

Regeringens proposition

2002/03:122

Gemensamt ansvar: Sveriges politik för global utveckling

Prop.
2002/03:122

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 15 maj 2003

Göran Persson

Jan O. Karlsson
(Utrikesdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen presenterar regeringen Sveriges politik för global utveckling vars mål föreslås vara att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. Detta mål föreslås gälla för samtliga politikområden. Handels-, jordbruks-, miljö-, säkerhets-, migrations- och den ekonomiska politiken är exempel på områden där åtgärder skall utformas på ett sätt som främjar global utveckling. Propositionen har fokus på fattiga människor och länder.

Förslaget lägger grunden för en sammanhållen och samstämmig politik för att bidra till en rättvis och hållbar utveckling i världen. Politiken skall bidra till att millennieutvecklingsmålen uppfylls.

Två perspektiv föreslås genomsyra politiken: ett rättighetsperspektiv och de fattigas perspektiv. Politikens innehåll formuleras i åtta huvuddrag.

Propositionen framhåller vikten av utökad samverkan med aktörer i hela samhället. Myndigheter, kommuner, enskilda organisationer, näringsliv och fackföreningsrörelsen lyfts särskilt fram. Behovet av ökad samverkan inom EU och globalt betonas.

Biståndsfinansierat internationellt utvecklingssamarbete behandlas i ett särskilt avsnitt. Målet för det svenska utvecklingssamarbetet föreslås vara att bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor. En sammanslagning föreslås av samarbetet med Central- och Östeuropa och det internationella utvecklingssamarbetet. Utvecklingssamarbetet skall effektiviseras, bl.a. genom ökad samverkan med andra länder, inte minst inom EU, och med multilaterala organ.

Propositionen tar avslutningsvis upp frågor om förvaltning och lärande inom ramen för politiken för global utveckling.

Regeringen avser att återkomma till riksdagen med en årlig Prop. 2002/03:122
resultatskrivelse om politikens genomförande.

Propositionens huvudsakliga innehåll	1
1 Förslag till riksdagsbeslut.....	5
2 Ärendet och dess beredning.....	6
3 Gemensamt ansvar – Sveriges politik för global utveckling.....	6
4 Nya förutsättningar för global utveckling	9
4.1 Framsteg – men många lämnas utanför.....	9
4.2 Skillnader både mellan och inom länder.....	9
4.3 Vår tids utmaningar.....	11
4.4 Stärkt globalt samarbete behövs	12
4.5 En dagordning för global utveckling	13
4.6 EU-medlemskapets möjligheter	15
4.7 Erfarenheter att bygga på	16
5 Sveriges politik för global utveckling	17
5.1 Behovet av en sammanhållen politik	17
5.2 Motiv: Solidaritet – gemensamt ansvar.....	18
5.3 Mål: En rättvis och hållbar global utveckling.....	19
5.4 Huvuddrag i politiken	22
5.4.1 Respekt för de mänskliga rättigheterna.....	23
5.4.2 Demokrati och god samhällsstyrning.....	24
5.4.3 Jämställdhet.....	25
5.4.4 Hållbart nyttjande av naturresurserna och omsorg om miljön.....	26
5.4.5 Ekonomisk tillväxt.....	26
5.4.6 Social utveckling och trygghet	28
5.4.7 Konflikthantering och säkerhet.....	29
5.4.8 Globala gemensamma nyttigheter.....	30
5.5 Stärkt samstämmighet i svensk politik.....	31
5.5.1 Rättsliga frågor	33
5.5.2 Säkerhets- och försvarspolitiken.....	34
5.5.3 Handelspolitiken	36
5.5.4 Migrationspolitiken.....	39
5.5.5 Politik för social omsorg och folkhälsa	41
5.5.6 Ekonomisk politik och finansiella frågor.....	43
5.5.7 Utbildningspolitiken	45
5.5.8 Jordbruks- och fiskeripolitiken	47
5.5.9 Kulturpolitiken.....	48
5.5.10 Miljöpolitiken	49
5.5.11 Näringspolitiken.....	50
5.6 Stärkt samstämmighet i EU:s politik.....	52
5.7 Svenska aktörers betydelse	53
5.7.1 Offentliga aktörer.....	54
5.7.2 Enskilda organisationer.....	54
5.7.3 Näringslivet och fackföreningsrörelsen	55
6 Det internationella utvecklingssamarbetet.....	58

6.1	Utvecklingssamarbetet inom politiken för global utveckling.....	58
6.2	Mål: Att avskaffa fattigdomen	59
6.3	Inriktning på utvecklingssamarbetet	60
6.4	Olika förutsättningar, olika samarbetsformer	61
6.4.1	Utvecklingssamarbetets utformning	61
6.4.2	EU:s utvecklingssamarbete.....	66
6.4.3	Multilaterala organ.....	67
6.5	Samarbetet med Central- och Östeuropa.....	69
6.6	Ett effektivare utvecklingssamarbete	71
6.7	Gemensamt åtagande att öka volymen.....	74
6.8	Aktörer i det internationella utvecklingssamarbetet	75
6.8.1	Offentliga aktörer.....	75
6.8.2	Enskilda organisationer.....	76
6.8.3	Näringslivet och fackföreningsrörelsen	77
7	Förvaltning och lärande.....	80
7.1	Förvaltning	80
7.2	Lärande.....	81
Bilaga 1	Sammanfattning av <i>En rättvisare värld utan fattigdom</i> (SOU 2001:96). Betänkande av den parlamentariska kommittén om Sveriges politik för global utveckling	84
Bilaga 2	Förteckning över remissinstanser	94
Bilaga 3	Sammanställning över remissinstansernas yttranden över <i>En rättvisare värld utan fattigdom</i> (SOU 2001:96)	100
Bilaga 4	Förenta Nationernas Millenniedeklaration	108
Bilaga 5	FN:s millennieutvecklingsmål.....	119
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 15 maj 2003	123

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. godkänner vad regeringen föreslår om mål och perspektiv för politiken för global utveckling (avsnitt 5.3),
2. godkänner vad regeringen föreslår om riktlinjer för politiken för global utveckling (avsnitt 5.4),
3. godkänner vad regeringen föreslår om det internationella utvecklingssamarbetet och sammanslagningen av samarbetet med Central- och Östeuropa och det allmänna internationella utvecklingssamarbetet (avsnitt 6.1),
4. godkänner vad regeringen föreslår om mål för det internationella utvecklingssamarbetet (avsnitt 6.2),
5. godkänner vad regeringen föreslår om riktlinjer för det internationella utvecklingssamarbetet (avsnitt 6.3),
6. godkänner vad regeringen föreslår om att genomförandet av politiken för global utveckling redovisas årligen till riksdagen i form av en resultatskrivelse (avsnitt 7.1),
7. godkänner vad regeringen föreslår om en självständig funktion för utvärdering (avsnitt 7.2).

2 Ärendet och dess beredning

Genom beslut den 9 december 1999 bemyndigade regeringen statsrådet Maj-Inger Klingvall att tillkalla en parlamentarisk kommitté (Kommittén om Sveriges politik för global utveckling – Globkom) med uppdrag att utreda Sveriges politik för global utveckling. Med stöd i bemyndigandet beslutades den 18 februari 2000 om förordnanden för ledamöter, sakkunniga, och sekretariat. Maj-Lis Lööv utsågs att vara ordförande för utredningen. Följande ledamöter utsågs att ingå i kommittén; Viola Furubjelke (s), Reynold Furustrand (s), Sinikka Bohlin (s), Ann Schlyter (v), Marianne Samuelsson (mp), Åke Pettersson (c), Madeleine Sjöstedt (fp), Bertil Persson (m), Göran Lennmarker (m) och Anders Wijkman (kd). Sakkunniga: Ragne Beiming, Bo Landin, Margaretha Ringström och Svante Sandberg. (Alfhild Petrérs ersatte Svante Sandberg från och med septembersammanträdet 2001).

Mia Horn af Rantzien var utredningens huvudsekreterare med Agneta Johansson och Lars Ove Ljungberg som biträdande sekreterare samt i utredningens slutskede Torgny Holmgren. Elisabet Åkerblom var administrativ sekreterare. Regeringskansliet och Sida (Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete) fick i uppdrag att bistå kommittén med experter. Följande personer utsågs: från Utrikesdepartementet Lennart Båge, som under utredningens gång ersattes av Gunilla Olsson, Lena Sundh som ersattes av Marika Fahlén, Anders Ahnlid som ersattes av Kajsa Olofsgård, från Miljödepartementet Peter Westman som ersattes av Per Thege, från Finansdepartementet Stefan Emblad och från Sida Carin Norberg.

En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning av remissinstanserna finns i *bilaga 2*. och i *bilaga 3*. presenteras en sammanställning över de inkomna remissvaren.

Som ett led i beredningsarbetet har arbetsgrupper inom Utrikesdepartementet och Regeringskansliet sammanträtt.

3 Gemensamt ansvar – Sveriges politik för global utveckling

Världen har blivit mindre. Gränserna mellan länder suddas ut och de ömsesidiga beroendena ökar. Det finns inte längre några bakgårdar, där länder kan agera ostört utom synhåll för världssamfundet. Inget land kan bortse från vad som händer på andra håll i världen. I dag angår allt alla. Effekter av ekonomiska framgångar och bakslag sprids som ringar på vattnet. Väpnade konflikter, miljöförstöring, terrorism och fattigdom är utmaningar som världens länder står inför tillsammans. Vi har ett gemensamt ansvar.

Det kalla krigets slut och den ökade globaliseringen gör gemensamma framsteg till en verklig möjlighet. Det finns i dag, för första gången, en gemensam internationell dagordning för global utveckling. Den representeras främst av FN:s millenniedeklaration. De samlade rikedomarna har aldrig varit större. Allt fler människor lever i demokratier. Vetenskapliga och tekniska framgångar har gett oss redskap vi inte ens kunde drömma om för några årtionden sedan. Men en stor del av mänskligheten har inte fått del av framstegen. Över en miljard människor kämpar för sin överlevnad varje dag. Detta är moraliskt oacceptabelt. Det är ett enormt slöseri med mänsklig kraft och kreativitet. Utveckling blir starkare när alla är en del av den. Vi får alla det bättre när ingen lämnas utanför. Det gäller i Sverige och det gäller i världen.

Denna proposition föreslår en sammanhållen svensk politik för global utveckling. Den sätter dem i fokus som inte fått del av det välstånd som globaliseringen bidragit till. Fattiga människor och länder, inte minst de allra fattigaste, skall ges makt och större möjligheter att dra nytta av de fördelar som det ökade globala utbytet innebär. Propositionen är avgränsad till att främst behandla Sveriges relation till utvecklings- och transitionsländer. Den nya politiken har ett övergripande mål: att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling.

Utveckling kan aldrig skapas utifrån. Utveckling skapas av människor i det egna samhället. Därför skall vi bli bättre på att lyssna men också på att ställa krav. Politiken skall i större utsträckning utgå från fattiga människors verklighet, deras erfarenheter och prioriteringar. Vi tar med oss våra egna erfarenheter av att minska fattigdom, där fred, demokrati, god samhällsstyrning, investeringar i barn och ungdomar, ekonomisk tillväxt, rättvis fördelning och jämställdhet mellan könen har varit avgörande.

För att bidra till att nå målet om en rättvis och hållbar global utveckling måste alla delar av vår politik sträva åt samma håll. Vi skall arbeta för öppna och rättvisa handelsregler som ökar fattiga länders möjlighet att delta i världshandeln på lika villkor. Vi skall förbättra förutsättningarna för investeringar i utvecklingsländerna och bidra till deras inhemska näringslivs möjligheter att utvecklas. Det är avgörande för att skapa ekonomisk tillväxt. Nya hot skall vi möta med förstärkta insatser för fred och säkerhet. Nedrustning är en viktig del i det arbetet. Våra erfarenheter av en aktiv politik för social utveckling, folkhälsa och omsorg skall utnyttjas. Kultur är en ömsesidigt berikande kraft. I kulturutbyten kan vi mötas på genuint lika villkor. Det biståndsfinansierade utvecklingssamarbetets roll är att skapa förutsättningar för detta och därmed bana väg för nya relationer.

Politiken för global utveckling berör alla. Hela det svenska samhället måste engageras i arbetet. I Regeringskansliet delas ansvaret för att målen uppnås mellan alla departement. Näringslivet och folkrörelser får en viktigare roll.

Sverige är ett litet land. Det hindrar oss inte från att vara en stor aktör. Vårt starka stöd för FN, vårt engagemang i internationella organisationer och avsaknaden av koloniala band ger oss trovärdighet. En öppen ekonomi och frihandel har lagt grunden för vårt välstånd. Vi insåg tidigt vårt behov och beroende av omvärlden. Vår långa gedigna erfarenhet av

biståndsverksamhet, inte minst genom folkrörelser, har gett oss insikt och kunskap. Ur det engagemanget och den folkviljan föddes det svenska offentliga biståndet. I proposition 1962:100 lades grunden för svensk biståndspolitik. Vi har ett stort förtroende att förvalta. EU har förstärkt vår röst i världen. Genom initiativets makt har vi stora möjligheter att påverka. Vi skall arbeta för att EU i sin politik tar sitt fulla ansvar för en rättvis och hållbar global utveckling.

I kampen för rättvisa och hållbar utveckling har vi en tradition av att gå före. Miljökonferensen i Stockholm 1972 och de uppföljande konferenserna i Rio de Janeiro 1992 och i Johannesburg 2002 har drivit fram en progressiv dagordning för hållbar utveckling. I det arbetet har Sverige haft en ledande roll. Vi skall fortsätta att vara ett föregångsland i omställningen till hållbar utveckling.

Stödet för FN och folkrätten är ett kännetecken för Sveriges utrikespolitik. De åttio tusen medborgare som har medverkat i FN-operationer och våra insatser som medlare är exempel på vårt engagemang för freden. I dag framstår sambanden mellan fred, demokrati, fattigdomsminskning och utveckling allt tydligare. Därför är också säkerhetspolitiken en viktig del av politiken för global utveckling.

FN rankar Sverige som ett av världens mest jämställda länder. Jämställdhet mellan könen är inte bara rätt. Det är också klokt. Satsningar på flickors utbildning och hälsa är en av de viktigaste investeringarna ett samhälle kan göra. När kvinnor och män har möjlighet att delta på lika villkor blir utvecklingen starkare. Kampen för kvinnors och flickors rättigheter är och förblir viktig för Sverige att driva internationellt.

Betydelsen av internationellt samarbete ökar. För Sverige är det självklart att vara tongivande i diskussionen om vilka reformer och vilken förnyelse som krävs för att stärka det globala ledarskapet. Vi är trogna anhängare av FN och andra internationella organisationer. Vi har varit drivande för att förändra det multilaterala systemet i takt med de nya krav och behov som omvärlden kräver. Det skall vi vara också i framtiden.

Sveriges internationella engagemang förstärks. Förslagen i denna proposition innebär att Sverige blir ett av de första länderna i världen med en sammanhållen politik för global utveckling.

Propositionen är ett uttryck för en hög ambition. Dess genomförande kommer att kräva förbättrad samordning mellan departementen. Framtidens politik detaljregleras inte genom denna proposition. Det åligger regeringen att genomföra och följa upp politiken. Utvärdering och analys av våra samlade åtgärder kommer att vara oumbärliga i arbetet med att skapa en sammanhållen politik. Regeringen kommer därför att återkommande rapportera till riksdagen om insatserna för att nå målet om en rättvis och hållbar global utveckling.

4.1 Framsteg – men många lämnas utanför

Under de senaste decennierna har en utveckling skett som innebär att fler människor än någonsin tidigare kan äta sig mätta, är friska och har tak över huvudet. Spädbarnsdödligheten minskar och allt fler barn går i skolan. Medellivslängden ökar, liksom medelinkomster och valmöjligheter. Fler människor än någonsin lever i samhällen där viktiga steg tagits i demokratisk riktning och där de kan påverka sin egen situation.

Men många har inte del i denna utveckling. Över en miljard människor, de flesta på landsbygden, lever i extrem fattigdom. Många lider allvarlig brist på mat och saknar tillgång till rent dricksvatten. De har inte heller tillgång till grundläggande sjukvård eller utbildning. Tusentals människor smittas varje dag av hiv/aids, malaria, tuberkulos och andra sjukdomar. Tiotusentals barn dör varje dag i sjukdomar som kan botas. En halv miljon kvinnor dör varje år av skador i samband med graviditet, osäkra aborter och barnafödande. Brotten mot de mänskliga rättigheterna är ännu omfattande på flera håll. Miljöproblem och väpnade konflikter drabbar befolkningen i många länder hårt.

Fattigdomen har många dimensioner. Det blir tydligt när fattiga kvinnor och män, i olika åldrar och med olika social tillhörighet, själva beskriver sin situation eller när man jämför fattigdomens uttryck i olika länder. Bristen på inkomst och materiella resurser är grundläggande men fattigdom omfattar även andra dimensioner av människors liv. Undernäring, bristande hälso- och sjukvård, arbetslöshet, barnarbete och riskfyllda arbetsförhållanden till svärtlöner är många människors verklighet. Rättsövergrepp, missbruk, våld och sexuella övergrepp inom och utom familjen bidrar till osäkerhet och otrygghet.

4.2 Skillnader både mellan och inom länder

Skillnaderna mellan länder och regioner är alltså stora. Det finns en väldig klyfta mellan de rikaste och de fattigaste länderna. Samtidigt utvecklas flera utvecklingsländer snabbt och närmar sig de traditionella industriländerna vad gäller levnadsnivå. Skillnaderna är stora mellan olika utvecklingsländer. Vissa av dem gör betydande ekonomiska och sociala framsteg som gynnar de fattiga. Många före detta kolonier hade vid självständigheten mycket ogynnsamma förutsättningar för att kunna genomföra en snabb tillväxt och en politik med inriktning på fattigdomsbekämpning. Vissa har trots svåra förhållanden gjort framsteg. Andra länder har halkat efter ytterligare på grund av en missriktad politik, korruption, ekonomisk vanskötsel och en bristande samhällsstyrning. Väpnade konflikter och naturkatastrofer har förvärrat situationen.

Huvuddelen av världens fattiga bor i Asien. Där görs emellertid också de största framstegen när det gäller utveckling och levnadsstandard. Skillnaderna inom regionen är mycket stora. Många östasiatiska länder

har genom satsningar på utbildning och en tillväxt- och exportinriktad politik lyckats minska fattigdomen i en omfattning som aldrig tidigare skådats. Samtidigt har andra länder, framför allt i Sydasien, inte lyckats minska fattigdomen nämnvärt. Södra Asien är alltså ett av världens fattigaste områden. Mycket tack vare omfattande fattigdomsminskning i Kina minskar dock antalet fattiga i Asien som helhet. En betydande asiatisk medelklass växer fram. Detta gäller bl.a. världens två folkrikaste länder Kina och Indien. De har potential att utvecklas till ekonomiska stormakter – en utveckling som förskjuter de politiska tyngdpunkterna globalt.

De flesta av de allra fattigaste länderna i världen finns i Afrika. Fattigdomen fördjupas i flera länder, framför allt i länder söder om Sahara, genom missriktad politik, en ohållbar skuldsituation, social och könsmissig ojämlikhet och korruption. Väpnade konflikter hämmar utvecklingen. En fortsatt hög mödra- och barnadödlighet försämrar förutsättningarna för utveckling. Spridningen av hiv/aids är särskilt allvarlig i Afrika. I samtliga fall är det fattiga kvinnor, äldre och barn som drabbas oproportionerligt hårt. Samtidigt genomför nu en rad afrikanska länder reformer och utarbetar strategier för att bekämpa fattigdomen. En grupp afrikanska länder har tagit initiativ till ett nytt partnerskap för Afrikas utveckling (New Partnership for Africa's Development, NEPAD) där grundtanken är att afrikanska länder måste ta ansvar för sin egen utveckling och fattigdomsbekämpning. Demokratin i formell mening har gjort framsteg. Mycket återstår emellertid att göra för att fördjupa demokratin.

Mellanöstern präglas av stora ekonomiska och sociala skillnader mellan och inom länder. Levnadsvillkoren försämrats även i de oljeproducerande länderna. De omfattande bristerna när det gäller demokrati, jämställdhet och respekt för de mänskliga rättigheterna blir allt allvarligare hinder för utveckling. Politiska spänningar och väpnade konflikter har, förutom att orsaka ett oerhört mänskligt lidande, hämmat handel och investeringar i hela regionen. Åtgärder krävs på många områden för att utvecklingen skall kunna vändas i positiv riktning.

Många länder i Latinamerika har gjort framsteg. Militärdiktaturer har ersatts av demokratier. Utvecklingen bromsas dock av sociala och politiska motsättningar, ojämn resursfördelning, ekonomisk instabilitet, hög brottslighet och interna väpnade konflikter. De framsteg som görs är ofta sköra.

Utvecklingen i Central- och Östeuropa, på Balkan och i de tidigare sovjetrepublikerna ser också olika ut. Flera av länderna har gjort stora framsteg och närmar sig EU. För andra länder, exempelvis i södra Kaukasien, är framtiden mera oklar och osäker. Många människor fick möjlighet att förbättra sina levnadsvillkor då de kommunistiska diktaturerna föll. Andra drabbades av sociala problem som omvälvningarna förde med sig. Fattigdom har ökat utsattheten för t.ex. människohandel och missbruk av droger. Spridningen av hiv/aids ökar snabbt.

Detta gör sammantaget att det inte går att tala om "tredje världen" eller "syd" som om det vore en enhetlig grupp länder med liknande förhållanden och intressen. Det handlar om olika länder och olika regioner med stora skillnader och skiftande förutsättningar och behov.

Skillnaderna är också stora inom länder. Inkomst- och resursfördelning är i många fall mycket ojämn. Valfärden kommer inte alla till del. Stora inhemska klyftor hämmar samhällsutvecklingen.

4.3 Vår tids utmaningar

Vår tids stora utmaningar är sådana som angår alla människor och alla länder. Det är frågor som måste hanteras både på nationell, regional och global nivå.

Utan fred och säkerhet är förutsättningarna för utveckling mycket begränsade. Det kalla krigets slut var ett historiskt steg för nedrustning och fred. Samtidigt uppstod nya konflikter. Våldet drabbade i hög utsträckning civila. Terrorism, spridning av massförstörelsevapen och tillgängligheten till lätta vapen är allvarliga säkerhetspolitiska hot. Det är viktigt att förhindra att otrygghet och rädsla utnyttjas för att underblåsa misstänksamhet och spänningar mellan folkgrupper, religioner och världsdelar.

Hållbar ekonomisk tillväxt behövs i alla samhällen. Utan tillväxt och en rättvis fördelningspolitik sker ingen utveckling. Därför behövs ett stabilt institutionellt ramverk, en öppen och effektiv förvaltning, ett självständigt och effektivt rättsväsende, en investeringsfrämjande och fattigdomsminskande politik. Den inhemska ekonomiska politiken liksom strukturpolitiken är således avgörande. Det krävs också en öppenhet mot omvärlden. Det gäller både handel och investeringar. Länder som saknar resurser och kapacitet eller som avskärmar sig är förlorare i globaliseringen. Många framsteg har skett och öppenheten har ökat. Men utvecklingsländernas reella möjligheter att delta och dra fördel av internationell handel och investeringar måste stärkas. Mycket kan göras av de rika länderna för att stödja utvecklingsländers integration i världsekonomin. Här måste EU ta det ansvar som åligger en ledande global aktör.

Mänsklig verksamhet inverkar i allt större utsträckning på de grundläggande ekosystemen. En klok förvaltning av naturresursbasen är en förutsättning för hållbar utveckling. Ohållbara konsumtions- och produktionsmönster måste brytas. Insikten ökar om att globala miljöhot som den tilltagande växthuseffekten, uttunningen av ozonskiktet, sötvattenbristen och spridningen av farliga kemikalier ställer nya krav på våra samhällens funktionssätt och på det internationella samarbetet. Jordens resurser kan inte pressas som de hittills har gjort. Omställningar krävs med utgångspunkt i försiktighetsprincipen. De rika länderna har ett särskilt ansvar för detta.

Andra frågor kräver förnyad uppmärksamhet. Befolkningen i många rika länder stagnerar och blir allt äldre medan den unga och vuxna befolkningen i utvecklingsländerna fortsätter att öka, om än i avtagande

takt. Många rika länder kan gå mot arbetskraftsbrist medan resten av världen har ett överflöd av arbetskraft. Detta påverkar möjligheterna till tillväxt och utveckling. Globaliseringen öppnar världen för varor, tjänster, tankar och idéer. Men rörligheten för människor – särskilt de som är fattiga – är fortfarande begränsad. En utmaning är att finna nya former för ordnad migration så att människors vilja att söka ett bättre liv i högre utsträckning kan bli en positiv drivkraft för global utveckling.

Spridningen av hiv/aids är ett av vår tids största utvecklingshot, särskilt i fattiga länder. Allvarligast är situationen i södra Afrika, där medellivslängden sjunkit dramatiskt och påfrestningarna på samhällena är enorma. Det handlar om ett fruktansvärt mänskligt lidande, inte minst för alla de barn som lämnas föräldralösa. Hiv/aids är även ett växande problem i andra delar av världen, t.ex. i Östeuropa och Asien där antalet drabbade ökar snabbt.

I en tid av global ekonomi, information och rörlighet behövs mer än någonsin en gemensam värdegrund som binder samman människor och kulturer. Därför måste respekten för de mänskliga rättigheterna stärkas. FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna är universell. Den gäller alla utan åtskillnad av något slag. Det internationella samfundet har i FN:s konventioner om de mänskliga rättigheterna ett omfattande normsystem att luta sig mot.

Demokratin prövas och förnyade ansträngningar behövs för att ytterligare stärka och sprida den. Politiska förändringar och global informations-spridning har utmanat slutna samhällen och skapat grogrund för demokratiska reformer. Den optimism som växt i takt med demokratis globala genombrott ersätts emellertid idag på många håll av politiska bakslag och pessimism. Populism och främlingsfientlighet ökar i många länder.

4.4 Stärkt globalt samarbete behövs

Flera av de utmaningar som vi står inför måste i första hand mötas genom åtgärder på nationell nivå. Den nationella politiken avgör i stor utsträckning i vilken mån länder kan dra nytta av globaliseringens fördelar. Men det som sker i en del av världen – oavsett om det rör sig om en ekonomisk hög- eller lågkonjunktur, miljöförstörelse, en epidemi, narkotikahandel, en väpnad konflikt eller terrorism – får ofta effekter även på andra platser. Det ömsesidiga beroendet gör att utvecklingen i ökande utsträckning måste formas genom gemensamma ansträngningar och beslut.

Gränsöverskridande frågor måste hanteras effektivare och kraftfullare. Detta gäller miljörelaterade frågor som skydd av ozonlagret, minskning av växthusgaser, hantering av vattenresurser och bevarande av biologisk mångfald och fiskebestånd. Men det gäller också kampen mot hiv/aids och andra sjukdomar, konflikthantering och internationell brottslighet såsom människohandel, spridning av narkotika och terrorism. Denna typ av problem kräver regionalt och globalt samarbete. Frågorna berör alla

länder och kräver bred samverkan, ofta från både rika och fattiga länder, liksom från näringsliv och enskilda organisationer.

Sverige är pådrivande i den internationella diskussionen om s.k. globala gemensamma nyttigheter (global public goods). Det handlar om resurser och kunskap som alla har nytta av, exempelvis främjandet av global finansiell stabilitet, god miljö och förhindrande av sjukdomsspridning, för vilka hållbara lösningar inte är möjliga utan gemensamt ansvarstagande.

Det multilaterala systemet behöver stärkas. Systemet speglar den världsordning som gällde för snart 60 år sedan och förnyelse är nödvändig. Legitimiteten och representativiteten måste ökas i centrala organ som FN:s säkerhetsråd, Världsbanken och Internationella valutafonden. Finansieringen av de multilaterala organens verksamhet måste säkras. Samarbetet mellan olika multilaterala organ har förbättrats under senare år men behöver stärkas ytterligare. EU:s röst i det multilaterala systemet måste bli mer samstämmig. Alla länder måste, på nationell, regional och global nivå, hantera frågor som rör utveckling.

Sverige ligger väl framme i arbetet med att formulera en helhetssyn på globaliseringen. I rapporten, "En samlad svensk globaliseringspolitik – för rättvis ekonomisk utveckling" från juni 2002, tas ett sådant samstämmigt grepp på en rad frågor – utifrån nationell, regional och global nivå. Där slås fast att Sverige skall verka för att alla människor i världen skall få del av globaliseringens fördelar. I denna proposition vidareutvecklas denna politik.

4.5 En dagordning för global utveckling

Idag finns en av alla världens länder överenskommen dagordning för global utveckling. Den bygger på samlade erfarenheter som kommer till uttryck i slutsatserna från de världs- och FN-konferenser som särskilt under 1990-talet behandlade många av de frågor som är relevanta för fattigdomsbekämpning och global utveckling. Dagordningen representeras främst av FN:s millenniedeklaration som antogs 2000. Den innehåller åtaganden om fred, säkerhet och avrustning, utveckling och fattigdomsbekämpning, miljöhänsyn, mänskliga rättigheter, demokrati och god samhällsstyrning, skydd för särskilt utsatta samt behandlar Afrikas speciella behov. Ur denna deklaration har hämtats mer konkreta målsättningar, de s.k. millennieutvecklingsmålen. Till dessa har kommit "utvecklingsdagordningen" från Världshandelsorganisationens (WTO) ministerkonferens i Doha 2001, samt resultaten från den internationella konferensen om finansiering för utveckling i Monterrey 2002 och FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling i Johannesburg 2002. Sammantaget utgör dessa överenskommelser ett gemensamt globalt ramverk för utveckling.

Millennieutvecklingsmålen innefattar åtta tidsbundna mål. De skall ses som etappmål på vägen mot målet att helt avskaffa fattigdomen. Det första och mest centrala slår fast att extrem fattigdom och hunger skall avskaffas och att en halvering av andelen människor som lever i extrem

fattigdom och som lider av hunger skall åstadkommas under perioden 1990–2015. De andra målen rör barns och ungas rätt till grundläggande utbildning, jämställdhet och kvinnors ställning, mödra- och spädbarnsdödlighet, hiv/aids, malaria och andra sjukdomar, miljömässig hållbarhet samt globalt utvecklingssamarbete. Målen kompletteras med delmål och indikatorer på måluppfyllelse.

Vid WTO:s ministerkonferens i Doha fastslogs att världshandeln behöver öppnas ytterligare och att fattiga länders intressen och behov skall ges särskild uppmärksamhet i det fortsatta arbetet. Dessutom gjordes omfattande åtaganden om stärkt tekniskt bistånd och kapacitetsuppbyggnad inom de flesta av WTO:s avtalsområden. Genom lanseringen av en ny förhandlingsrunda – Utvecklingsdagordningen från Doha – antog världens länder utmaningen att förbättra utvecklingsländernas handelsvillkor och vidareutveckla reglerna för det internationella handelssystemet.

Konferensen om finansiering för utveckling i Monterrey 2002 innebar ett genombrott för en helhetssyn på utveckling. Utvecklingsländerna åtog sig att skapa gynnsamma inhemska villkor för utveckling, inklusive god samhällsstyrning, sund makroekonomisk politik och bekämpning av korruption. De rika länderna åtog sig att öka effektiviteten i och volymen på utvecklingssamarbetet och att främja andra resursflöden genom bl.a. investeringar och handel. Handeln och den privata sektors betydelse för utveckling framhölls särskilt.

FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling i Johannesburg slog fast hållbar utveckling med dess tre dimensioner – den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga. Ett antal nya globala åtaganden inom områdena vatten och sanitet, hälsa, kemikalier, jordbruk och livsmedelsförsörjning, energi, biologisk mångfald och hållbara produktions- och konsumtionsmönster gjordes. Vikten av näringslivets medverkan och företagets utvidgade ansvar underströks.

Tillsammans bildar dessa överenskommelser och millennieutvecklingsmålen en gemensam värdegrund och dagordning i arbetet för global utveckling. Utmaningen nu är att genomföra de åtaganden som gjorts. Stora ansträngningar kommer att krävas från regeringar, organisationer och näringsliv. Den samlade politiska viljan hos världens länder att prioritera global utveckling framför andra mer kortsiktiga nationella intressen är avgörande.

Det internationella utvecklingssamarbetet har fortsatt stor betydelse. Utgångspunkten är alla länders egna ansvarstagande, men särskilt de fattigaste länderna behöver ett kraftigt stöd för genomförandet.

Det finns också viktiga frågor där det inte finns någon global samsyn. Djupa åsiktsskillnader finns i frågor som rör demokrati, mänskliga rättigheter och jämställdhet mellan kvinnor och män. Särskilt kontroversiella är frågor som rör kvinnors och ungdomars sexuella och reproduktiva hälsa och därtill hörande rättigheter, samt homo- och bisexuella och transpersoners rättigheter. Sverige skall fortsätta att ta upp och driva svåra och kontroversiella frågor. Erfarenheten visar att framsteg kan nås när vi arbetar långsiktigt och målmedvetet tillsammans med likasinnade.

Medlemskapet i EU innebär att Sverige är en del av ett samarbete grundat på gemensamma värderingar om mänskliga rättigheter, demokrati och strävan mot fred och hållbar utveckling. EU har stor makt att påverka genom att uttrycka en för medlemsstaterna gemensam uppfattning i ekonomiska, sociala och politiska frågor på global nivå. EU:s position förstärks ytterligare genom att unionen utvidgas med nya medlemsländer.

Samarbetet i EU innebär att det finns stora möjligheter för ömsesidigt lärande. Det ger möjligheter att påverka EU i riktning mot en mer rättvis och hållbar politik i förhållande till utvecklingsländerna. EU:s agerande på jordbruksområdet är det kanske mest uppenbara exemplet på brist på samstämmighet i den politik som förs gentemot utvecklingsländerna. Politiken försvårar i praktiken utvecklingsländers möjligheter att producera, exportera och utvecklas. På detta, liksom på flera andra områden, krävs fortsatta och ökade reformansträngningar. Viktiga steg på vägen i EU:s arbete för stärkt samstämmighet är strategin för hållbar utveckling som antogs vid EU-toppmötet i Göteborg 2001.

Genom EU-medlemskapet är Sverige även delaktigt i EU:s utvecklingssamarbete¹, både i dess normativa och operativa del. Styrkan i den normativa delen speglas i EU:s konstruktiva bidrag i samband med konferensen om finansiering för utveckling i Monterrey och FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling i Johannesburg 2002. Svagheterna i den operativa delen, det vill säga EU:s utvecklingssamarbete som hanteras av kommissionen, har Sverige varit med om att uppmärksamma. Sverige har också bidragit till åtgärder som syftar till att komma till rätta med problemen. Sverige har bl.a. fått gehör för att fattigdomsbekämpning skall vara ett övergripande mål i utvecklingssamarbetet och att biståndet skall koncentreras till de sektorer där EU har en komparativ fördel. I sin policydeklaration från november 2000 fastslog EU att fattigdomsbekämpning skall vara ett övergripande mål för EU:s utvecklingssamarbete. EU-biståndet skall fokuseras på sex prioriterade områden: koppling mellan handel och utveckling, stöd för ekonomiska reformer, transport, tryggad livsmedelsförsörjning och kapacitetsuppbyggnad i synnerhet vad avser god samhällsstyrning och rättsstatens principer.

Sverige är också medlem i ett samarbete mellan EU och ett stort antal länder i Afrika, Västindien och Stilla-havsområdet. Samarbetet omfattar områden som politik, handel och utveckling. Sverige har deltagit aktivt i utvecklingen av detta samarbete, vilket 2000 resulterade i ett nytt avtal, det s.k. Cotonouavtalet.

¹ Med termen EU:s utvecklingssamarbete avses det samarbete som enligt nuvarande fördrag sker inom ramen för Europeiska gemenskapen, EG.

Olika teorier om utvecklingens drivkrafter har över åren dominerat debatten om hur utveckling åstadkoms. Den viktigaste slutsatsen från denna debatt är att begreppet utveckling har fått en bredare innebörd. Utveckling är mer än ekonomisk tillväxt. Investeringar i människors utbildning och hälsa spelar en helt avgörande roll för den ekonomiska tillväxten. Att skapa fungerande marknadsekonomier är viktigt – men marknaderna kan inte lösa allt. Det krävs ett samspel mellan stat och marknad för att åstadkomma rättvis fördelning och för att säkra människors tillgång till grundläggande service, som t.ex. utbildning och hälso- och sjukvård.

Förväntningarna har ofta varit stora på vad internationellt utvecklingsarbete kan åstadkomma. En övertro har funnits på båda sidor när det gäller externa insatser. Utveckling måste drivas av landet självt, av dess parlament, regering, myndigheter, näringsliv och organisationer och av individer och grupper som försöker ta sig ur fattigdomen. Vad omvärlden kan göra är att stödja och förstärka det positiva som sker.

Utvecklingsprocessen är komplicerad och tar tid. Givarländer, inklusive Sverige, har ofta varit alltför optimistiska i sina bedömningar. Önsketänkande snarare än realism har ibland präglat analyser som gjorts, bl.a. när det gäller i vilken mån utvecklingsarbetet verkligen kommer fattiga kvinnor, män och barn tillgodo.

Betydelsen av ekonomisk tillväxt för att ge människor och länder möjlighet att ta sig ur fattigdom är avgörande. Detta gäller inte minst på landsbygden där fattigdomen ofta är mest utbredd. Utan tillväxt kommer inte människor i fattiga länder att kunna förändra sina levnadsförhållanden. Men tillväxten måste också vara av ett sådant slag att de fattiga gynnas. Detta förutsätter en fungerande marknadsekonomi som kan tillgodose de fattigas behov både som producenter och konsumenter. Ett stabilt makroekonomiskt ramverk behövs, liksom sunda och transparenta statsfinanser, fungerande institutioner och effektiv skatteuppbörd. En relativt jämn inkomstfördelning är också viktig för att förstärka tillväxten och bekämpa fattigdomen, liksom satsningar på mänskliga resurser och social utveckling.

Öppen handel skapar utvecklingsmöjligheter för fattiga länder när de ges tillträde till globala marknader och får tillgång till billiga varor. Många utvecklingsländer är små ekonomier. Öppenhet och handelsutbyte är avgörande för att möta de behov som finns och för att förstärka tillväxt och utveckling. Allt fler länder har insett vinsterna av öppenhet. Protektionism hindrar fortfarande många länder från att ta del av alla de fördelar som globaliseringen medför. Fortsatta insatser för ökad öppenhet är därför centralt, liksom åtgärder för att förbättra det inhemska näringslivets förutsättningar att delta i handel. De rika länderna har ett ansvar för att stödja sådana insatser och stärka utvecklingsländernas möjligheter att delta i världshandeln.

Respekt för mänskliga rättigheter, demokrati och god samhällsstyrning har inte lyfts fram tillräckligt i tidigare utvecklingsansträngningar.

Detsamma gäller hållbart nyttjande av naturresurserna, omsorg om miljön, ett barnrättsperspektiv, ett handikappersperspektiv, jämlikhet och jämställdhet. Idag ser vi dessa faktorer som grundläggande förutsättningar för en rättvis och hållbar utveckling. De bör alltså inte enbart uppfattas som mål för ansträngningarna, utan även som medel.

Utvecklingen i Central- och Östeuropa har gått fort. Omställningen från kommunism till demokrati och marknadsekonomi har påskyndats av konkreta affärsintressen, en utbildad befolkning och, inte minst, närmandet till EU. Erfarenheterna av omställningen i Central- och Östeuropa kan i ökad utsträckning användas i det globala utvecklingssamarbetet.

Betydelsen av regionalt samarbete och samverkan ökar. Den regionala handeln tilltar och de flesta direktinvesteringar sker numera regionalt. Politiskt och kulturellt regionalt samarbete blir viktigare. Detta skapar nya möjligheter och förutsättningar.

Utländska företags investeringar i utvecklingsländer är idag många gånger större än det samlade internationella utvecklingssamarbetet. Men investeringarna är ojämnt fördelade och mycket begränsade i de fattigaste länderna. Detta visar det multinationella näringslivets ökande betydelse i många länder men också på behovet av att förbättra förutsättningarna för tillväxt- och sysselsättningsfrämjande investeringar – både inhemska och utländska – i de fattigaste länderna.

5 Sveriges politik för global utveckling

5.1 Behovet av en sammanhållen politik

Regeringens bedömning: Sverige bör föra en sammanhållen politik för global utveckling.

Sveriges politik för global utveckling bör utgå från en helhetssyn på utvecklingens drivkrafter och på de åtgärder som krävs för att uppnå en rättvis och hållbar global utveckling i hela världen. Den bör omfatta alla politikområden.

Skälen för regeringens bedömning: Ett samlat synsätt på de funktioner som olika politikområden har för en rättvis och hållbar global utveckling lägger grunden för en sammanhållen svensk politik för global utveckling. Den skall anpassas till de nya förutsättningar som globaliseringen och den globala dagordningen för hållbar utveckling och fattigdomsbekämpning medför. Synen på utveckling behöver breddas och ett nytt ramverk skapas för en mer samlad politik. Utveckling beror inte på någon enstaka faktor. Den sker när en rad faktorer samverkar på ett positivt sätt.

Politiken omfattar alla departement och verksamheter inom en rad politikområden. Olika politikområden måste samverka med varandra för att en samlad politik för global utveckling skall kunna åstadkommas.

Detta gäller såväl nationellt, som i EU och FN. Stärkt samstämmighet krävs också mellan olika aktörer för att den samlade politik som förs av t.ex. Sverige och EU skall bli utvecklingsfrämjande. Mer samverkan behövs mellan olika delar av samhället.

De fattiga ländernas ansträngningar skall även fortsättningsvis stödjas genom internationellt utvecklingssamarbete.

5.2 Motiv: Solidaritet – gemensamt ansvar

Regeringens bedömning: Politiken bör utgå från alla människors lika värde och rättigheter. Den bör baseras på Sveriges solidaritet med fattiga och utsatta människor i andra länder och insikten om det gemensamma ansvaret för världens framtid.

Globkoms förslag: Kommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning. Kommittén använder de två begreppen "solidaritet" och "det upplysta egenintresset".

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, främst enskilda organisationer, är kritiska till den framskjutna roll som begreppet "det upplysta egenintresset" ges i utredningen. Några menar att solidaritet måste ges ett mer konkret innehåll. Vissa remissinstanser påpekar dock att det inte föreligger en motsättning mellan "det upplysta egenintresset" och en effektiv utvecklingspolitik.

Skälen för regeringens bedömning: Det grundläggande motivet för Sveriges politik för global utveckling är solidaritet med människor i andra länder.

Motiven återspeglar grundläggande värderingar som präglat utvecklingen av det svenska samhället och som också kommit till uttryck i FN-stadgan och i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Övertygelsen om varje människas rätt till ett värdigt liv utgör grunden för den solidaritet med fattiga, förtryckta och utsatta människor som är en viktig del i svensk inrikes- och utrikespolitik sedan många år.

Solidariteten stärks av insikten om att säkerhet, rättvisa och hållbar utveckling inte är några exklusiva nationella angelägenheter. Världens länder är idag sammanflätade med varandra som aldrig tidigare. Samtidens och framtidens stora frågor berör alla människor. Detta gäller inte minst fattigdom och orättvisor. Ingen del av världen är opåverkad av vad som sker i omvärlden. Intressen delas i ökande utsträckning.

Även ansvaret måste delas. Varje land har ett ansvar när det gäller att skapa gynnsamma förutsättningar för utveckling i sitt eget land. Utan en utvecklingsfrämjande nationell politik sker inga framsteg. Samtidigt måste rikare länder ta ett ansvar för att stödja och komplettera ansträngningarna i de fattiga länderna genom en utvecklingsfrämjande samlad politik och genom internationellt utvecklingssamarbete.

5.3 Mål: En rättvis och hållbar global utveckling

Regeringens förslag: Målet för politiken för global utveckling skall vara att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling.

Politiken skall präglas av ett rättighetsperspektiv. Det innebär att människors rättigheter skall utgöra grund för de åtgärder som vidtas för en rättvis och hållbar utveckling.

Politiken skall också präglas av de fattigas perspektiv på utveckling. Det innebär att fattiga människors behov, intressen och förutsättningar skall vara en utgångspunkt i strävandena mot en rättvis och hållbar utveckling.

Regeringens bedömning: Den svenska politiken bör bidra till uppfyllandet av FN:s millenniedeklaration och millennieutvecklingsmålen.

Globkoms förslag: Kommitténs förslag överensstämmer delvis med regeringens förslag. Som mål för samtliga relevanta politikområden föreslår kommittén målet "En rättvisare global utveckling". Kommittén föreslår även målet "En förebyggande och hållbar hantering av gemensamma globala angelägenheter" som mål för de politikområden som syftar till att främja produktionen av gemensamma globala angelägenheter. Vad gäller rättighetsperspektivet överensstämmer kommitténs förslag med regeringens. Avseende de fattigas perspektiv överensstämmer kommitténs förslag i princip med regeringens. Kommittén föreslår dock, till skillnad från regeringen, begreppet "sydperspektiv".

Remissinstanserna: De av kommittén föreslagna målen får i huvudsak stöd av remissinstanserna. Flera av remissinstanserna anser dock att målen är otydliga och att målhierarkier saknas. Krav på en formulering där betydelsen av hållbar utveckling betonas återfinns i flera yttranden. Förslaget att ett rättighetsperspektiv skall ligga till grund för det breddade politikområdet får starkt stöd hos remissinstanserna. *Sida* föreslår att rättighetsperspektivet modifieras till ett demokrati- och rättighetsperspektiv. Merparten av de remissinstanser som yttrat sig gällande sydperspektivet stödjer att ett sådant skall genomsyra arbetet. Många remissinstanser har dock synpunkter på hur sydperspektivet skall tillämpas i praktiken och betonar att det brister i konkretion. Flera remissinstanser invänder mot sydperspektivet som begrepp och önskar se en annan formulering.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Målet för politiken för global utveckling föreslås vara att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. Det skall uppnås genom en mer samstämmig politik och ökad samverkan med andra länder och aktörer.

Målet är formulerat så att det skall kunna gälla för olika politikområden och verksamheter. Det kan brytas ner i mer konkreta

delmål på olika områden. Sverige skall delta i en bred internationell samverkan för att åstadkomma utveckling och avskaffa fattigdomen. Utvecklingen skall vara rättvis vilket innebär att den skall komma alla till del. Utvecklingen måste också vara hållbar. Det gäller socialt, ekonomiskt och miljömässigt. Den skall ske inom ramen för ekosystemens produktionsförmåga och värna om de icke förnyelsebara naturresurserna. På så sätt kan vår generations behov tillgodoses utan att avkall görs på kommande generationers möjligheter till utveckling.

Millenniedeklarationen och millennieutvecklingsmålen

Den svenska politiken bör bidra till uppfyllandet av FN:s millenniedeklaration och millennieutvecklingsmålen.

Millennieutvecklingsmålen utgör tidsbundna konkreta etappmål på vissa preciserade områden. Det övergripande målet är att avskaffa fattigdom och hunger i världen. Målen har stor betydelse för det internationella utvecklingssamarbetet och för den globala uppföljningen av de åtaganden som gjorts av Sverige och andra länder. De kan relateras till flera olika svenska politikområden.

Ett av millennieutvecklingsmålen är direkt riktat till rika länder, nämligen det som slår fast att det globala partnerskapet för utveckling skall stärkas. Detta innebär bl.a. att den globala volymen på det internationella utvecklingssamarbetet skall ökas, att de fattiga ländernas marknadstillträde skall förbättras och att en hållbar skuldsituation skall uppnås för de fattigaste länderna.

Ett rättighetsperspektiv på utveckling

Strävan mot en rättvis och hållbar global utveckling skall utgå från ett rättighetsperspektiv på utveckling. Med ett rättighetsperspektiv är fattiga människor inte mottagare av insatser. De är individer med kraft och vilja att skapa utveckling.

FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna och flera av de efterföljande konventionerna om mänskliga rättigheter har en i stort sett universell anslutning. De utgör därmed en gemensam global värdegrund. Ett rättighetsperspektiv bygger på dessa gemensamma normer.

De rekommendationer som utarbetas inom FN:s konventionskommittéer när det gäller tillämpning av de grundläggande konventionerna om de mänskliga rättigheterna är viktiga verktyg i förverkligandet av politiken för global utveckling. De ger en agenda och ett gemensamt underlag för dialog, samarbete och uppföljning.

I rättighetsperspektivet ingår demokrati och mänskliga rättigheter. De förstärker varandra och är varandras förutsättningar. En fungerande rättsstat och god samhällsstyrning utgör också förutsättningar för deltagande, inflytande och tillgodoseende av rättigheter. Utan ett demokratiskt styrelseskick kan inte de mänskliga rättigheterna respekteras till fullo. Omvänt bidrar de mänskliga rättigheterna till, och

är i stor utsträckning en förutsättning för, demokratisering. Grundläggande i demokratibegreppet är alla människors lika värde, manifesterat i principerna om en person - en röst och likhet inför lagen.

Rättighetsperspektivet medför ett fokus på diskriminerade, exkluderade och marginaliserade individer och grupper. Människor oavsett kön, ålder, funktionshinder, etnisk tillhörighet eller sexuell läggning skall kunna åtnjuta sina rättigheter. Det hjälper till att identifiera var särskilda åtgärder behövs för att effekter av olika beslut skall bli så rättvisa som möjligt. Det gör individen till subjekt och bärare av rättigheter, snarare än objekt och föremål för åtgärder. Rätten till inflytande, delaktighet och möjlighet att påverka sin situation är ofta begränsad för personer med funktionshinder, bl.a. på grund av en diskriminerande omgivning. Det är därför viktigt att funktionshindrades rättigheter tydligt lyfts fram i politiken för global utveckling.

Jämställdhet mellan kvinnor och män är en central del i rättighetsperspektivet. Kvinnors och mäns olika villkor, intressen, förutsättningar och behov skall synliggöras. Deras lika rättigheter och möjligheter skall utgöra grund för åtgärder som vidtas. Trots de ansträngningar som görs kvarstår stora skillnader i levnadsvillkor mellan kvinnor och män och mellan flickor och pojkar. Förtryck och diskriminering av kvinnor och flickor, såväl i samhället som i familjen, är ett grundläggande hinder för en rättvis och hållbar global utveckling. Diskrimineringen bromsar utvecklingen. Åtgärder inom politiken för global utveckling måste präglas av en strävan att motverka diskriminering av kvinnor och flickor. Kvinnor måste erkännas som fullvärdiga medborgare med samma ekonomiska, sociala, kulturella, politiska och medborgerliga rättigheter som män och med rättigheter att bestämma över sin egen kropp, reproduktion och sexualitet.

Politiken skall även utgå från barnets rättigheter. Barn och ungdomar skall ses som kompetenta och aktiva individer med egna medborgerliga, politiska, sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter. De skall i ökad omfattning finnas med i både planering och genomförande av insatser som rör dem. FN:s konvention om barnets rättigheter sätter särskilt fokus på barnets rättigheter, intressen och behov. Den ålägger länderna att vidta alla lämpliga åtgärder för att genomföra konventionen. Barn och ungdomar är både viktiga målgrupper och aktörer. Deras initiativkraft och vilja att bidra till utvecklingen skall ses som en resurs.

De fattigas perspektiv på utveckling

Utveckling kan aldrig skapas utifrån. Den växer inifrån ett samhälle. Därför kompletteras rättighetsperspektivet med de fattigas perspektiv. Det är de fattiga som måste forma sin utveckling.

Mot denna bakgrund måste fattiga människor synliggöras och tydliggöras i det samarbete som bedrivs med andra länder. De fattigas egna perspektiv, behov, intressen och förutsättningar skall vara styrande. Fattiga människor utgör ingen homogen grupp som upplever sin fattigdom på ett enhetligt sätt. Fattigdomen i ett enskilt land, ett enskilt lokalsamhälle, till och med i en enskild familj, uppvisar stora variationer

och har olika orsaker. Olika sociala och etniska grupper upplever och hanterar fattigdomens olika dimensioner på olika sätt. Kvinnor och män, unga och gamla, har ofta olika perspektiv på fattigdom och tillämpar olika strategier för att förbättra den egna situationen. Folkliga organisationer med förankring hos de fattiga kan vara en viktig partner för att garantera genomslaget av de fattigas perspektiv.

De fattigas perspektiv innebär en förskjutning av fokus, från rika länder till fattiga och från regeringar till enskilda människor. Det ställer krav på ländernas regeringar och på myndigheter och organisationer när det gäller att analysera fattigdomens olika dimensioner och variationer och utarbeta nationella strategier för att bekämpa fattigdomen. Det ställer krav på att förutsättningar skapas för ett aktivt deltagande i beslutsprocesser av de fattiga själva och av deras legitima företrädare. Det gäller att säkerställa att fattiga kvinnors, mäns och barns perspektiv, intressen, resurser och förutsättningar företräds i nationella strategier och i den faktiska politik som förs. Förhållningssättet ställer också stora krav på Sverige som part i samarbetet. Sverige skall i nära dialog med samarbetsländerna granska och följa upp i vilken mån fattigdomsanalyser görs och om de fattigas intressen och behov beaktas.

De två perspektiven skall vara vägledande vid prioriteringar och utformning av den svenska politiken.

5.4 Huvuddrag i politiken

Regeringens förslag: Politiken skall främja och präglas av respekt för de mänskliga rättigheterna, demokrati och god samhällsstyrning, jämställdhet mellan kvinnor och män, hållbart nyttjande av naturresurserna och omsorg om miljön, ekonomisk tillväxt och social utveckling och trygghet. Den skall därutöver inriktas på områden där nya krav ställs på helhetssyn och samverkan. Det gäller främst områdena konflikthantering och globala gemensamma nyttigheter.

Globkoms bedömning: Kommittén föreslår inga särskilda huvuddrag. Däremot överensstämmer kommitténs resonemang och analys kring utgångspunkter för att åstadkomma en hållbar fattigdomsbekämpning i huvudsak med regeringens förslag.

Skälen för regeringens förslag: Erfarenheter visar att några enkla lösningar inte finns när det gäller utveckling. Varje samhälle måste ta makt över sin egen framtid med egen vilja och förmåga. Omvärlden kan stödja och hjälpa, undanröja hinder och verka för ett effektivt och rättvist samarbete på global nivå.

Det finns exempel på såväl misslyckade som framgångsrika utvecklingsmodeller. Utifrån dessa erfarenheter och med stöd i aktuell forskning har ett antal huvuddrag för en rättvis och hållbar global utveckling identifierats: respekt för de mänskliga rättigheterna, demokrati och god samhällsstyrning, jämställdhet, hållbart nyttjande av naturresurserna och omsorg om miljön, ekonomisk tillväxt och social

utveckling och trygghet. Dessa faktorer är ömsesidigt förstärkande. De är uttryck för värderingar som skall genomsyra Sveriges politik för global utveckling. Huvuddragen anger vad politiken genomgående skall främja och inriktas på, både vad gäller åtgärder och stöd i enskilda länder och den politik som förs på global nivå.

Nedan presenteras dessutom två huvuddrag där nya krav ställs på helhetssyn och samverkan. Det är dels konflikthantering, vars betydelse för global utveckling och nära koppling till övriga utvecklingsinsatser framstår som allt viktigare, dels området globala gemensamma nyttigheter där Sverige spelar en internationellt ledande roll.

5.4.1 Respekt för de mänskliga rättigheterna

Regeringens bedömning: Ökad uppmärksamhet bör ägnas åt att beakta alla människors lika värde och rättigheter oavsett ålder, kön, etnisk bakgrund, trosuppfattning, ursprung, sexuell läggning eller eventuell funktionshinder.

Skälen för regeringens bedömning: De mänskliga rättigheterna utgår från principen om allas lika värde och rättigheter. De bygger på idén om individers rättigheter och staters skyldigheter. De hanterar en ojämn maktrelation till förmån för den svagare parten. Därmed anges en lägsta nivå för vad som bör gälla i ett samhälle för att det skall uppfylla visionen om ett värdigt liv för alla. Den ökade förståelsen för att fattigdom också inkluderar brist på möjligheter och trygghet har satt fokus på respekten för mänskliga rättigheter som en utgångspunkt för ett lands utveckling. Länder som kränker mänskliga rättigheter har ibland försvarat sitt handlande genom att hänvisa till lokala traditioner, religiösa påbud eller låg utbildningsnivå. Alla sådana argument är ohållbara. Mänskliga rättigheter gäller alla människor i hela världen utan åtskillnad. Ökade kunskaper om mänskliga rättigheter kan stärka deltagande och demokrati och därmed vara ett viktigt element i strävan mot toleranta, jämställda och rättvisa samhällen.

Att främja tillämpningen av Internationella arbetsorganisationens (ILO) grundläggande konventioner om arbetsrättsliga förhållanden ger utsatta människor verktyg att förbättra sin situation. Där betonas bl.a. föreningsfrihet, erkännande av rätten till kollektiva förhandlingar samt avskaffande av alla former av tvångsarbete och barnarbete.

Omkring en tredjedel av världens befolkning är barn och ungdomar. Genom satsningar på utbildning och god hälsa ökar deras möjligheter att kunna påverka sin egen och samhällets utveckling. Särskilt viktigt är ungdomars tillgång till sexualupplysning och rådgivning. Flickor och unga kvinnor, som ofta är mer utsatta än pojkar och unga män, bör särskilt uppmärksammas. Åtgärder för att främja barns och ungas möjligheter till inflytande över samhällsutvecklingen bör uppmuntras och stödjas. Barnkonsekvensanalyser kan användas för att se hur beslut och insatser påverkar barn.

Människor med funktionshinder återfinns ofta bland de allra fattigaste och har ofta oacceptabla livsvillkor. Att tillförsäkra funktionshindrade människor möjlighet att åtnjuta de mänskliga rättigheterna är en fortsatt viktig prioritering.

5.4.2 Demokrati och god samhällsstyrning

Regeringens bedömning: Ytterligare ansträngningar bör göras för att utveckla centrala politiska principer och procedurer som ansvarsutkrävande, deltagande, öppenhet och insyn samt maktfördelning.

Former och mekanismer för fredlig hantering av sociala och politiska samhällsliga konflikter bör stödjas och vidareutvecklas.

Skälen för regeringens bedömning: I arbetet för att avskaffa fattigdomen måste alla kunna delta, höras och respekteras. Detta kan bara åstadkommas med ett demokratiskt styrelseskick. Demokratins form måste utgå från varje samhälles specifika förutsättningar men grundas på gemensamma värderingar om alla människors lika rätt och värde. Den kräver ett väl fungerande rättsväsende grundat på rättsstatens principer. Demokrati kräver fria val, fungerande politiska partier, oberoende media och aktiva enskilda organisationer som får verka fritt. En demokratisk kultur, där medborgare har kunskap om sina rättigheter och möjlighet att utnyttja dem, är en förutsättning. I den demokratiska kulturen ingår även jämställdhet, tolerans och respekt för alla individer och grupper. Politiskt ansvar bör kunna utkrävas av dem som har makt. Utbildning och tillgång till information är en förutsättning. En fungerande demokrati kräver också maktfördelning mellan demokratins institutioner.

God samhällsstyrning och god förvaltning är en viktig del av demokratin. Det handlar om fördelning av samhällets resurser, individens likhet inför lagen och metoder för att stävja maktmissbruk. Korrupktion, nepotism och kleptokrati undergräver rättssäkerheten för medborgare och gynnar etablerade eliter på bekostnad av bredare folklager. Därmed försvagas demokratin.

Konflikter och motsättningar finns i alla samhällen. Ofta är det just motsättningarna som driver fram social och politisk utveckling. I en demokrati kan motsättningar hanteras på ett fredligt sätt. Förändringar kan då ske utan att den övergripande stabiliteten och sammanhållningen i samhället hotas. Erfarenheter från Sveriges utveckling pekar på vikten av olika mekanismer i samhället, t.ex. på arbetsmarknaden, för hantering av konflikter. Alla samhällen behöver spelregler som skapar ansvarstagande och kompromissvilja hos olika intressegrupper. Dessa erfarenheter skall användas i politiken för global utveckling.

Regeringens bedömning: Kvinnor och flickor bör tillförsäkras samma rättigheter som män och pojkar. Kvinnors och flickors deltagande och intressen bör säkerställas i alla delar av politiken. Det praktiska arbetet med att införliva ett jämställdhetsperspektiv i arbetet och att tillämpa befintlig kunskap och information bör intensifieras. Metodutvecklingen på området bör stärkas.

Skälen för regeringens bedömning: Många kvinnor tillhör de allra fattigaste. Att säkra kvinnors tillgång till mark, krediter, rent vatten och andra resurser, sexuell och reproduktiv hälsa samt medverkan i beslutsfattande är avgörande för fattiga kvinnors möjlighet att ta sig ur sin fattigdom. FN:s konvention mot all form av diskriminering av kvinnor (Convention of the Elimination of All forms of Discrimination Against Women – CEDAW) inklusive det fakultativa protokollet och deklARATIONEN och handlingsplanen från kvinnokonferensen i Peking 1995 är grundläggande i detta arbete. Att motverka diskriminering och att stärka kvinnors tillgång till resurser och medinflytande är både angeläget i sig och avgörande för en effektiv bekämpning av fattigdom världen över.

I enlighet med regeringens jämställdhetspolitik skall olika metoder och bedömningsmodeller, som syftar till att motverka könsdiskriminering, och främja integreringen av ett jämställdhetsperspektiv, systematiskt tillämpas. Ytterst handlar jämställdhet om att alla människor måste ses och behandlas som likvärdiga och med samma rättigheter. Könsdiskriminering är en av orsakerna till fattigdom och utgör ett grundläggande hinder för en rättvis och hållbar global utveckling. Diskriminering måste därför synliggöras och motarbetas. Män och kvinnor har olika förutsättningar på grund av de ekonomiska och sociala roller de tilldelats. Politiken för global utveckling måste utgå från att kvinnor och flickor i motsvarande mån som män och pojkar är drivkrafter i utvecklingen. Hänsyn måste också tas till att kvinnor och män ofta drabbas av och upplever händelser, processer och problem på olika sätt och att deras förutsättningar och strategier kan variera. Könskonsekvensanalyser kan användas för att synliggöra detta.

Skillnader i villkor och makt mellan könen tenderar att vara störst bland de fattigaste och mest marginaliserade befolkningsgrupperna. Kvinnors deltagande och inflytande måste säkerställas på ett helt annat sätt än vad som hittills har varit fallet och deras rättigheter och intressen måste beaktas på samma villkor som mäns. Föreställningar om kvinnor och barn som underordnade männen och rättslösa och därmed lovliga offer för våld och utnyttjande, måste motverkas. Detta kan påverka prioriteringar och val av insatser på utvecklingsområdet. Analyser och insatser måste göras inom varje specifikt område, såsom könsbaserad diskriminering, våld mot kvinnor och flickor samt sexuella och reproduktiva rättigheter inklusive tillgång till preventivmedel. Också män, och samhället som helhet, gynnas av ökad jämställdhet. Det bör

5.4.4 Hållbart nyttjande av naturresurserna och omsorg om miljön

Regeringens bedömning: Ett långsiktigt synsätt på utvecklingsprocessen bör främjas där den miljömässiga hållbarheten görs till en integrerad del i politiken.

Skälen för regeringens bedömning: Ett hållbart nyttjande av miljö och naturresurser är en av förutsättningarna för en långsiktig framgångsrik global utveckling. Fattigdom uppstår och vidmakthålls bl.a. när miljöförstöring undergräver människors försörjningsmöjligheter och hälsa. Landsbygdens fattiga, i synnerhet kvinnor, drabbas särskilt hårt när ekosystemen utarmas genom markförstörelse, vattenbrist, förorening, skogsskövling eller annan miljöpåverkan. Samtidigt är fattigdom ofta grunden till miljöförstöring genom att fattiga människor tvingas att överutnyttja de begränsade resurser som de förfogar över.

En av de största utmaningarna i strävan att uppnå en hållbar global utveckling är att bryta sambandet mellan ekonomisk tillväxt och negativ påverkan på miljö, naturresurser och människors hälsa. I många av dagens utvecklingsländer leder industriella processer till att människors livsmiljöer försämras. I städerna hotas miljö och hälsa genom utsläpp från trafik och industrier och genom bristfälliga vatten- och avloppssystem. Överkonsumtion i såväl rika som fattiga länder och medföljande inskränkningar i miljöutrymmet, sker inte sällan på bekostnad av fattiga människors resurser och behov. Gifter sprids, den biologiska mångfalden utarmas. Klimatet förändras.

Sveriges politik för global utveckling innebär att miljömässig hållbarhet bör beaktas i tillväxt- och utvecklingsstrategier, såväl nationellt som internationellt. Genom att vara drivande i arbetet för hållbara produktions- och konsumtionsmönster kan Sverige bidra till en utveckling av ny teknik och nya ekonomiska och politiska styrmedel. Länder som Sverige samarbetar med bör själva ta ett långsiktigt nationellt ansvar och säkerställa att hållbarhetsperspektivet tydliggörs i lagstiftning och i strategier. Sveriges uppgift är att stödja och komplettera dessa ansträngningar.

5.4.5 Ekonomisk tillväxt

Regeringens bedömning: Tillväxt bör främjas genom insatser för ett stabilt makroekonomiskt ramverk med sunda och transparenta statsfinanser, låg inflation, tillgång till kreditfinansiering på rimliga villkor, hållbar skuldsättning, samt öppenhet för handel och investeringar.

Skälen för regeringens bedömning: I många utvecklingsländer är tillväxten alltför låg. För att främja tillväxt är ett stabilt makroekonomiskt ramverk med sunda statsfinanser och låg inflation centralt. God samhällsstyrning och fungerande institutioner är nödvändiga för sparande och investeringar. Andra viktiga faktorer är öppenhet för handel, investeringar och företagande samt en hållbar skuldsättning. Genom att skapa möjligheter för hela befolkningen, inte minst de fattiga, att fullt ut bidra till den ekonomiska utvecklingen blir tillväxten ett effektivt verktyg i kampen mot fattigdom. Ofta är den informella sektorn avgörande för en stor del av de fattigas försörjning. Kvinnor arbetar i högre utsträckning än män i den informella sektorn. Hur den skall kunna integreras i den formella sektorn är en viktig utmaning i den ekonomiska politiken.

Ekonomisk tillväxt är nödvändigt, men inte tillräckligt för en rättvis och hållbar utveckling. Väststånd och utveckling kan inte mätas enbart i ekonomiska termer. Ekonomisk tillväxt måste vara hållbar och kombineras med satsningar på rättvisa och välfärd för att leda till utveckling. I många fattiga länder hindrar stora inkomstskillnader en snabb och effektiv fattigdomsbekämpning. Ett system för att omfördela resurser och därmed makt krävs för att tillväxten skall komma alla till del. En relativt jämn inkomstfördelning förstärker tillväxten. En sådan omfördelning kan också minska riskerna för konflikter.

Ett ömsesidigt handelsutbyte med omvärlden är nödvändigt för tillväxt. Detta är särskilt viktigt för utvecklingsländer som globalt sett är små ekonomier. En öppen handel, både export och import, behövs för en snabbare utveckling, ökad resursmobilisering, näringslivsutveckling och arbetstillfällen.

Staten kan utöver det institutionella ramverket också genom investeringar, enskilt eller i samarbete med näringslivet, bidra till tillväxten genom att stärka den inhemska resursbasen. God infrastruktur har stor betydelse för utveckling, både inom länder och regionalt. En frisk och kunnig befolkning behövs också, vilket pekar på behovet av god hälso- och sjukvård samt utbildning. Att stärka kvinnors reproduktiva rättigheter kan i många fall vara en förutsättning för kvinnors deltagande i lönearbete.

Utveckling på landsbygden är nödvändigt i många utvecklingsländer för att skapa tillväxt och sysselsättning. Jordbruket, även det småskaliga, har en särskilt viktig roll. Åtgärder på jordbruksområdet bidrar också till att stärka förutsättningarna för ökad livsmedelstrygghet. Stöd till utvecklingsländer och fattiga människor att bedriva ett jordbruk som är miljömässigt hållbart är viktigt, liksom rika länders omställning till ett hållbart jordbruk.

5.4.6 Social utveckling och trygghet

Regeringens bedömning: Sverige bör verka för att hållbar utveckling präglas av rättvis fördelning.

Ett brett och aktivt deltagande av det civila samhället i beslutsprocessen bör främjas.

Svenska erfarenheter av en politik för social trygghet bör tas tillvara i politiken för global utveckling.

Skälen för regeringens bedömning: Utveckling bort från fattigdom är förenad med stora förändringar. För många människor innebär förändringarna nya möjligheter genom utbildning, bättre bostäder och hälsa, högre avkastning i jordbruket eller bättre avlönat arbete i framväxande moderna sektorer av ekonomin. Men förändringarna kan också innebära försämrad livsmedelssäkerhet, arbetslöshet, ohälsa och en försämrad miljö. De innebär dessutom ofta en stor påfrestning på sociala relationer och nätverk som individer litar till för sin försörjning och trygghet.

En politik för social utveckling och trygghet stärker människor i deras kamp mot fattigdom. Den måste omfatta alla, bygga på ett brett och aktivt deltagande av det civila samhället i beslutsprocesser och utgå från förutsättningar som råder i varje enskilt samhälle. Friska, välutbildade och trygga individer har förutsättningar att ta tillvara de möjligheter som står till buds för att försörja sig och förbättra sina livsvillkor. Därför är det angeläget att ta itu med, de bl.a. miljöbetingade, orsakerna till ohälsa. Särskild uppmärksamhet bör ägnas kvinnor och barn samt grupper med särskilda behov såsom äldre och funktionshindrade människor. En positiv och jämlik hälsoutveckling är av strategisk betydelse för ekonomisk tillväxt och minskad fattigdom.

Främjandet av social utveckling och trygghet bygger på en syn som utgår från att människor är aktörer med egna motiv och resurser, och egen kunskap, kapacitet och vilja till förändring. Social utveckling på landsbygden såväl som i städerna förutsätter att människor har möjlighet att tillsammans bygga upp och förvalta sitt sociala kapital. Gemensamma normer och värderingar, liksom förtroendefulla och ömsesidiga sociala relationer är en viktig grund för samarbete, trygghet och säkerhet, och därmed för utveckling. Hiv/aids, väpnade konflikter, demografiska förändringar och utarmade naturresurser är förhållanden som frestar på traditionella sociala nätverk och ökar människors sårbarhet. Städernas fattiga områden är sårbara vad gäller naturkatastrofer, ökade kostnader för boende, mat och transporter, arbetslöshet och svårigheter med att upprätthålla fungerande sociala nätverk. I växande grad behöver de informella systemen för social trygghet och omsorg kompletteras med en formell politik som gör tryggheten tillgänglig för alla.

Hållbar utveckling, socialt, ekonomiskt och miljömässigt, skapas och upprätthålls av människor som är friska, har tillgång till information och kunskap, samhällsservice och försörjningsmöjligheter, och som aktivt kan delta i beslutsprocesser som rör olika delar av samhällslivet. Särskilt viktig för social utveckling och trygghet är en politik som skapar tillväxt och sysselsättning, vilket i sin tur möjliggör investeringar i vatten och sanitet, folkhälsa och sjukvård, utbildning, infrastruktur och en god miljö.

Det krävs en politisk vilja att omsätta ekonomisk tillväxt i social utveckling, genom en rättvis fördelningsspolitik och genom fungerande och demokratiska institutioner och regelverk. Bestående klyftor är inte bara orättvisa utan också ekonomiskt ineffektiva och i längden även farliga. När inte alla får del av utvecklingens resultat och när förändringar utgör ett hot mot enskilda växer motståndet också mot sunda reformer. Social oro och frustration tillhör grogrunderna för politisk populism och extremism.

Därför bör Sverige också stödja uppbyggnaden av sociala trygghetssystem som både kan stärka människors egen kapacitet och inflytande och ge stöd och skydd i utsatta situationer. I Sverige har den sociala välfärds- och trygghetspolitiken varit nära förbunden med den allmänna ekonomiska politiken. Även om inte färdiga modeller kan exporteras har vi genom vår moderna historia format program och gjort erfarenheter som motiverar ett särskilt svenskt engagemang inom detta område.

5.4.7 Konfliktshantering och säkerhet

Regeringens bedömning: Helhetssynen på konfliktfrågor, säkerhet och utveckling bör vidareutvecklas genom fortsatt metodutveckling och överföring i praktisk verksamhet.

Skälen för regeringens bedömning: Väpnade konflikter utgör det allvarligaste hindret för utveckling i många fattiga länder. Runt om i världen pågår otaliga konflikter som, vid sidan av mänskliga förluster och skador, innebär en tillbakagång i livsvillkoren för befolkningen och undergräver förutsättningarna för framtida ekonomisk utveckling. Fattigdom till följd av krig, i kombination med tillgänglighet till vapen, utgör dessutom en farlig grogrund för terrorism och uppblossandet av nya konflikter.

Därför är förebyggande av väpnade konflikter och konfliktshantering viktiga delar av politiken för global utveckling. Säkerhetspolitik handlar idag i ökad utsträckning om att minska fattigdom och klyftor, undanröja förtryck och motsättningar mellan olika befolkningsgrupper, vid sidan av att trygga den nationella territoriella säkerheten.

Betydelsen och behoven av tidiga, förebyggande insatser har ökat. Regeringen verkar för att de instrument som finns inom internationella organisationer och fora som vi deltar i, utnyttjas på bästa sätt för att

förebygga kriser och hantera konflikter. Det gäller de instrument som finns inom EU, inklusive inom ramen för EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik, liksom inom FN, Organisationen för Säkerhet och Samarbete i Europa (OSSE) och andra organisationer.

Samverkan mellan olika diplomatiska, civila och militära krishanteringsinsatser, humanitärt bistånd och utvecklingsarbete blir allt viktigare. De tillgängliga instrumenten behöver på ett effektivare och mer metodiskt sätt få ta sin utgångspunkt i väpnade konflikters grundorsaker. En fortsatt metodutveckling är viktig på detta område. Ett jämställdhetsperspektiv bör integreras.

Demokratier har en förmåga att hantera interna motsättningar fredligt. Insatser för demokrati är således också konflikthantering. Detsamma gäller insatser på en rad andra områden, exempelvis mänskliga rättigheter och reformer inom säkerhetssektorn och polis- och domstolsväsendet. Åtgärder på miljöområdet, exempelvis när det gäller delade vattenresurser, kan vara konfliktförebyggande. Andra viktiga säkerhetspolitiska frågor är nedrustning, icke-spridning av massförstörelsevapen och förhindrande av illegala flöden av krigsmateriel samt små och lätta vapen.

5.4.8 Globala gemensamma nyttigheter

Regeringens bedömning: Sverige bör fortsätta att vara drivande i den internationella diskussionen om globala gemensamma nyttigheter, särskilt vad gäller regionala och globala frågor om spelregler för ekonomiskt samarbete samt på miljö- och hälsoområdena.

Skälen för regeringens bedömning: Under de senaste decennierna av internationell samverkan och debatt i utvecklingsfrågor har en långtgående samsyn uppnåtts om utformningen av en politik för rättvis och hållbar utveckling. Mycket av det som krävs för utveckling rör länderna själva över men globaliseringen gör också att behovet av normer och regelverk för ordnad samverkan mellan länder och folk växer.

Ett växande antal frågor kräver åtgärder bortom nationella gränser. Kunskap, resurser och praktiska lösningar för dessa problem måste mobiliseras genom gemensamt ansvarstagande och en ny typ av samarbete mellan länder, regioner och sakområden. En god miljö, finansiell stabilitet, begränsningar av smittsamma sjukdomar och frånvaro av internationell terrorism är exempel på gränsöverskridande frågor.

Internationell flygsäkerhet är ett exempel på globala gemensamma nyttigheter där internationellt överenskomna regelverk och standarder idag säkerställer kommunikationer över hela världen. Samtidigt finns det ett stort antal andra globala gemensamma nyttigheter som idag inte tillgodoses i tillräcklig utsträckning för att nå målet om en rättvis och hållbar global utveckling. Det kan handla om säkerhet till havs där oklara regler hotar säkerhet på havet och livet under ytan. Det kan även handla

om finansiell stabilitet där utvecklingsländernas finansiella sårbarhet och marginalisering kan bidra till finansiell oro.

Diskussionen om hur det internationella samfundet kan samarbeta bättre kring de gränsöverskridande globala frågorna ligger högt på den internationella dagordningen. Här bör Sverige fortsätta att vara pådrivande och ha hög profil. Sverige har tillsammans med Frankrike tagit initiativ till en internationell arbetsgrupp för globala gemensamma nyttigheter (International Task Force on Global Public Goods) som skall söka finna effektiva och pragmatiska lösningar på några av de mest betydelsefulla frågorna inom exempelvis miljö- och hälsoområdet. Regeringen avser också att göra en inventering av hur olika departement och myndigheter, inklusive Sida, idag bidrar till hantering och finansiering av globala och regionala gemensamma nyttigheter. I arbetet bör ingå att göra prioriteringar inom ramen för den svenska politiken vad gäller de mest relevanta globala och regionala frågorna. Sverige ligger långt framme inom flera sakområden som ryms i diskussionen om globala gemensamma nyttigheter, inte minst på områdena hälsa, miljö, konfliktförebyggande, malariaforskning och vattenresurser.

5.5 Stärkt samstämmighet i svensk politik

Regeringens bedömning: Samstämmigheten mellan olika svenska politikområden bör stärkas i syfte att göra den samlade politiken mer utvecklingsfrämjande. Målkonflikter bör tydliggöras och bli föremål för medvetna och övervägda val.

Regeringen bör stödja det pågående arbetet med utvecklingen av ett internationellt "samstämmighetsindex" som kan användas som verktyg för svenska och internationella strävanden mot en effektivare politik.

Globkoms förslag: Kommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning. Kommittén föreslår en breddning av politikområdet och att utvecklingshänsyn måste tas inom samtliga berörda politikområden.

Remissinstanserna: I stort sett samtliga remissinstanser som har yttrat sig i frågan om ett breddat politikområde stödjer grundtanken i utredningens förslag.

Skälen för regeringens bedömning: Millennieutvecklingsmålen slår fast att det globala samarbetet för utveckling skall stärkas.

Idag spänner politiska frågor ofta över flera politikområden och departementsgränser. Till en del har detta att göra med en ökad påverkan mellan olika sakområden och en ökad insikt om att frågor hänger ihop. Men det beror också på att nationella, regionala och globala perspektiv sammanflätas allt mer. Nationell politik handlar i ökande utsträckning om gränsöverskridande frågor. Nationella beslut har i växande omfattning internationella effekter.

Denna utveckling ställer krav på ökad samstämmighet i den politik som förs på nationell, regional och global nivå. Detta gäller för alla länder. För svensk del måste samstämmighet prägla både den nationella politiken och den som formuleras och drivs inom EU. Kopplingar måste göras mellan exempelvis säkerhets-, handels-, jordbruks-, folkhälso- och migrationspolitik och global utveckling. Det Sverige säger och gör i ett sammanhang måste stämma med svenskt agerande i ett annat.

Samstämmighet ökar också effektiviteten, dels genom att kunskaper och erfarenheter från olika områden tas tillvara, dels genom att olika insatser kan förstärka istället för att motverka varandra.

En viktig utgångspunkt är de skrivelser och de propositioner som regeringen tidigare överlämnat till riksdagen, De fattigas rätt – vårt gemensamma ansvar (skr. 1996/97:169), Demokrati och mänskliga rättigheter i svenskt utvecklingssamarbete (skr. 1997/98:76), Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik (skr. 1997/98:89, uppdaterad våren 2003), Jämställdhet som ett nytt mål för Sveriges internationella utvecklingssamarbete (prop. 1995/96:153, bet. 1995/96:UU18, rskr. 1995/96:272), Sveriges internationella samarbete för hållbar utveckling (skr. 1996/97:2 och skr. 2002/03:29), Ett barnrättsperspektiv i internationellt utvecklingssamarbete (skr. 2001/02:186), Afrika i förändring – En förnyad svensk Afrikapolitik inför 2000-talet (skr. 1997/98:122), Framtid med Asien – En svensk Asienstrategi för 2000-talet (skr. 1998/99:61), Europa i omvandling – Sveriges utvecklingssamarbete med Central- och Östeuropa (prop. 2000/01:119, bet. 2000/01:UU09, rskr. 2000/01:261), Johannesburg – FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling (skr. 2002/03:29), Öppen handel – rättvisa spelregler: Svensk handelspolitik inför en ny WTO-runda (skr. 1998/99:59) samt andra relevanta strategidokument, t.ex. En samlad svensk globaliseringspolitik – för rättvis ekonomisk utveckling, handlingsprogrammet för konfliktförebyggande, rapporten om handel och utveckling och handlingsprogrammet mot människohandel.

Mycket har också gjorts av EU för att åstadkomma ökad samstämmighet i unionens politik, inte minst genom Cotonouavtalet och inom ramen för den s.k. Lissabonprocessen. Resultaten från WTO:s ministerkonferens i Doha, konferensen om finansiering för utveckling i Monterrey och FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling i Johannesburg 2002 är andra exempel på ansträngningar för att stärka samstämmigheten på global nivå.

Den internationella diskussionen om samstämmighet måste drivas vidare. Fattiga länders politik har i många år granskats av det internationella samfundet. Även de rika länderna behöver utsättas för öppen internationell granskning när det gäller politikval och genomförande av åtaganden. Internationell forskning kring ökad samstämmighet håller på att utvecklas. Olika modeller för att mäta samstämmighet utformas. Ett internationellt arbete pågår med att ta fram ett index för graden av samstämmighet i den politik som förs av olika OECD-länder på utvecklingsområdet (OECD – Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling). Det finns flera tekniska och metodologiska utmaningar. En möjlighet finns att ett instrument så småningom kan finnas till hands, liknande FN:s "Human Development

Index" och det korrupsionsindex (Corruption Perception Index) som utvecklats av organisationen Transparency International. De kan bli intressanta verktyg för internationell debatt och opinionsbildning. Sverige skall aktivt medverka i utvecklingen av ett sådant index och verka för att det sedan används som verktyg för svenska och internationella strävanden mot ökad samstämmighet.

Propositionen innebär att en mer aktiv och medveten avvägning bör göras mellan olika politikområden för en bättre samstämmighet. Det gemensamma målet att Sverige skall bidra till en rättvis och hållbar global utveckling som gäller för alla politikområden är ett redskap för att hantera målkonflikter. Några generella riktlinjer kan knappast formuleras för att lösa de målkonflikter som uppstår. Däremot bör den sammanhållna politiken för global utveckling bidra till att målsättningar för olika politikområden harmoniseras i största möjliga mån. Det som görs på ett politikområde skall helst bidra till verksamheten på andra områden. Det handlar om att föra en effektiv och trovärdig samlad politik.

I syfte att illustrera bredden på utvecklingsfrågorna och behovet av ökad samstämmighet anges i det följande hur politiken för global utveckling påverkar olika politikområden. Det handlar både om hur dessa områden kan bidra till global utveckling och hur utvecklingsarbetet kan fungera som katalysator för framsteg inom olika områden. Några av politikområdena är föremål för samordning inom EU. De tas för tydlighetens skull ändå upp i detta avsnitt vid sidan av andra områden. Mer generella aspekter på samstämmighet inom EU tas upp i avsnitt 5.6.

Propositionens avsnitt 5.5 beskriver hur åtgärder som redan utförs eller planeras och som gäller global utveckling kan vidareutvecklas och stärkas. I de fall då nya uppgifter tillförs olika politikområden finansieras dessa genom omprioriteringar inom befintliga medel.

5.5.1 Rättsliga frågor

Regeringens bedömning: Internationellt samarbete på rättsområdet bör stärkas. Fortsatta insatser bör göras för att stärka rättsväsendet i de fattiga länderna.

Skälen för regeringens bedömning: En rättvis och hållbar utveckling kan inte förverkligas i samhällen med svaga rättssystem. En av förutsättningarna är ett oberoende och effektivt rättsväsende som upprätthåller de rättigheter och skyldigheter som fastställts i såväl den egna rättsordningen som genom internationella instrument. Den offentliga förvaltningen har avgörande betydelse i en rättsstat. Ett fungerande rättsväsende och god samhällsstyrning är nödvändiga för en effektivt fungerande ekonomi.

En rättvis och hållbar global utveckling är beroende av att folkrätten är känd, respekterad och utvecklas på ett medvetet sätt. Det internationella rättssystemet har förstärkts under de senaste åren. Med det kalla krigets slut har FN och FN:s säkerhetsråd fått fler möjligheter att agera. En internationell brottmålsdomstol har upprättats.

I enskilda länder har samtidigt viktiga erfarenheter vunnits av sannings- och försoningsprocesser. Det handlar om att bekämpa straffrihet, ge upprättelse och läka sår och gå vidare utan att glömma. Sverige bör fortsätta att erbjuda ett forum för utbyte av kunskap kring försoningsarbete.

Efterfrågan har ökat på det svenska rättsväsendets deltagande i internationellt samarbete för att stärka rättsstaten i andra länder. Svenska ansträngningar att stärka rättsstaten internationellt motsvarar vårt åtagande inom EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik att "utveckla och befästa demokratin och rättsstatsprincipen samt respekten för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna". På samma sätt som de rättsliga frågorna integrerats i EU:s utrikes- och säkerhetspolitik, integreras de i den svenska utrikes- och säkerhetspolitiken genom det internationella arbetet för rättsstaten och de fri- och rättigheter den skall upprätthålla.

De rättsstatsstärkande åtgärderna kan ha stor betydelse för utveckling och fattigdomsbekämpning, jämställdhet, funktionshinder- och barnets rättigheter, bl.a. genom att göra individer medvetna om sina rättigheter och ge dem tillgång till rättssystemet.

5.5.2 Säkerhets- och försvarspolitiken

Regeringens bedömning: Arbetet med att förebygga och hantera konflikter bör fortsätta och vidareutvecklas på basis av ett integrerat synsätt på konflikt och utveckling.

Samverkan mellan olika politikområden i hanteringen av kriser och väpnade konflikter bör utökas och effektiviseras.

Internationellt fredsfrämjande bör vidareutvecklas som en av Försvarsmaktens huvuduppgifter.

Samstämmigheten mellan EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik och övriga delar av EU:s externa relationer bör stärkas.

FN och folkrätten bör stärkas.

Kampen mot internationell organiserad brottslighet bör skärpas.

Sverige bör ha en fortsatt ledande roll för öppenhet och redovisning av internationell handel med krigsmateriel.

Skälen för regeringens bedömning: Sedan det kalla krigets slut har människors säkerhet uppmärksammats allt mer vid sidan av den mer traditionella fokuseringen på nationell territoriell säkerhet. Konfliktfrågor har i ökad utsträckning kopplats till orättvisor, ojämlikhet, förtryck och motsättningar mellan olika befolkningsgrupper. Insikten har vuxit om att säkerhet förutsätter demokrati, respekt för de mänskliga rättigheterna, jämställdhet, ekonomisk och social utveckling, rättvis fördelning, miljöhänsyn och förstärkt internationellt samarbete. Samtidigt är fred och säkerhet en förutsättning för utveckling. Att värna folkrätten, inklusive

mänskliga rättigheter, och FN:s roll på det globala området är viktiga grundprinciper i svensk utrikespolitik.

Hoten mot vår säkerhet blir allt mer sammansatta. Internationell terrorism och spridning av lätta vapen och massförstörelsevapen fortsätter att vara allvarliga säkerhetspolitiska hot. Men hot kommer också från globala brottssyndikat. Handeln med människor är enligt FN den snabbast växande verksamheten inom den organiserade brottsligheten. Denna verksamhet är starkt kopplad till andra former av internationell brottslighet som t.ex. narkotika- och vapenhandel. I den omfattande illegala narkotikahandeln ligger fattigdom ofta bakom rekryteringen till illegala organisationer. Det finns en tydlig koppling mellan narkotikahandel, terroristgrupper och organiserad brottslighet. Svaga eller sönderfallande stater utgör här ett allvarligt problem.

Fattigdom, förtryck och diskriminering har säkerhetspolitiska konsekvenser. Det internationella utvecklingssamarbetet bidrar till att stärka säkerheten, både i närområdet och globalt. Insatser på säkerhetspolitikens område kan också bidra till att uppfylla mål för utvecklingssamarbetet. För svensk del är medverkan i internationell fredsfrämjande verksamhet en viktig del av säkerhetspolitiken. Fredsfrämjande insatser har utvecklats till en av det svenska försvarets huvuduppgifter. Internationella insatser innehåller idag många delar. Förutom militära och diplomatiska inslag kan de inkludera räddningsinsatser, minröjningsverksamhet, försonings- och förtroendeskapande åtgärder, återuppbyggnad och institutionella insatser för att bygga upp en fungerande demokratisk rättsstat som kan garantera de mänskliga rättigheterna. I förlängningen handlar det om att främja utveckling genom att förbättra trygghet och säkerhet.

Alla länder har rätt till eget militärt försvar. Att kunna förebygga och avvärja väpnade konflikter och andra säkerhetshot är en förutsättning för utveckling. Samtidigt har höga militära utgifter och militära ingrepp i den civila maktutövningen ofta blivit allvarliga utvecklingshinder. Civil demokratisk kontroll behövs för att balansera snäva militära intressen och hindra misstro mellan grannstater. Omvärlden bör erbjuda stöd för en sådan legitim, öppen och demokratisk försvars- och säkerhetspolitik.

Anskaffning av försvarsmateriel måste också ske i ansvarsfulla, öppna och förtroendeingivande former. Ett viktigt ramverk för detta finns i Sveriges restriktiva lagstiftning om exportkontroll och EU:s uppförandekod för handel med vapen. Sverige bör ha en fortsatt ledande roll för öppenhet och redovisning av internationell handel med krigsmateriel. Sverige bör fortsatt vara drivande i en internationell dialog om konflikter, säkerhet och utveckling, som bl.a. syftar till att stärka internationella kontrollregimer och åstadkomma avtal om icke-spridning, nedrustning och rustningsbegränsning. Utländsk medverkan kan behövas för röjning, avvärjning och förstörelse av vapen efter väpnade konflikter, avtal om avvärjning eller förbud för hela kategorier av vapen, såsom skett med landminor och massförstörelsevapen. För att främja nedrustning och förhindra spridning av massförstörelsevapen och lätta vapen krävs både normativa instrument, genomförande, och direkta insatser bl.a. genom förstörelse.

Sambanden mellan säkerhet och hållbar utveckling måste ägnas fortsatt uppmärksamhet. Insatser kommer även fortsättningsvis att behövas inom det internationella utvecklingssamarbetet när det gäller att främja fred och säkerhet. Regeringen kommer fortsatt att ge prioritet åt insatser med konfliktförebyggande och konflikthanterande syfte, t.ex. stöd till medlingsinsatser, att etablera en internationell närvaro i en konfliktsituation bl.a. genom stöd till utvecklingsländers deltagande i FN-stödda fredsfrämjande insatser eller genom stöd till projekt som främjar fred och säkerhet. Även när det gäller individers säkerhet och utveckling finns samband. Reformeringen av säkerhetssektorn, innefattande militär, polis och domstolsväsendet, skapar en säkerhet och trygghet för individer. En trygg och säker miljö skapar en grogrund och förutsättningar för medborgarnas medverkan i sitt lands utveckling. En helhetssyn behövs på militära, humanitära, fredsbyggande och utvecklingsrelaterade insatser och samverkan mellan olika instrument måste stärkas.

5.5.3 Handelspolitiken

Regeringens bedömning: Sverige bör verka för och vidareutveckla öppna, robusta, rättvisa och legitima ramvillkor för internationell handel och investeringar.

En öppen global handel bör eftersträvas för jordbruks- och fiskeprodukter, industrivaror och tjänster.

För jordbruks- och fiskeriprodukter bör handels- och miljöstörande subventioner och exportstöd nedmonteras.

Utvecklingsländernas tillträde till OECD-ländernas marknader bör förbättras.

Sverige bör fortsätta att verka för att EU tar bort hinder till sin marknad för utvecklingsländerna.

En översyn av formerna för importfrämjande bör snarast initieras. En sådan bör också behandla hur importfrämjandet kan utvecklas.

Utvecklingsländernas handelspolitiska kompetens och förmåga att leva upp till tekniska och sanitära krav samt kapacitet att producera och sälja varor och tjänster bör stärkas.

Sverige bör stärka det handelsrelaterade utvecklingssamarbetet.

Skälen för regeringens bedömning: En fri och öppen handel med överenskomna spelregler är ett kraftfullt instrument för att åstadkomma utveckling och sprida ekonomiska framsteg. Friare handel stärker köpkraften hos de breda befolkningslagren. Förenklad import främjar såväl nya idéer som investeringar och ger också tillgång till billigare konsumtionsvaror och insatsvaror i produktionen. Ökad konkurrens är centralt för att främja effektivitet i ekonomin. Export genererar utländsk valuta, stimulerar näringslivet och skapar nya arbetstillfällen. En öppen handel kan betyda mycket för fattiga människor, inte minst för kvinnor

som ofta arbetar i exportrelaterade sektorer. Handelssatsningar kan därför med fördel ingå i en bredare utvecklingsstrategi som också främjar hälsa och utbildning, fysisk infrastruktur och kompetenta institutioner inom ett stabilt makroekonomiskt ramverk. Handeln kan bidra till att effektivisera ekonomin, och finansiering av andra viktiga insatser.

Många utvecklingsländer har inte förmått dra fördel av den ökande världshandeln. En viktig orsak till detta har varit att uppfattningen om att utveckling bäst främjas genom betydande handelsbegränsningar länge var rådande. Under de senaste årtiondena har insikten växt om att tullar, subventioner och andra handelshinder hämmar, snarare än främjar, utveckling. De utvecklingsländer som fört en mer öppen ekonomisk politik har ofta haft högre ekonomisk tillväxt. Dessutom har hinder för handel, såväl av import som av export, visat sig vara en grogrund för korruption. Ofta har handelshinder gynnat redan välbeställda grupper, samtidigt som fattiga människor berövats möjligheter att öka sin inkomst genom handel. I länder med friare handel, där möjligheterna till inkomster och produktiv sysselsättning är mer rättvist fördelade, har samhällsstyrningen förbättrats. Kvarvarande gränshinder och andra handelshinder bör avlägsnas för att främja hållbar tillväxt i utvecklingsländerna. Det gäller också olika hinder på OECD-ländernas marknader. Många av de utvecklingsländer som idag har övergått till en mer öppen handel skulle få en än mer gynnsam utveckling om det inte vore för OECD-ländernas handelspolitik, inte minst på jordbruks- och textilområdet.

Genom WTO kan långsiktiga globala resultat på det handelspolitiska området nås. Sverige fortsätter att genom EU verka för öppnare handel med robusta, rättvisa och legitima spelregler som inte minst gynnar fattiga människor och ett hållbart miljönyttjande. Detta utgör Sveriges övergripande handelspolitiska strategi för vilken en detaljerad redogörelse lämnas i regeringens skrivelse 1998/99:59 "Öppen handel – rättvisa spelregler: Svensk handelspolitik inför en ny WTO-runda". Det är också Sveriges målsättning i den förhandlingsrunda – "Utvecklingsdagordningen från Doha" – som lanserades vid WTO:s ministermöte i Doha 2001. Strategin inkluderar regeringens ställningstaganden när det gäller tullar, tjänster (GATS), immaterialrätt, (TRIPS), och nya handelsrelaterade frågor, såsom handelsprocedurer, insyn i offentlig upphandling, investeringar och konkurrens.

De nya WTO-förhandlingarnas särskilda fokus på utvecklingsaspekterna är ett framsteg. Hänsyn bör tas till utvecklingsländernas förutsättningar och utvecklingsintressen så att dessa kan integreras i världsekonomin. För jordbruksprodukter och industrivaror är en viktig målsättning att åstadkomma en nedmontering av existerande handelshinder, handelsstörande subventioner och exportstöd. Sverige eftersträvar också att WTO:s regelverk utvecklas i syfte att stödja god samhällsstyrning och korruptionsbekämpning. Därutöver verkar Sverige för att WTO:s bestämmelser om positiv särbehandling för utvecklingsländer blir mer handelsfrämjande och anpassade efter utvecklingsländernas behov.

Också i andra sammanhang, utanför WTO, kan mycket göras för att främja kopplingen mellan handel och utveckling. Sverige har sedan inträdet i EU arbetat målmedvetet för att EU skall öppna upp sin marknad ensidigt för export från utvecklingsländerna. Under svenskt EU-ordförandeskap 2001 kunde beslut fattas om tull- och kvotfritt tillträde för all export från de minst utvecklade länderna till EU. Mycket återstår emellertid att göra. Sverige fortsätter därför att verka för betydande marknadsöppningar gentemot utvecklingsländer såväl inom ramen för regionala förhandlingar, som via EU:s ensidiga tullförmåner för utvecklingsländer. I första hand måste utvecklingsländernas tillträde till OECD-ländernas marknader öka. Men även mellan utvecklingsländer finns stora potentiella vinster av friare handel. Här kan en stärkt regional ekonomisk integration betyda mycket.

Trots att utvecklingsländerna i flertalet fall har formellt tillträde till OECD-ländernas marknader saknar de i hög utsträckning både produkter att sälja och kapacitet att utnyttja sig av detta marknadstillträde. För att dra nytta av handel krävs att dessa länder satsar på att producera och sälja varor och tjänster som efterfrågas och accepteras på andra marknader. Insatser till stöd för sådana satsningar är viktiga. Här är näringslivsutveckling, institutionsuppbyggnad och infrastruktur avgörande. Kapacitet behöver byggas upp för effektivare handelsprocedurer i utvecklingsländerna och ökade kunskaper behövs kring kvalitetskrav och olika sanitära och tekniska krav för export till OECD-marknaderna och andra marknader. Sverige har god kompetens inom området tekniska regler och Sverige kan erbjuda expertis inom detta område.

Dessutom kan Sverige öka importen från utvecklingsländer genom en aktiv främjandepolitik. Här kan människor som invandrat till Sverige från utvecklingsländer spela en viktig roll som förmedlare av kunskaper och kontakter. En översyn av formerna för importfrämjande bör snarast initieras. En sådan bör också behandla hur importfrämjandet kan utvecklas.

En rad utvecklingsländer spelar i dag en mycket aktiv och framträdande roll i internationell handel och i WTO. Många utvecklingsländer, och då särskilt de minst utvecklade länderna, saknar emellertid tillräcklig kompetens och institutionell kapacitet för att formulera en bra handelspolitik, analysera handelsförhandlingar, driva sina egna intressen på ett effektivt sätt och genomföra handelspolitiska åtaganden. Sverige driver att särskild hänsyn skall tas till utvecklingsländernas svårigheter att genomföra avtal om handelsrelaterade frågor. Utvecklingsländerna måste ha möjlighet att genomföra åtaganden i den takt som är förenlig med ländernas övergripande utvecklingsagenda. Sverige deltar i det multilaterala arbetet för att stärka utvecklingsländers handelsrelaterade kapacitet och är en av de största bidragsgivarna till WTO:s verksamhet inom tekniskt bistånd och kapacitetsuppbyggnad. Sverige agerar dessutom genom det bilaterala utvecklingssamarbetet liksom genom EU för ökat och förbättrat handelsrelaterat stöd. De handelsrelaterade insatserna bör stärkas och utgöra en del av det svenska utvecklingssamarbetet, både bilateralt och multilateralt.

Internationellt är utbudet av handelsrelaterade biståndsinsatser relativt litet. Sverige verkar därför för ökade resurser, förbättrad samordning och höjd kvalitet i de samlade internationella insatserna. Målsättningen är att höja det internationella givarsamfundets kapacitet att tillhandahålla ett långsiktigt och effektivt handelsrelaterat stöd.

Sverige bör stärka det handelsrelaterade utvecklingssamarbetet. En möjlighet, för vilken formerna behöver utredas, skulle vara att upprätta ett institut för handelsrelaterad kapacitetsuppbyggnad. Tanken är att institutets verksamhet bör vara inriktad på uppbyggnad och spridning av kunskaper syftande till kapacitetsutveckling i utvecklingsländer, metodutveckling, regelförenkling samt en stärkt resursbas och en förbättrad samordning för det internationella givarsamfundet.

5.5.4 Migrationspolitiken

Regeringens bedömning: Sverige bör medverka aktivt i det globala samarbete som syftar till att skapa bättre former och regelverk för ordnad migration.

Sverige bör bidra till utformningen av en långsiktig EU-politik för reglerad arbetskraftsrörlighet, och särskilt lyfta fram utvecklingsländernas intressen i en sådan politik.

Sverige bör fortsätta att värna asylrätten, genom att föra en rättssäker och human asyl- och flyktingpolitik och ge ett kraftfullt politiskt och ekonomiskt stöd till FN:s flyktingkommissarie (UNHCR).

Sverige bör verka för att stärka utvecklingseffekten av de pengar som migranter skickar till sina ursprungsländer.

Skälen för regeringens bedömning: Migration är en utvecklingsfråga. När människor söker sig över gränser för att arbeta, studera eller forska skapas möjligheter till utveckling. Vi står inför utmaningen att skapa former för internationell rörlighet som skyddar migranternas rättigheter och tar tillvara möjligheterna att främja den utveckling som migration bidrar till i olika länder.

På samma sätt som en politik för en rättvis och hållbar global utveckling främjas av en fri och regelbaserad handel, måste vi söka vägar för att göra migrationen friare och regelbaserad. För mer än femtio år sedan skapades genom Genèvekonventionen ett internationellt regelverk till skydd för flyktingars rättigheter. Det är nu hög tid att samla det internationella samfundet kring utformningen av motsvarande globala regler för migration. Sverige stödjer det arbete kring migration och utveckling som har initierats av FN:s generalsekreterare och kommer att delta aktivt i det globala samarbetet kring migrationsfrågor.

Under de senaste åren har insikten växt om att befolkningsökningen avtar snabbare än vad man tidigare trott. En orsak är de förödande verkningarna av hiv/aids epidemin i många länder i Afrika. I andra delar av världen minskar befolkningen för att framsteg har gett kvinnor möjlighet att välja att föda färre barn. De rika länderna ställs inför nya

och svåra utmaningar när minskat barnafödande och fler och allt äldre pensionärer leder till en dramatisk minskning av den arbetsföra andelen av befolkningen. Samtidigt kommer det i många utvecklingsländer att fortsätta finnas ett överskott på arbetskraft. Det ökar de ömsesidigt positiva utvecklingseffekterna av en ordnad rörlighet av människor mellan olika delar av världen.

Sverige stödjer EU:s arbete med att utforma en ansvarsfull och mer aktiv politik rörande invandring av arbetskraft. Det är viktigt att särskilt lyfta fram utvecklingsländernas intressen i utformningen av en sådan politik.

Utvandring kan leda till en förlust av mänskliga resurser och ursprungslandets investeringar i utbildning, s.k. "brain drain". Detta bör motverkas genom utvecklingsinsatser som ökar möjligheterna och gör det mer attraktivt för människor att studera och arbeta i sitt ursprungsland. Mer måste göras för att förbättra möjligheten för människor i utvecklingsländer att studera utomlands, och sedan återvända hem med utbildning och yrkeskunskaper. Åtgärder måste vidtas för att förstärka migranternas bidrag till utvecklingen i sina gamla hemländer, i form av affärskontakter och erfarenheter av andra samhällskick. De pengar som migranterna skickar hem omfattar totalt belopp som vida överstiger det samlade internationella biståndet. Sverige skall verka för att sänka transaktionskostnaderna och stärka utvecklingseffekterna av dessa resurser. Handlingsplanen som antogs vid konferensen om finansiering för utveckling i Monterrey år 2002 behöver följas upp genom konkreta åtgärder.

De flesta människor som utvandrar eller flyr gör det från ett utvecklingsland till ett annat. Migrationen mellan utvecklingsländer är omfattande och avgörande för den ekonomiska utvecklingen i flera regioner. Samtidigt har motsättningar mellan befolkningsgrupper ibland lett till politisk oro och i flera fall till väpnade konflikter. Åtgärder för att tillförsäkra alla människor, oavsett etnisk bakgrund, samma rättigheter och möjligheter och för att motverka diskriminering, främlingsfientlighet, rasism och sociala och politiska motsättningar är viktiga delar i samarbetet för global utveckling. En lyckad integration i invandringslandet är ofta en förutsättning för en lyckad återintegration för de migranter som återvänder. Fortsatta ansträngningar behövs för att motverka all form av diskriminering, främlingsfientlighet och rasism inom Sverige och resten av EU.

När möjligheten till asyl är det enda sättet för människor i fattiga länder att bosätta sig i ett rikare land, utsätts asylsystemet för stora påfrestningar. Människosmuggling visar tydligt på behovet av ett internationellt ramverk för ordnad migration. Människohandel för sexuell exploatering och andra former av nutida slaveri är ett växande problem som måste bekämpas med kraftfulla åtgärder i internationell samverkan.

Den alldeles övervägande delen av dagens flyktingar och asylsökande, kommer från länder som lider av väpnade konflikter, diktatur och vanstyre och där de mänskliga rättigheterna kränks. Vår flyktingpolitik börjar med att förebygga att människor tvingas lämnas sitt land på grund av konflikter och förtryck. Skydd och stöd till flyktingar är en viktig uppgift för världssamfundet. I tillägg till ländernas ansvar har UNHCR

av världssamfundet fått i uppgift att bistå och skydda världens flyktingar. Sverige bör verka för att UNHCR får det stöd organisationen behöver, inklusive ökad finansiering. Varje enskilt land måste respektera asylrätten. Sverige bör bidra till att bygga upp fungerande asylsystem i länder som saknar detta. Människor som söker skydd i Sverige skall mötas av en rättssäker och human asylmottagning.

Majoriteten av de människor som tvingats fly är på flykt i sitt eget land, eller befinner sig i fattiga grannländer i närheten av konflikthärdar. Förutom skydd behöver de ofta ett omfattande humanitärt stöd. När situationen förbättras behövs stöd till återuppbyggnad så att de som flytt kan återvända. Sådana insatser bör göras för både återvändande och kvarvarande befolkning. Hanteringen av efterverkningarna av en konflikt och flyktingsituation har stor betydelse för försoning och för förebyggande av nya konflikter. Här behövs insatser från både humanitära organisationer och utvecklingsorgan.

Sverige bör göra insatser i alla delar av migrationskedjan. Detta innebär förebyggande av ofrivillig migration, stöd till FN:s flyktingkommissarie, medverkan till att migranternas rättigheter respekteras, stöd till uppbyggnad av rättssäkra asylsystem, stöd till mottagning och integration av migranter samt underlättande av frivillig återvandring och återintegration i ursprungsländerna.

Idag har vi alltför bristfällig kunskap om hur människor rör sig inom länder och över internationella gränser. Vi behöver veta mer om den ekonomiska betydelsen av migration och hur utvecklingen i ursprungs- och värdländer påverkas. Vi måste bli bättre på att förebygga och förutse flyktingkatastrofer. Sverige bör vara pådrivande i insamlandet av kunskap och bidra med erfarenheter.

5.5.5 Politik för social omsorg och folkhälsa

Regeringens bedömning: Sverige bör stödja arbetet med att förbättra utvecklingsländernas egen förmåga att ta ansvar för grundläggande och rättvisa system för social omsorg samt hälso- och sjukvård.

Sverige bör driva att kraftfulla internationella insatser görs för att förebygga och begränsa spridningen och lindra följderna av hiv/aids.

Sverige bör vara fortsatt pådrivande i internationella sammanhang i frågor som rör sexuell och reproduktiv hälsa och dithörande rättigheter.

Sverige bör verka för ökad tillgång till läkemedel till rimlig kostnad för utvecklingsländernas befolkning.

Skälen för regeringens bedömning: Hälsofrämjande arbete är avgörande för ekonomisk utveckling och fattigdomsbekämpning. Under de senaste åren har hälsofrågorna intagit en alltmer central plats på den internationella dagordningen. Det gäller inte minst insatser som främjar sexuell och reproduktiv hälsa, särskilt åtgärder mot hiv/aids.

Folkhälsofrågorna är en viktig del i den svenska politiken för global utveckling. Här handlar det om att förebygga missbruk och skadliga

effekter av alkohol, tobak och narkotika och att förebygga sexuellt överförbara sjukdomar samt att främja en god sexuell och reproduktiv hälsa. Sverige verkar för en stärkt och sammanhållen folkhälsopolitik inom ramen för EU. Folkhälsofrågor har fått en tydligare roll i FN:s arbete för hållbar utveckling genom internationella överenskommelser under 90-talet och överenskommelserna från FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling i Johannesburg 2002. FN och dess narkotikaprogram (United Nations International Drug Control Programme - UNDCP) utgör basen i det internationella samarbetet på narkotikaområdet.

Hälsofrågornas alltmer framträdande plats i det globala samarbetet har bidragit till en allt viktigare roll för Världshälsoorganisationen (WHO). Genom Sveriges bidrag till WHO stödjer vi det internationella arbetet i kampen mot ohälsa men också utvecklingen av grundläggande och rättvisa system för hälso- och sjukvård. WHO arbetar aktivt för att bekämpa exempelvis hiv/aids, malaria, tuberkulos och tobaksrelaterade sjukdomar som är gränsöverskridande men som framför allt drabbar de fattigaste delarna av världen och dess fattigaste invånare. Lika viktigt är WHO:s arbete för sexuell och reproduktiv hälsa och därtill hörande rättigheter, folkhälsoprogram, funktionshindrades hälsa och rättigheter samt barns och ungdomars hälsa.

En viktig del i arbetet är stärkandet av länders förmåga att ta ansvar för grundläggande social service som hälsovård och andra sociala tjänster. Utveckling av hälso- och sjukvårdens organisation i syfte att ge alla tillgång till grundläggande sjukvård och läkemedel till rimlig kostnad är avgörande. Ökad vikt måste läggas vid förebyggande hälsoarbete, bl.a. insatser för bättre hygien och luftkvalitet samt rent vatten och bekämpning av smittbärande insekter.

De som vårdar de sjuka i fattiga familjer och områden är oftast kvinnor och flickor, som därmed får sin egen tillgång till produktivt arbete och utbildning beskuren. Fungerande system för social trygghet bidrar positivt till den ekonomiska utvecklingen och därmed också till en socialt hållbar utveckling.

Den demografiska utvecklingen och dess utmaningar har under de senaste åren fått en ökad uppmärksamhet i internationella sammanhang. FN har antagit en global handlingsplan för äldrefrågor, vars mål är att garantera att befolkningen i världen skall kunna åldras på ett tryggt och värdigt sätt samt att äldres lika rättigheter skall respekteras. Situationen för äldre kvinnor bör särskilt uppmärksammas. Barn är en annan grupp som påverkas av den demografiska utvecklingen. Hiv/aids drabbar ofta barn dubbelt, både genom att många själva blir infekterade och genom att föräldrar och andra i barnets omedelbara närhet blir sjuka och dör. Det gäller också barn med funktionshinder, barn som utsätts för sexuell exploatering och barn som bor på institutioner.

Rika länder skall stödja de fattiga ländernas kamp mot ohälsan och se till att fattiga människor får tillgång till läkemedel till rimliga kostnader. För de allra flesta sjukdomar som är vanliga i utvecklingsländerna är mediciner inte tillräckligt billiga för att vara tillgängliga för de fattiga. Det finns ett stort behov av att främja forskning och utveckling av läkemedel mot åsidosatta sjukdomar som särskilt drabbar fattiga människor. De fattiga länderna måste också kunna införa extraordinära

5.5.6 Ekonomisk politik och finansiella frågor

Regeringens bedömning: Skuldfrågan bör ha fortsatt hög prioritet.

Sverige bör verka för att alla fordringsägare tar sin del av ansvaret för att de fattigaste ländernas skulder återförs till en hållbar nivå.

Sverige bör stödja och verka för skuldavskrivning för de mest skuldsatta länderna inom befintliga mekanismer, med syftet att skapa en hållbar skuldsituation för dessa länder.

Samarbetet med länderna som ingår i HIPC-initiativet (Heavily Indebted Poor Countries) bör fördjupas i syfte att höja ländernas kapacitet att hantera finansiering och upplåning.

Ökat stöd bör ges till länder som befunnit sig i väpnad konflikt, i syfte att underlätta ländernas arbete med att komma till rätta med ekonomiska obalanser och påbörja återuppbyggnadsarbetet.

Insatserna för finansiell stabilitet bör öka och utvecklas, bl.a. genom en ökning av den privata sektorns medverkan vid förebyggande och lösning av finansiella kriser.

Sverige bör stödja inrättandet av en internationell konkursmekanism.

Sverige bör verka för att de fattiga ländernas inflytande ökar och deras intressen bättre tas tillvara i det internationella finansiella systemet.

Skälen för regeringens bedömning: För alla länder, inklusive de fattiga länderna, är det avgörande att regeringen själv tar ansvar för att formulera och genomföra en sund ekonomisk politik. En effektiv skattepolitik och ett ökat inhemskt sparande behöver för många länder kompletteras med stora bidrag från utvecklingssamarbetet. Svenskt stöd till de fattiga ländernas ansträngningar sker framför allt genom de internationella finansiella institutionerna och EU. Det handlar ofta om långivning och policydialog.

Sedan slutet av 1990-talet har en ny typ av finansiella kriser drabbat olika länder och regioner i världen. Dessa kriser har slagit hårt mot befolkningen i de drabbade länderna och stora grupper människor som tidigare haft en dräglig levnadsstandard har blivit fattiga. Orsakerna till att finansiella kriser uppkommer skiljer sig åt mellan olika länder, men inhemska faktorer har oftast varit centrala. Internationella valutafonden (IMF) har spelat en viktig roll i hanteringen av dessa kriser, men har också kritiserats för att påtvinga länder standardrecept för krishantering. IMF har tagit till sig av kritiken och utformar sina rekommendationer på ett sätt som är bättre anpassat till en värld som är starkt ekonomiskt och finansiellt integrerad. Anpassningen och förnyelsearbetet måste fortsätta. Sverige kan bidra genom att tillsammans med likasinnade använda vår möjlighet att påverka IMF och andra institutioner.

Oavsett ekonomisk politik är utvecklingsländerna ofta mycket sårbara för kraftiga prisförändringar på världsmarknaden liksom för stora kapitalflöden och internationella finansiella kriser. För att minska sårbarheten är en sund och trovärdig ekonomisk politik och andra krisförebyggande åtgärder såsom god finansiell tillsyn avgörande. Sverige strävar, framför allt genom ett aktivt deltagande i de internationella finansiella institutionerna, efter att främja den internationella finansiella stabiliteten. De viktigaste redskapen är förebyggande och hantering av finansiella kriser. Det är också väsentligt att förmå privata långgivare att i större utsträckning delta i hanteringen av en finansiell kris. Sverige stödjer därför att ett konkursförfarande för länder skapas.

De fattigaste länderna måste integreras bättre i det internationella finansiella systemet. Ett ökat inflytande för de fattigare länderna i de organ, framför allt IMF, som fattar beslut i frågor som rör det internationella finansiella systemet är en viktig del i en sådan integrationsprocess. Av särskild vikt är att verka för att förbättra fattiga länders kapacitet att hantera sina skulder och kriser.

Sverige bör fortsätta att vara en pådrivande kraft för skuldavskrivningar och för en rimlig bördefördelning mellan olika långgivare. Många fattiga länder dras med omfattande externa skulder. Skulderna innebär ett betydande hinder för utveckling i flera länder, särskilt de allra fattigaste, och måste minskas. Mot den bakgrunden har ett internationellt initiativ tagits i syfte att skriva av en stor del av de fattigaste ländernas utlandsskulder (Heavily Indebted Poor Countries initiative). De resurser som på detta sätt frigörs skall användas till fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling. Nationella strategier för bekämpning av fattigdomen har tagits fram för detta. Sverige stödjer och arbetar aktivt för genomförandet av initiativet. Målet är att länder skall uppnå en hållbar skuldsituation. Diskussionen om vad som är en hållbar skuldsituation och vilka insatser som krävs för att uppnå detta bör fortsätta. Det är viktigt att utvärdera och analysera initiativet. De nationella fattigdomsstrategierna är viktiga redskap. Ambitionen är också att stärka kapaciteten hos samarbetsländerna och det folkliga deltagandet i framtagandet och genomförandet av dessa strategier.

Skuldavskrivningar är i sig otillräckliga för att uppnå tillväxt och fattigdomsbekämpning. För länder som har en hållbar skuldsituation är den bästa stödformen inte alltid ytterligare skuldavskrivningar, utan snarare budgetstöd. Regeringens avsikt är att stödja och förstärka ländernas möjlighet att genomföra sina fattigdomsstrategier. Detta kan ske bl.a. genom att andelen budgetstöd ökar i svenskt utvecklingsamarbete.

Det är också angeläget att även fattiga och skuldyngda länder som nyligen avslutat en väpnad konflikt och som vill satsa på fred och utveckling ges stöd för att så snart som möjligt kunna komma ifråga för skuldavskrivningar och därmed ekonomisk stabilitet och tillväxt.

Avskrivning är effektivt endast om det ingår som en del i en utvecklingsstrategi. För att länderna skall undvika att åter hamna i ohållbara skuldsituationer krävs en tydlig, rättvis, hållbar och utvecklingsfrämjande inhemsk politik. Detta bör därför fortsatt vara ett

krav för att komma ifråga för skuldlättnader. Det internationella samfundet kan, genom att stärka ländernas förmåga att förhandla till sig rimliga villkor för nya lån och hantera återbetalning av skulder, stödja dessa ansträngningar.

En känslig balansgång är avvägningen mellan efterskänkande av skulder och upprätthållande av de fattiga ländernas kreditvärdighet. Särskilt för utvecklingsländer är det viktigt att behålla möjligheten att finansiera nödvändiga framtida investeringar med hjälp av lån på lämpliga villkor. De resurser som krävs för utveckling är ofta alltför stora för att kunna finansieras via den inhemska skatteuppbörden eller genom internationellt utvecklingsamarbete.

5.5.7 Utbildningspolitiken

Regeringens bedömning: Kontaktytorna med omvärlden bör vidgas genom vetenskapligt utbyte, utbytesprogram för studenter och ökad öppenhet för utländska studenter i Sverige.

Uppbyggnad av utbildningssystem och forskningsinstitutioner i utvecklingsländer bör stödjas.

Insatser bör göras för internationalisering av utbildningen i gymnasieskolor, högskolor och universitet.

Skälen för regeringens bedömning: Sveriges politik för rättvis och hållbar global utveckling måste utgå från grundläggande värderingar om solidaritet och om människors lika värde som måste förankras i tidig ålder. Värdegrundsfrågor är därför en viktig utbildningspolitisk uppgift. Demokrati förutsätter aktivt kunskapsökande medborgare och en välutbildad befolkning som vill påverka och ta ansvar och är öppen för omvärlden.

Sveriges utbildningspolitik grundar sig ytterst på synen att alla människor skall ha rätt att växa och utveckla sina möjligheter. Rätten till utbildning är också något som slås fast i konventionen om barnets rättigheter. Sverige skall vara en ledande kunskapsnation. Därför står en bred utbildningspolitik och ett livslångt lärande högt på den globaliseringspolitiska agendan. I den ingår också att främja så många kontaktytor med omvärlden som möjligt. Det handlar om att utnyttja de möjligheter som ligger i den mångkulturella sammansättning vi har i skolan men även att tydligare lyfta fram värdet av kontaktskapande verksamhet. Många skolor har vänskolor och deltar i utbytesprogram.

Regeringen kommer att inom gymnasieskolans yrkesinriktade utbildningar skapa nya möjligheter till utbyte med utvecklingsländer. Influenser utifrån stimulerar nytänkande och framåtskridande. Den högre utbildningens internationalisering kännetecknas av vetenskapligt utbyte mellan lärare och forskare samt studentutbyte.

En ny examensordning kommer att underlätta utbytet ytterligare. Ett generöst studiemedelssystem och samarbetet inom EU:s utbildningsprogram ger uppemot 30.000 svenska studenter varje år

möjligheter att studera i andra länder och miljöer. Antalet utländska studenter i Sverige har ökat. Regeringens mål är att ytterligare öka rörligheten. Samarbetet inom EU:s ramprogram för forskning och teknisk utveckling bidrar till att samarbetet mellan forskare intensifieras både genom deltagande i direkta forskningsprojekt men också genom stipendieverksamhet.

Många stipendiater från låginkomstländer söker sig inte sällan efter examen till arbete och fortsatta studier i rika länder i brist på attraktiva miljöer i sina hemländer. Därför är validering av examina från andra länder av stor betydelse. Att bygga upp livskraftiga och självständiga utbildnings- och forskningsmiljöer i låginkomstländer är viktiga utmaningar.

Sverige kommer därför att fortsätta att ge ett stort stöd inom utvecklingssamarbetet till att stärka de fattiga ländernas utbildningssystem. Bidrag ges till insatser för att förstärka basutbildning inklusive icke formell utbildning och vuxenutbildning. En allt större del kommer att ges inom ramen för sektorprogramstöd, som bidrag till ländernas egna planer för utveckling av undervisningssektorerna. Att höja utbildningsnivån är en av de främsta åtgärderna för utveckling i fattiga länder. Att bidra till millennieutvecklingsmålen och övriga mål från Dakarkonferensen 2000 om utbildning för alla är prioriterat. Ett kraftfullt internationellt stöd behövs för att målen skall kunna uppnås. Sverige bidrar både genom utvecklingssamarbetet och en fortsatt internationalisering av utbildningen i Sverige för att uppnå dessa mål. Sverige planerar att hålla ett internationellt seminarium om utbildning för hållbar utveckling 2004. Seminariet kan ge viktiga bidrag till FN:s dekad om utbildning för hållbar utveckling 2005-2015.

Forskning bidrar till en kunskapsdriven utveckling. Endast en liten del av all forskning bedrivs i utvecklingsländer eller inriktas på fattiga länders utveckling eller specifika problem. Bristen på information och forskare i många utvecklingsländer försvårar både den högre utbildningen, liksom uppbyggnaden av egna forskningsinstitutioner. Ett annat hinder är den tilltagande privatiseringen av kunskap t.ex. i form av patent. Endast en bråkdel av världens patent tas ut i utvecklingsländer. Samtidigt är ofta bidragen i form av material och råvaror av stor betydelse för patentering av t.ex. grödor och läkemedel.

Sverige bör stödja utveckling av forskning och användning av forskningsresultat i utvecklingsländer. Stöd bör också fortsättningsvis lämnas till svensk utvecklingsforskning och bidrag till uppbyggnad av en resursbas i Sverige för utvecklingssamarbete.

Regeringens bedömning: Sverige bör öka ansträngningarna när det gäller att underlätta för utvecklingsländerna att producera och exportera jordbruksprodukter, bl.a. genom att verka för en reformering av EU:s jordbrukspolitik.

Sverige bör kraftfullt verka för att tullskydd, exportbidrag och handelsstörande subventioner avskaffas på jordbruks- och fiskeriområdena.

Sverige bör fortsatt vara drivande för att åtgärder vidtas för att tillförsäkra ett hållbart nyttjande av de globala fiskebestånden, genom förstärkning av den biologiska rådgivningen och de regionala organisationerna och eliminering av olagligt fiske.

Skälen för regeringens bedömning: EU:s jordbrukspolitik är ett hinder för rättvis och hållbar global utveckling. Exportbidrag från EU sänker världsmarknadspriser och konkurrerar ut produktion i utvecklingsländerna. Direktstöd och prisstöd leder till överproduktion och bidrar ytterligare till att EU avsätter subventionerade livsmedel på världsmarknaden. Samtidigt hindrar tullskydd fattiga länder att sälja jordbruksprodukter på EU:s marknad. OECD-ländernas totala stöd till det egna jordbruket beräknas idag vara värt mer än 2 500 miljarder kronor. Detta motsvarar ungefär fem gånger värdet av det samlade årliga globala utvecklingssamarbetet. Sverige är därför pådrivande, bl.a. i WTO, för en reform av EU:s och övriga OECD-länders jordbrukspolitik.

EU-regler som syftar till att främja folkhälsa, djurhälsa och växtskydd kan samtidigt försvåra de fattiga ländernas exportmöjligheter. Det är viktigt att säkerställa att reglerna är berättigade och inte utgör förtäckta handelshinder. Insatser bör göras för att underlätta för de fattigaste länderna att uppfylla kraven genom kapacitetsuppbyggnad, tekniskt bistånd och stärkt deltagande i de organisationer som fastställer internationell standard. Dessutom behövs insatser i de rika länderna för att ta bort dolda handelshinder och onödiga administrativa regler och procedurer.

Landsbygdsutveckling är avgörande för utveckling i många utvecklingsländer. På landsbygden bor en majoritet av världens fattiga. Potentialen för minskad fattigdom genom höjd sysselsättning, produktion och export på jordbruksområdet är betydande. Parallellt med handelsliberaliseringar och krav på reformer av EU:s jordbrukspolitik måste satsningar ske på landsbygdsutveckling i fattiga länder. Utgångspunkten för sådana satsningar bör vara ett miljömässigt hållbart jordbruk och en ekonomiskt och socialt hållbar utveckling på landsbygden vilket kan skapa förutsättningar för en tillräcklig livsmedelsproduktion. Detta skall stödjas genom utvecklingssamarbetet. Hunger är en konsekvens av och en bidragande orsak till fattigdom. Fattigdomsbekämpning är således nära kopplat till en tryggad livsmedelsförsörjning.

Flera hundra miljoner människor, främst i utvecklingsländerna, är direkt eller indirekt beroende av fiske. Ett ännu större antal är beroende av fisk som huvudsaklig proteinkälla. Exporten av fisk är central för flera utvecklingsländer och en av de viktigaste exportkällorna för de fattiga länderna. Den ekonomiska och sociala betydelsen av hållbar global fiskeriförvaltning, i synnerhet återuppbyggnaden av överexploaterade bestånd, skall inte underskattas. Sverige bör vara pådrivande i det multilaterala och regionala arbetet. Särskilt tillämpningen av försiktighetsprincipen, förstärkning av utvecklingsländernas regionala fiskerierorganisationer, förbättring av det vetenskapliga underlaget samt borttagande av subventioner som är handelsnedvridande eller bidrar till olagligt fiske och överkapacitet bör, i enlighet med slutsatserna från FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling i Johannesburg 2002, prioriteras i detta arbete. WTO-förhandlingarna bör bl.a. resultera i kraftigt ökat marknadstillträde för utvecklingsländernas fiskeexport och minskad eskalering av tullar som gäller förädlade fiskeriprodukter, samt discipliner för handelsstörande och miljöskadliga subventioner.

5.5.9 Kulturpolitiken

Regeringens bedömning: Sverige bör verka för kulturell mångfald.

Sverige bör stärka kulturutbytet med utvecklingsländerna.

Sverige bör fortsätta att främja utvecklingen av kulturpolitiken i samarbetsländer samt ge fortsatt stöd till oberoende media.

Skälen för regeringens bedömning: I kulturen möts människor på lika villkor. Kulturutbyten har ingen givare och mottagare. De är ömsesidigt berikande. Därför har kulturpolitiken en speciell roll för att utveckla och stärka relationerna med andra länder. Sverige vill värna mångfalden inom kulturen och på medieområdet och bidra till ett kulturutbyte som berikar och som ökar förståelsen för de kulturskillnader som finns. Det är viktigt att fortsatt främja och utveckla den kulturella dialogen på alla nivåer, inte minst med och mellan utvecklingsländer. Ett utbyte på kulturområdet berikar alla parter, inte minst det svenska samhället. Det är också genom möten med människor i andra länder, antingen direkt eller indirekt via litteratur, teater, konst, musik, film och kulturarv, som kulturskillnader kan överbryggas och den ömsesidiga förståelsen mellan folk och länder kan stärkas. Här har svenskt kulturliv en given roll när det gäller att bidra till politiken för global utveckling.

Kulturpolitiken har sedan lång tid varit länkad till det internationella utvecklingssamarbetet genom insatser för ökad demokrati och social, ekonomisk och kulturell utveckling. Sverige var ett av de första länderna att ge kulturen en plats i utvecklingssamarbetet. I den handlingsplan som antogs vid UNESCO:s (FN:s organisation för utbildning, forskning och kultur) världskonferens i Stockholm 1998 anges att ”Hållbar utveckling och kulturens blomstring är avhängiga varandra. Ett grundläggande mål för människans utveckling är individens sociala och kulturella förverkligande”. Med globalisering ökar inte bara kulturutbyten utan

också kommersialisering. Detta kan innebära ett hot mot mångfalden, särskilt i utvecklingsländer som ofta har bräckliga kulturella institutioner.

Mediaområdet är en viktig del av kulturpolitiken men också av avgörande betydelse för hållbar utveckling. Ytrandefrihet och fri tillgång till media är förutsättningar för demokrati. Svenskt utvecklingssamarbete bör därför fortsatt inkludera stöd till en fri och oberoende journalistik och åtgärder för att främja oberoende medias möjligheter att bidra till allmänhetens tillgång till information och samhällsdebatt. Det bör också motverka mediakoncentration.

5.5.10 Miljöpolitiken

Regeringens bedömning: Sverige bör arbeta för att begränsa klimatförändringarna, fasa ut giftiga kemikalier och säkerställa den biologiska mångfalden.

Strävan mot hållbara produktions- och konsumtionsmönster bör vara en viktig del i politiken för global utveckling och Sverige bör stödja FN att utarbeta ett tioårigt ramverk för åtgärdsprogram om detta.

Satsningar bör göras på utveckling av miljöteknik och förnybar energi för att möta framtida globala energi- och transportbehov.

Sambandet mellan miljöförstöring, fattigdom och kvinnors villkor bör ägnas särskild uppmärksamhet.

Åtgärder bör vidtas för att stärka det globala genomförandet av internationella miljökonventioner.

Sverige bör verka för att relevanta internationella institutioner vidareutvecklar metoder och analyserar sin miljöpåverkan.

Skälen för regeringens bedömning: Den grundläggande uppgiften för miljöpolitiken är att värna naturresurser och miljö. De miljöproblem som har global räckvidd, främst klimatförändringarna, spridningen av giftiga kemikalier, samt förlusten av biologisk mångfald bör ges ökad uppmärksamhet.

Utvecklingen av det internationella miljöarbetet bedrivs främst inom FN:s miljöprogram (UNEP), och inom ramen för de internationella miljökonventionerna. Ur ett globalt utvecklingsperspektiv är det av stor betydelse att alla länder, även de fattigaste, kan delta i det multilaterala miljöarbetet, vilket Sverige skall verka för. Deras perspektiv kan bidra till att utveckla nya synsätt och lösningar på globala problem.

Ett grundläggande spänningsfält i politiken för global utveckling handlar om möjligheten att förena ekonomisk och social utveckling med miljömässig hållbarhet. Många har ifrågasatt möjligheten att framgångsrikt förena tillväxt och miljöhänsyn. Utgångspunkten för den svenska politiken är att en utvecklingsstrategi som förenar tillväxt och miljöhänsyn är både möjlig och nödvändig. Hänsyn till miljön är, i ett långsiktigt perspektiv, en förutsättning och inte ett hinder för tillväxt och välfärd. Både i fattiga och rika länder måste ekonomisk tillväxt och omsorg om miljön kunna förenas.

I syfte att möjliggöra en utveckling, som är både ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar, prioriterar Sverige åtgärder för att utveckla hållbara produktions- och konsumtionsmönster, nationellt och i globalt samarbete. Genom bl. a. energieffektivisering och miljömärkning kan en ekologiskt mer hållbar produktion och konsumtion främjas. Sveriges åtaganden vid FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling i Johannesburg 2002 tydliggör sambandet mellan vårt lands roll i fattigdomsbekämpning och utvecklingen av välfärd i Sverige, inklusive frågor om klimatförändring, biologisk mångfald, avfallshantering samt kemikaliers produktion, användning och spridning. Sverige kommer att stödja FN-systemet i arbetet med att utarbeta ett tioårigt ramverk för åtgärdsprogram för hållbara produktions- och konsumtionsmönster.

Näringslivets bidrag till och betydelse för miljö och hållbar utveckling slogs fast vid FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling i Johannesburg. Genomförandeplanen betonar värdet av partnerskap mellan marknadsaktörer och den offentliga sektorn. Sverige prioriterar utveckling av miljöteknik och förnyelsebar energi. I de pågående WTO-förhandlingarna driver Sverige att tullar och andra handelshinder på miljövaror och miljö tjänster skall tas bort. Internationella handels- och miljöavtal skall vara ömsesidigt stödjande.

Miljöpolitiken i fattiga länder behöver integreras tydligare i nationella fattigdoms- och utvecklingsstrategier. Sambandet miljö, fattigdom och kvinnors villkor behöver ges speciell uppmärksamhet eftersom kvinnor ofta är mer direkt beroende av naturresursbasen och ofta står utanför penningekonomin. Som huvudansvariga för livsmedelsförsörjning och hushåll drabbas kvinnor hårt av brister i vattentillgång och sanitet, liksom av problem som jorderosion och skogsskövling. Ett jämställdhetsperspektiv gagnar både miljö och fattigdomsbekämpning.

5.5.11 Näringspolitiken

Regeringens bedömning: Åtgärder bör vidtas för att främja ett bra investeringsklimat i utvecklingsländer. Detta bör göras i nära samarbete med svenska företag och fackliga organisationer.

Arbetet mot korruption och främjandet av företagens sociala ansvar bör stärkas.

Arbetet med att främja utbyggnad av och tillgång till informationsteknik bör förstärkas.

Skälen för regeringens bedömning: Mycket kan göras för att förbättra företagsklimatet i utvecklingsländerna och därmed ekonomiernas möjlighet att växa. Det handlar om att utforma lagar och regelverk på ett sätt som främjar investeringar och företagande. Det gäller också att ha fungerande institutioner på rätts- och bankområdena. Den offentliga förvaltningen bör präglas av öppenhet och rättssäkerhet. Marknader måste fungera och upphandlingar ske i korrekta former. Detta gynnar både utvecklingen av det inhemska näringslivet och förutsättningarna för investeringar från utlandet.

Genom globaliseringen överstiger idag de privata kapitalflödena många gånger det totala internationella utvecklingssamarbetet. Privata investeringar från de rika länderna är mycket betydelsefulla för sysselsättning, teknologiöverföring, kunskapsuppbyggnad och tillväxt i många fattiga länder. Investeringar görs dessutom i ökande grad regionalt och mellan utvecklingsländer. De länder som förmår hantera och dra nytta av dessa investeringsflöden har stora möjligheter att utvecklas.

Såväl det inhemska näringslivets som de internationella investeringarnas bidrag till fattigdomsbekämpning förstärks när företag tar sitt sociala ansvar, bl.a. genom att de grundläggande mänskliga rättigheterna i arbetslivet respekteras.

Korruption är ett utvecklingshinder. Korruption innebär så gott som alltid att det styrande skiktet skor sig på bekostnad av utsatta och marginaliserade grupper. OECD:s riktlinjer för multinationella företag och OECD:s konvention om bekämpande av bestickning av utländska tjänstemän i internationella affärsförbindelser, som trädde i kraft 1999, utgör ett viktigt instrument när det gäller att förhindra att företag från OECD-länder bidrar till korruption i utvecklingsländer. För svensk del är detta arbete högt prioriterat. Sedan ett par år tillbaka pågår förhandlingar om en FN-konvention mot korruption. Förhandlingarna avses slutföras under 2003 och konventionen kommer att kunna träda i kraft ett par år därefter. Konventionen kommer sannolikt att stärka korruptionsbekämpningen och vara ett sätt att främja god samhällsstyrning på global nivå.

Det är angeläget att utvecklingsländer kan utnyttja den potential som informationsteknik har för ekonomisk och social utveckling och för förverkligandet av millennieutvecklingsmålen. Informationsteknik är viktig för att skapa en global kunskapsbaserad ekonomi, påskynda ekonomisk tillväxt och främja demokratisering. De hinder som finns måste angripas, bl.a. bristande infrastruktur, investeringar och utbildning.

En positiv utveckling i utvecklingsländerna gynnar inte bara dessa länder utan även företag i Sverige. Detta är ett av de områden där intressen mellan politiken för global utveckling och näringspolitiken sammanfaller. Förutsättningarna för svenskt näringsliv att engagera sig i de fattigaste länderna kan förbättras ytterligare genom stärkt samverkan mellan myndigheter och näringsliv, bättre utbyte av erfarenheter och kunskap och ett mer effektivt samspel mellan utvecklings- och näringspolitik. Insatser inom ramen för det internationella utvecklingssamarbetet, exempelvis för att stärka rättsväsendet, kan förbättra de allmänna förutsättningarna för den privata sektorn i utvecklingsländerna och därmed indirekt skapa nya möjligheter för svenskt kunnande och svenska varor. Insatser kan lägga grunden för framtida mer jämbördiga affärsmissiga relationer mellan Sverige och andra länder.

Regeringens bedömning: Sverige bör aktivt arbeta för bättre samstämmighet i EU:s politik i relation till utvecklingsländer och för att utvecklingsaspekter beaktas inom alla EU:s politikområden.

Sverige bör verka för att internationella åtaganden för en rättvis och hållbar global utveckling följs upp effektivt och kraftfullt av EU.

Globkoms förslag: Kommitténs förslag överensstämmer med regeringens bedömning. Kommittén betonar framför allt att Sverige skall verka för en reformering av EU:s jordbrukspolitik och att EU:s handelspolitik inte missgynnar eller utestänger utvecklingsländernas varor från den europeiska marknaden. Kommittén framhåller även EU:s roll i produktionen av globala nyttigheter och vikten av att stärka samarbetet mellan EU:s bistånd och FN:s fonder och program.

Remissinstanserna: De remissinstanser som yttrat sig om stärkt samstämmighet i EU:s politik instämmer i princip i kommitténs förslag. Flera remissinstanser stödjer kommitténs förslag att Sverige skall verka för en reformering av EU:s jordbruks- och handelspolitik.

Skälen för regeringens bedömning: EU har möjlighet att vara en viktig kraft för en rättvis och hållbar utveckling i världen. De grundläggande värden som binder samman EU-länderna, såsom respekt för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer, jämställdhet och strävan mot fred och hållbar utveckling, skall inte bara främjas internt eller i EU:s närområde, utan även globalt. EU är den främsta handelspartnern för många utvecklingsländer. EU:s medlemsländer står tillsammans för över hälften av allt internationellt utvecklingssamarbete. EU:s politik på utvecklingsområdet måste präglas av långsiktigt tänkande.

Bredden på EU-samarbetet möjliggör en gemensam kraftsamling på många områden i syfte att främja global utveckling. Avgörande för effektiviteten i EU:s agerande är, liksom för Sveriges politik, att mer görs så att bättre samstämmighet uppnås mellan olika politikområden. Sverige bör arbeta för en mer sammanhållen EU-politik för global utveckling och för att utvecklingsaspekter beaktas inom alla EU:s politikområden.

EU har på utrikesområdet en rad olika instrument som kan bidra till att främja en politik för global utveckling. Dit hör bl.a. gemensamma strategier, liksom instrument som syftar till att stärka EU:s konfliktförebyggande förmåga. Några viktiga områden har berörts i avsnitt 5.5, bl.a. handelsfrågorna och EU:s jordbruks och fiskeripolitik. Viktigt är att säkerställa att global utveckling ges en framskjuten position i det nya konstitutionella fördraget, som för närvarande utarbetas av Konventet om EU:s framtid och därefter beslutas av stats och regeringscheferna i kommande regeringskonferens.

Cotonouavtalet är ett bra exempel på hur EU:s medlemsstater, kommissionen och samarbetsländer tillsammans kan arbeta på ett samstämmigt sätt. Avtalet bildar en ram för politisk dialog, handelsutbyte och utvecklingssamarbete. Utgångspunkten är att mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer är oskiljaktiga delar av hållbar

utveckling. Regeringen menar att den anda och bredd som präglar Cotonouavtalet i ökad utsträckning bör prägla EU:s samarbete med andra länder och regioner. Ett viktigt instrument i det arbetet är landstrategierna, som bör omfatta alla relevanta politikområden, bl.a. handel, migration, miljö och utvecklings-samarbete. Medlemsstaternas delaktighet i dessa strategier bör öka både i landet i fråga och på huvudstadsnivå.

EU:s åtaganden inför konferensen om finansiering för utveckling i Monterrey 2002 och FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling i Johannesburg 2002 utgör exempel på åtaganden för ökad samstämmighet. EU har åtagit sig att bl.a. minska handelshinder och att stärka utvecklingsländernas möjligheter att delta i internationellt beslutsfattande och att öka sina finansiella åtaganden. EU-länderna har förbundit sig att uppnå ett genomsnittligt bistånd om 0,39% av BNI (bruttonationalinkomst) år 2006 och de enskilda medlemsstaterna att uppnå minst 0,33% av BNI samma år. Regeringen kommer att verka för att fortsatt uppföljning sker inom EU, både i medlemsstaterna, kommissionen och rådet.

EU:s nya medlemsländer kommer att spela betydelsefulla roller i de fortsatta diskussionerna om och genomförandet av EU:s samlade politik för global utveckling.

Ansträngningarna för att uppnå ökad samstämmighet måste fortsätta på global nivå. Regeringen menar att EU:s dialog bör stärkas inom OECD, med utvecklingsländer och mellan EU och andra regionala organ, som exempelvis den Afrikanska unionen, ASEAN (Association of South East Asian States) och Rio-gruppen.

5.7 Svenska aktörers betydelse

Politiken för global utveckling kräver bred medverkan från olika aktörer i det svenska samhället. Politikens genomslag bör förstärkas genom en ökad roll för offentliga aktörer, utbildningsväsendet, enskilda organisationer, folkrörelser och näringslivet.

En rättvis och hållbar global utveckling kan endast uppnås genom att många krafter verkar åt samma håll. Hela samhället måste engageras. I utvecklingsländer har särskilt enskilda organisationer, folkrörelser, Kooperation, religiösa samfund, fackföreningar och näringsliv nyckelroller. Det svenska samhället bör i större utsträckning involveras, både för att utveckla idéer, bilda opinion och bidra i det konkreta genomförandet av politiken för global utveckling. En rad aktörer kan medverka. Myndigheter, kommuner, utbildningsväsendet och andra offentliga aktörer har viktig kunskap att bidra med. Fortsatt engagemang behövs från organisationer och folkrörelser. Näringslivet och fackföreningsrörelsen har en viktig roll att spela.

Regeringens bedömning: Offentliga aktörer på nationell, regional och lokal nivå bör i ökad utsträckning engageras i politiken för global utveckling.

Globkoms förslag: Kommittén menar bl.a. att utbyte mellan svenska kommuner och deras motsvarigheter i utvecklingsländer bör kunna inkluderas i det mellanfolkliga samarbetet.

Remissinstanserna: *Svenska kommunförbundet* menar att representanter för den folkvalda lokala nivån har en ytterst viktig roll att spela i den svenska biståndspolitik.

Skälen för regeringens bedömning: Arbetet för en rättvis och hållbar global utveckling kräver bred medverkan från olika samhällsaktörer och en bred förankring i det svenska samhället. Den roll som riksdagen hittills har haft i demokratiseringen och i kontakter med folkvalda i andra länder är naturligtvis viktig. Många statliga myndigheter deltar dessutom aktivt i arbetet inom internationella organisationer. Statliga myndigheter bör i tillägg till detta och inom ramen för sina respektive verksamhetsområden generellt verka för att målet för politiken uppnås. Detsamma gäller kommuner och andra offentliga aktörer på regional och lokal nivå. Kommunernas medverkan förutsätter att det sker inom ramen för kommunallagen. I förhållande till Central- och Östeuropa finns goda erfarenheter av samarbete mellan svenska kommuner och deras motparter i regionen. Ett utökat samarbete mellan svenska offentliga aktörer och deras motparter i utvecklingsländerna är värdefullt i sig och har positiva effekter såväl i Sverige som i samarbetslandet. Det gäller även forskare och utbildningsinstitutioner. Regeringen anser att det mellanfolkliga samarbetet mellan likvärdiga parter med fördel kan byggas ut och fördjupas.

5.7.2 Enskilda organisationer

Regeringens bedömning: Ökad samverkan bör ske med svenska organisationer och folkrörelser.

Organisationernas roll som internationella aktörer för solidaritet och samarbete bör stärkas.

Globkoms bedömning: Kommitténs bedömning överensstämmer med regeringens bedömning. Kommittén menar att ett ömsesidigt folkligt samarbete för att främja de utvecklingspolitiska målen bör stimuleras. Sverige bör ge ett kraftfullt stöd till framväxten av ett starkt civilt samhälle i utvecklingsländerna. Det svenska stödet bör bygga på behov och efterfrågan från organisationer i berörda länder. Kommittén lämnar ytterligare förslag kring det civila samhällets deltagande i det globala samarbetet och arbetsgrupper kring globala nyttigheter, nätverksarbete inom utvecklingsländer, kompetens- och kapacitetsutveckling samt forskning kring organisationssamarbete och kring mellanfolkligt

samarbete. Kommittén för även resonemang om att stöd skall kunna utgå direkt från UD och Sida till det civila samhällets organisationer i utvecklingsländer.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser stödjer kommitténs syn på betydelsen av enskilda organisationer för utveckling och demokratisering. Vissa remissinstanser anser dock att utredningen gett en förenklad bild av de enskilda organisationernas roll och att resonemanget kring stöd från UD och Sida direkt till det civila samhällets organisationer i utvecklingsländer inte är oproblematiskt.

Skälen för regeringens bedömning: Ökad samverkan bör ske med svenska organisationer och folkrörelser.

I Sverige finns en lång och stark tradition av internationell solidaritet. Folkrörelser, kyrkor och andra religiösa sammanslutningar, forskningsinstitutioner, fackliga organisationer, Kooperation och många olika solidaritets- och biståndsorganisationer har haft avgörande betydelse för framväxten av Sveriges internationella utvecklingssamarbete. Organisationerna är oundgängliga som opinionsbildare och folkbildare. De har haft mycket stor betydelse för den svenska befolkningens vilja att stödja det internationella utvecklingssamarbetet. Många organisationer är dessutom viktiga aktörer när det gäller praktiskt genomförande av insatser på utvecklingsområdet. Det kan dels handla om utvecklingssamarbete mellan svenska och utländska organisationer, dels om långvarig närvaro i utvecklingsländer. Här görs betydande insatser av svenska organisationer, bl.a. i krigsdrabbade länder. Organisationernas roll som internationella aktörer för solidaritet och samarbete bör stärkas.

Engagemanget bland allmänheten för globala frågor är större än någonsin. Detta gäller framför allt bland ungdomar. Globala nätverk av nya sociala rörelser växer fram med allt större möjligheter att genom internationellt informationsutbyte och världsomspännande mobilisering påverka den globala dagordningen. Kontakter knyts och erfarenheter utbyts. Denna trend är hoppingsivande inför framtiden. Den medför en ökad global medvetenhet och förståelse. Den stärker den internationella solidariteten.

5.7.3 Näringslivet och fackföreningsrörelsen

Regeringens bedömning: Samverkan med svenskt näringsliv och fackföreningsrörelse bör stärkas, bl.a. vad gäller hur företag kan bidra till uppfyllandet av millennieutvecklingsmålen och när det gäller frågor om företags sociala och miljömässiga ansvar.

Regeringen bör fortsätta att inom OECD utveckla arbetet med frågor om etiska och sociala hänsyn vid statsstödd exportkreditgivning. U-kreditförordningen bör ses över i detta hänseende och mot bakgrund av rekommendationen att avbinda biståndet till de fattigaste länderna, vilken regeringen har ställt sig bakom.

Svenska erfarenheter av nära och konstruktivt samarbete mellan arbetsmarknadens parter bör tas tillvara i samarbetet med andra länder. Särskild uppmärksamhet bör ägnas insatser som främjar de grundläggande mänskliga rättigheterna i arbetslivet.

Globkoms förslag: Kommitténs förslag överensstämmer i stora delar med regeringens bedömning. Kommittén föreslår även en utredning kring frågan huruvida företags och pensionsfonders rapporteringskyldighet på det sociala och miljömässiga området bör regleras i svensk lag och att statlig medverkan i en nationell fristående organisation för främjande av företags sociala ansvar bör prövas. Kommittén föreslår vidare att Sverige i samarbete med svenskt näringsliv verkar för utveckling och harmonisering av internationella regler för företagens sociala ansvar. Kommittén menar att svensk fackföreningsrörelse i ökad utsträckning bör utnyttjas som en resurs i politiken för global utveckling och i främjandet av företagens sociala ansvar. Kommittén anser att arbetsmarknads- och arbetslivsfrågor måste få en ökad aktualitet i utvecklingssamarbetet. Effekten av etablerandet av ekonomiska frizoner bör särskilt uppmärksammas. Kommittén menar att frågan bör prövas huruvida den statsstödda exportkreditgivningen skall förenas med villkor om uppfyllande av mänskliga rättigheter och förstärkta villkor avseende miljöhänsyn. Kommittén anser att informationsutbytet mellan Regeringskansliet och näringslivet kring frågor som rör MR-situationen i olika länder och företagens möjligheter att i olika länder bidra till främjandet av de mänskliga rättigheterna och en hållbar utveckling kan stärkas ytterligare. Kommittén föreslår också att Sida ges i uppdrag att säkerställa att dess handels- och investeringsstödjande verksamhet är förenlig med mänskliga rättigheter och hållbar utveckling.

Remissinstanserna: Remissinstanserna stödjer i princip utredningens resonemang kring näringslivets roll i utvecklingssamarbetet. Vissa anser dock att näringslivets positiva roll för utveckling borde ha getts mer utrymme. Flera remissinstanser hänvisar till arbetet inom OECD och Global Compact för att förstärka företagens miljöansvar och respekt för mänskliga rättigheter. Bland andra Landsorganisationen *LO* och Tjänstemännens Centralorganisation *TCO* finner det anmärkningsvärt att fackföreningarna behandlas i så liten utsträckning i utredningen. Några remissinstanser understryker vikten av att inte bara involvera det svenska näringslivet utan även det lokala i utvecklingsländerna.

Skälen för regeringens bedömning: Svenskt näringsliv har omfattande erfarenhet och kompetens när det gäller utvecklingsländer. Regeringen avser att verka för ett stärkt samarbete med näringslivet både i utformandet av politiken och inom utvecklingssamarbetet. Svenska företags förmåga att ta ett utvidgat ansvar och att utveckla produkter och lösningar på fattiga människors problem bör främjas ytterligare.

Ett nära och ansvarsfullt samarbete mellan arbetsmarknadens parter har spelat en avgörande roll för den svenska samhällsutvecklingen och stabiliteten. Dessa erfarenheter är viktiga även i ett globalt perspektiv. Nordiska erfarenheter av hur ett ansvarsfullt fackligt engagemang inte enbart bidrar till att förbättra löntagarnas situation utan också till att

näringslivet tar sitt sociala och miljömässiga ansvar måste tas tillvara. Regeringen avser att fortsätta stödja svensk fackföreningsrörelses samarbete och kunskapsutbyte med sina motsvarigheter i utvecklingsländerna.

Regeringen avser också att stärka samarbetet med näringslivet och svensk fackföreningsrörelse när det gäller socialt och miljömässigt ansvar och uppfyllandet av millennieutvecklingsmålen. Ett internationellt initiativ som syftar till detta är FN:s Global Compact som lanserades 1999 och som inbjuder näringslivet att samarbeta kring frågor om mänskliga rättigheter, arbetsvillkor, socialt ansvar och miljöhänsyn. Regeringen avser att verka aktivt i det internationella samarbetet t.ex. genom FN:s kommission för hållbar utveckling för att följa upp besluten om företagets ansvar i genomförandeplanen från FN:s världstoppmöte i Johannesburg 2002. OECD har antagit riktlinjer inom dessa områden och korruptionsområdet. Regeringen stödjer dessa initiativ. Regeringen har dessutom tagit initiativ till Globalt Ansvar som tar sin utgångspunkt i FN:s Global Compact och OECD:s riktlinjer för multinationella företag och som syftar till att främja svenska företags genomförande av dessa principer och riktlinjer. Frågan om barnarbete är viktig i detta sammanhang.

Sverige har under en längre tid internationellt arbetat för att utvecklingsarbetet skall avbindas från krav på att stödet måste användas till att köpa givarlandets produkter eller tjänster. Bakgrunden till detta är att ett avbundet bistånd beräknats vara avsevärt mer effektivt än bundet stöd. Regeringen har av denna anledning ställt sig bakom den rekommendation som antogs av OECD:s biståndskommitté (OECD/DAC) att avbinda biståndet till de minst utvecklade länderna (MUL). Detta innebär att svenskt bistånd till MUL skall vara avbundet från och med januari 2002. Användningen av ukreditverket och tillämpbarheten av kreditförordningen, som avser finansiering av svenska varor och tjänster, har därmed förändrats i grunden i de aktuella länderna.

Statliga exportkreditgarantier genom Exportkreditnämnden (EKN) kan spela en viktig roll i samband med svenska affärer med bl.a. utvecklingsländer. Garantierna innebär att företagen mot erläggande av en premie kan lyfta av politiska och kommersiella risker som sådana projekt ofta är förknippade med. De flesta OECD-länder har utarbetat gemensamma riktlinjer för ökad miljöhänsyn i samband med exportkreditgarantier. Dessa ligger till grund för den policy som EKN tillämpar. EKN:s miljögranskning omfattar förutom yttre miljö även sociala aspekter. EKN har också fastställt riktlinjer för sin garantigivning till MUL. EKN har getts i uppdrag att utveckla arbetet med etiska hänsyn vilket bl.a. omfattar antikorruption och sociala frågor. Vidare har EKN efter överenskommelse i OECD fastställt riktlinjer för att motverka korruption i samband med garantigivning. EKN skall informera sina kunder om initiativet Globalt Ansvar och OECD:s riktlinjer för multinationella företag. Regeringen anser det angeläget att fortsätta att inom OECD utveckla arbetet med frågor om etiska och sociala hänsyn vid statsstödd exportkreditgivning.

6.1 Utvecklingssamarbetet inom politiken för global utveckling

Regeringens förslag: Sverige skall fortsätta att bedriva ett effektivt utvecklingssamarbete med tyngdpunkt på de fattigaste länderna.

Samarbetet med Central- och Östeuropa och det internationella utvecklingssamarbetet slås samman.

Regeringens bedömning: Det internationella utvecklingssamarbetet bör komplettera utvecklingsländerns egna ansträngningar att åstadkomma utveckling.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Utvecklingsländerna har åtagit sig att ta ett ökat ansvar för sin egen utveckling, genomföra reformer och skapa gynnsamma inhemska villkor för utveckling. Detta har manifesterats i internationella överenskommelser. Samtidigt har de rika länderna åtagit sig att främja resursflöden, investeringar och handel till förmån för utvecklingsländerna. Ett stärkt internationellt utvecklingssamarbete har också utlovats. Utvecklingssamarbetet kommer att vara av fortsatt stor betydelse för många utvecklingsländer under en överskådlig tid framöver. Detta gäller särskilt de allra fattigaste länderna som marginaliserats ytterligare under det senaste decenniet. Ett väl utformat utvecklingssamarbete kan utgöra en katalysator för utveckling och fattigdomsminskning.

Kärnan i utvecklingssamarbetet är att bidra till ökad kunskap och att bygga upp varaktiga institutioner. Syftet är att fattiga människor och länder skall kunna ta makt över sin egen utveckling. Som framgått i tidigare avsnitt kan Sverige medverka till att detta sker inom en rad olika samhällsområden. Samarbetet kan utformas som stöd till den statliga förvaltningen, universitet, näringsliv och folkliga institutioner.

Många fattiga länder har haft ett alltför stort beroende av stöd utifrån. Det finns idag en insikt om den centrala betydelsen av nationell politik och nationellt ägarskap i utvecklingsprocessen. Utvecklingssamarbete kan stödja den nationella politiken, men inte ersätta den. Ländernas egna strategier för fattigdomsbekämpning eller motsvarande måste vara grunden för de insatser som görs inom utvecklingssamarbetet. Sverige skall fortsätta att bedriva ett ambitiöst och effektivt utvecklingssamarbete med tyngdpunkt på de fattigaste länderna. För att möjliggöra detta är det centralt att den svenska biståndsförvaltningens resurser anpassas för att effektivt kunna administrera verksamheten, samt för att kunna följa upp och utvärdera den förda politiken. Mål, inriktning och former för utvecklingssamarbetet utvecklas under avsnitten 6.2–6.4.

Det mål som föreslås nedan för det internationella utvecklingssamarbetet, dvs att det skall bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor, föreslås gälla även för det samarbete som bedrivs med länderna i Central- och Östeuropa genom en sammanslagning av de båda politikområdena 8 och 9. Detta utvecklas vidare under avsnitt 6.5. Förslag nedan som berör

utgiftsområde 7 Internationellt bistånd och som kan innebära ökade kostnader, finansieras inom utgiftsområdet.

Sammanläggningen av politikområdena 8 och 9 innebär att insatser som enligt OECD:s utvecklingskommitté DAC inte ingår i beräkningen av offentligt utvecklingssamarbete som tillhör samma politikområde som de insatser som redovisas som utvecklingssamarbete. Det övergripande målet för Sveriges internationella utvecklingssamarbete "att bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor" är giltigt för hela det nya politikområdet.

Verksamhet inom detta nya politikområde som inte faller inom ramen för OECD/DAC:s beräkning av offentligt utvecklingssamarbete kan i samma utsträckning som tidigare kopplas till användning av svenska resursbasen.

6.2 Mål: Att avskaffa fattigdomen

Regeringens förslag: Målet för Sveriges utvecklingssamarbete skall vara att bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor.

Globkoms förslag: Kommittén föreslår att "En förbättring av den fattiga människans levnadsvillkor" skall vara målet för utvecklingssamarbetet.

Remissinstanserna: Remissinstanserna stödjer i huvudsak att de sex hittillsvarande delmålen för utvecklingssamarbetet avskaffas. Flera remissinstanser finner det dock olyckligt att jämställdhet mellan kvinnor och män försvinner som delmål. Vissa remissinstanser föreslår en omformulering av målet. T.ex. *Sida* föreslår att målet för biståndet bör omformuleras till "Att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor".

Skälen för regeringens förslag: Världsfattigdomen är allttjämt mänsklighetens största gissel. Sverige står bakom det internationella målet att mellan 1990 och 2015 halvera andelen fattiga människor i världen. På lång sikt är målet att helt avskaffa fattigdomen. För att uppnå detta mål skall Sverige i samverkan och samarbete med andra länder bidra till att främja fattiga människors möjligheter att förbättra sin egen situation och därmed ta sig ur fattigdomen. Målet för det svenska utvecklingssamarbetet skall vara att bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor. Denna formulering avser att lyfta fram fattiga kvinnor, män, flickor och pojkar som aktiva subjekt snarare än passiva objekt. Utvecklingssamarbetet är ett stöd och komplement till ansträngningar som görs av fattiga människor och länder för att ta sig ur sin fattigdom. Utvecklingssamarbetet är ett instrument bland många inom den samlade politiken för global utveckling och dess mål är en del av det övergripande målet om en rättvis och hållbar global utveckling.

De sex biståndspolitiska delmål som tidigare gällde för Sveriges utvecklingssamarbete medförde att det övergripande målet fattigdomsbekämpning föll i bakgrunden och i realiteten inte utgjorde vare sig fokus eller mål för verksamheten. Även OECD/DAC har i en översyn av Sveriges utvecklingssamarbete konstaterat att fattigdomsminskning inte utgjort fokus för svenskstödda projekt och program, trots att detta egentligen varit det övergripande målet. I syfte att lyfta fram fattigdomsbekämpningen som det centrala för utvecklingssamarbetet bedömer regeringen mot denna bakgrund att ett fattigdomsinriktat mål utgör ett effektivare styrmedel än flera olika delmål för utvecklingssamarbetet.

6.3 Inriktning på utvecklingssamarbetet

Regeringens förslag: Utvecklingssamarbetet skall främja och präglas av respekt för de mänskliga rättigheterna, demokrati och god samhällsstyrning, jämställdhet mellan kvinnor och män, hållbart nyttjande av naturresurserna och omsorg om miljön, ekonomisk tillväxt och social utveckling och trygghet. Särskilda ansträngningar skall göras för att stärka arbetet vad gäller konflikthantering och globala gemensamma nyttigheter.

Globkoms bedömning: Kommittén föreslår inga särskilda huvuddrag. Däremot överensstämmer kommitténs resonemang och analys kring grundläggande utgångspunkter för att åstadkomma en hållbar fattigdomsbekämpning i huvudsak med regeringens förslag.

Skälen för regeringens förslag: De huvuddrag som gäller för politiken för global utveckling skall även vara styrande för verksamheten inom politikområdet för internationellt utvecklingssamarbete. Denna verksamhet skall således främja och präglas av respekt för de mänskliga rättigheterna, demokrati och god samhällsstyrning, jämställdhet mellan kvinnor och män, hållbart nyttjande av naturresurserna och omsorg om miljön, ekonomisk tillväxt och social utveckling och trygghet. Särskilda ansträngningar skall dessutom göras i utvecklingssamarbetet för att stärka insatser vad gäller konflikthantering och globala gemensamma nyttigheter (se avsnitt 5.4).

Utvecklingssamarbetet har en viktig funktion när det gäller att komplettera och stödja åtgärder som vidtas på en rad olika politikområden inom ramen för politiken för global utveckling. Utvecklingssamarbetets roll och potential som katalysator inom rättsliga frågor, säkerhets- och försvarspolitiken, handelspolitiken, migrationspolitiken, politik för social omsorg och folkhälsa, ekonomisk politik och finansiella frågor, utbildningspolitiken, jordbruks- och fiskeripolitiken, kulturpolitiken, miljöpolitiken och näringspolitiken framgår i avsnitt 5.5.

Utvecklingssamarbetet skall präglas av rättighetsperspektivet och de fattigas perspektiv. Detta innebär att människors rättigheter är grund för

6.4 Olika förutsättningar, olika samarbetsformer

6.4.1 Utvecklingssamarbetets utformning

Regeringens bedömning: Utvecklingssamarbetet bör utgå från att förutsättningar, behov och intressen skiftar i olika länder. Det bör grundas på fattiga kvinnors, mäns och barns perspektiv, intressen, förutsättningar och behov.

Utvecklingsländernas egna strategier för fattigdomsbekämpning och prioriteringar bör vara utgångspunkten för alla internationella insatser.

Fortsatt stöd bör ges för att stärka utvecklingsländernas kapacitet att vidareutveckla och förbättra strategierna.

Svenskt långsiktigt samarbete bör grundas på samsyn med samarbetsländerna vad gäller huvuddragen i en effektiv politik för fattigdomsbekämpning. Tyngdpunkten bör ligga på de fattigaste länderna.

Kunskapsutveckling bör fortsatt stödjas och ta sin utgångspunkt i utvecklingsländernas egna strävanden.

Sveriges totala utvecklingssamarbete bör breddas och göras mer flexibelt. Insatserna kan koncentreras till färre områden.

De planeringsinstrument som utarbetas för samarbete med enskilda länder bör ge en helhetsbild av svensk politik och svenskt samarbete med landet i fråga. De bör återspegla åtgärder som Sverige avser vidta på olika politikområden.

I de fall där förutsättningar för ett bredare och mer långsiktigt samarbete saknas bör riktade insatser användas inom särskilda områden.

Det humanitära arbetet bör stärkas, bl.a. vad gäller samordning i de aktuella länderna och hantering av övergången mellan kris och återhämtning. Ökade ansträngningar bör göras för att stärka den internationella humanitära rätten och skydd av civila i krissituationer.

Bilateralt och multilateralt samarbete bör ses i ett samlat perspektiv. Samverkan inom ramen för EU och med andra givarländer samt multilaterala organ bör utökas.

De ökade förutsättningarna för samverkan med andra aktörer bör utnyttjas i syfte att stärka samordning. Svenska insatser bör i ökad utsträckning göras i samverkan med EU, andra givarländer och multilaterala aktörer bl.a. vad gäller analys, finansiering och utvärdering. Möjligheter att arbeta genom andra aktörer bör utnyttjas.

Globkoms förslag: Delar av kommitténs förslag överensstämmer med regeringens bedömning. Kommittén föreslår att Sverige skall bedriva ett långsiktigt samarbete med låginkomstländer eller länder med utbredd fattigdom vars regeringar: driver en politik som är inriktad på hållbar fattigdomsminskning; driver en pågående process mot demokrati och jämställdhet; har en trovärdig strävan mot att förverkliga de mänskliga rättigheterna. Kommittén menar att ett aktivt och selektivt samarbete bör prägla biståndet till de länder som inte bedöms ha förmåga eller kapacitet att fullt ut genomföra den fattigdomsbekämpande politiken, men som kan accepteras utifrån de föreslagna urvalskriterierna. För länder som bedöms uppfylla kriterierna och som har kapacitet och förmåga att genomföra politiken bör ett generellt budgetstöd med självständigt resultatansvar komma ifråga. Kommittén anser att det långsiktiga samarbetet bör begränsas till att omfatta 20 länder.

Remissinstanserna: Huvuddelen av remissinstanserna stödjer att antalet långsiktiga samarbetsländer fokuseras och begränsas. Dock menar de flesta som yttrat sig att antalet inte behöver begränsas till exakt 20 länder. Remissinstanserna är i stor utsträckning kritiska till de föreslagna kriterierna för länderurval, indelningen i kategorier och kopplingen mellan landkategori och biståndsform. Ett flertal remissinstanser betonar vikten av att förstärka verksamheten i fält.

Skälen för regeringens bedömning: Förutsättningar och behov skiftar och förändras över tid. Utvecklingssamarbete kan inte utformas enligt någon likformig modell utan måste anpassas efter situationen och förutsättningarna i olika länder. Behov och möjligheter att nå resultat bör avgöra omfattning och former för utvecklingssamarbete med enskilda länder.

Trots olika situationer och olika former bör Sveriges utvecklingssamarbete utgå från värderingar och erfarenheter av utvecklingsprocesser. Olika insatser bör hänga ihop i en samlad politik med samma mål och huvuddrag. Ett långsiktigt brett samarbete med vissa länder bör präglas av samma vision som mer begränsade insatser i andra länder. Sveriges agerande i bilaterala sammanhang och i EU och multilaterala organ bör styras av samma tänkande. Här krävs ett integrerat arbetssätt och en starkt helhetssyn. Den gemensamma globala dagordningen för utveckling och den ökade internationella fokuseringen på de fattiga ländernas egna strategier lägger en god grund för detta samlade synsätt.

Ökad betoning på samverkan

Sverige är endast en av många aktörer i det internationella utvecklingssamarbetet. Resultat kan bara nås genom samverkan med andra. Förutsättningarna för samverkan mellan länder, organisationer och andra aktörer har förbättrats under senare år. Millenniedeklarationen och andra överenskommelser har lagt grunden för en internationell samsyn och gemensam global dagordning på utvecklingsområdet. Den ökade internationella fokuseringen på utvecklingsländernas egna strategier ger en utgångspunkt för ett nytt synsätt. Möjligheterna till bättre samordning ökar. Multilaterala samarbetsformer blir viktiga, bl.a. när det gäller att

genomföra åtgärder beträffande globala gemensamma nyttigheter. En intensiv internationell debatt förs om det globala systemet och rollfördelning mellan olika aktörer. Frågor om samverkan, effektivitet och harmonisering står högt på dagordningen. Möjligheterna är stora att ta ytterligare steg mot ökad samlad effektivitet.

De nya förutsättningarna, särskilt fokuseringen på utvecklingslandets perspektiv, medför att gränserna mellan olika former av samarbete – bilaterala och multilaterala – suddas ut. Det är ur utvecklingslandets perspektiv knappast avgörande om insatser och resurser kommer från Sverige, andra länder, EU, FN eller finansiella institutioner. Det viktiga är att insatserna är väl samordnade, utgår från en gemensam syn och en utvecklad dialog och stödjer landets strategier på ett effektivt sätt.

Detta innebär att Sveriges totala utvecklingssamarbete breddas och blir mer flexibelt. Fler insatser görs tillsammans med andra och är kompletterande. Sådan samverkan innebär att Sveriges insatser i ett utvecklingsland kan koncentreras till färre områden och sektorer. Samtidigt ger det nära samarbetet med andra aktörer kunskap om och möjlighet att påverka den samlade utvecklingsverksamheten i landet.

Långsiktigt brett samarbete med enskilda länder

Långsiktigt utvecklingssamarbete skall grundas på ett nära partnerskap där utgångspunkten är utvecklingslandets huvudansvar och ledarskap. Nationella behov, prioriteringar och strategier för utveckling måste ligga till grund för samarbetet. Utan ett starkt nationellt eget ansvar åstadkoms inga hållbara resultat. Effektivt partnerskap baseras på respekt, förtroende, öppenhet och långsiktighet. Det bygger på en gemensam värdegrund. Detta gäller särskilt fattigdomsbekämpning och områden som mänskliga rättigheter, demokrati, jämställdhet och barnets rättigheter. Men det gäller också för att t.ex. minska inkomstskillnader genom en jämlik fördelningspolitik. Samsynen måste säkerställas genom dialog.

Det svenska utvecklingssamarbetet skall ta sin utgångspunkt i de fattigas perspektiv på utveckling. Det ställer krav på samarbetslandets regering när det gäller att säkerställa att fattiga människors intressen, erfarenheter och resurser företräds och tillvaratas i den nationella politiken. I ett 60-tal av de fattigaste länderna har nationella strategier för fattigdomsbekämpning redan tagits fram eller är på väg att utarbetas. Strategierna utgör idag de bästa instrumenten för att minska fattigdomen och en utgångspunkt för ett mer effektivt och samordnat utvecklingssamarbete. De har tagits fram i en process med folkligt deltagande i varierande grad. De skall bygga på landets egna förutsättningar att bekämpa fattigdomen. Instrumentet är ännu nytt och behöver utvecklas ytterligare både beträffande process, innehåll och folklig förankring. Särskilt viktigt är att tydliggöra prioriteringar, att förstärka kopplingen till budgetarbetet, handel och produktion. En viktig del av utvecklingssamarbetet är därför att stärka ländernas kapacitet att förbättra strategierna. I detta inbegrips ett stöd till den statliga förvaltningen, till nationella parlament och till det civila samhället.

I de fall där förutsättningarna är goda för långsiktigt samarbete kan det baseras på ett långtgående ansvar från mottagarlandets regering. Ett sådant samarbete kan bl.a. omfatta generell budget- eller sektorstöd med självständigt resultatansvar hos mottagarlandet. Ansvar, mål och medel måste vara tydliga i samarbetet. Parternas respektive åtaganden måste framgå klart, liksom förutsättningar för fortsatt, förändrat, avslutat eller avbrutet samarbete. Dialogen måste vara öppen och rak. Om förutsättningar inte finns för meningsfullt samarbete bör det avbrytas.

De svenska landstrategierna har varit ett viktigt instrument för utvecklingsarbetet. Det finns ett fortsatt behov av ett tydligt strategiskt styrande instrument för samarbetet. Ökade behov av samstämmighet och samverkan med andra medför att instrumentet måste vidareutvecklas. Framtida planeringsinstrument bör i ökad grad spegla helheten i det samarbete som förekommer och bl.a. inkludera samarbete med näringslivet, enskilda organisationer, universitet och andra utbildningsinstitutioner. De bör innehålla riktlinjer för alla former av stöd, inklusive budgetstöd och krediter. De bör spegla åtgärder som Sverige avser att genomföra på andra politikområden. Planeringsinstrumenten bör också omfatta frågan om utfasning och åtgärder för övergång från utvecklingsarbete till andra kontakter.

Andra former av samarbete med enskilda länder

Det finns många utvecklingsländer där Sverige inte kommer att ha traditionellt bilateralt utvecklingsarbete. Detta utesluter inte samarbete. Möjligheter finns att samverka med andra givarländer eller med multilaterala organ med närvaro i dessa länder. Samarbete kan också ske i andra former.

I utvecklingsländer med betydande tillväxt, ett växande antal rika människor och ökande klyftor bör tyngdpunkt läggas på dialog om fördelningspolitik och andra åtgärder för att minska fattigdomen. Dessa länder bör själva kunna ta ett större ansvar för den egna fattigdomsbekämpningen och för humanitära behov. I länder som gör sådana framsteg att de inte längre kan betraktas som låginkomstländer bör samarbetet successivt övergå i mer jämbördiga politiska, handelsmässiga och kulturella relationer.

Regionala samarbetsformer och samarbete mellan utvecklingsländer kan i många fall medföra positiva dynamiska effekter. Sverige bör i kraft av erfarenheter från nordiskt och europeiskt samarbete verka för att regionala tillvägagångssätt och samarbete mellan utvecklingsländer används i utvecklingssträvandena mellan länder som önskar detta.

Det finns länder där förutsättningar saknas för ett långsiktigt och brett utvecklingsarbete. Olika typer av mer riktade insatser för att stödja positiva processer kan ändå vara möjliga. Detta gäller även i länder där förutsättningarna för samarbete på ytan kan tyckas begränsade, t.ex. diktaturer. Ibland kan marginalnyttan av insatser i sådana länder vara betydande. Insatser kan exempelvis göras genom enskilda organisationer på områden som konflikthantering, demokratiframjande, människohandel, skydd och främjande av mänskliga rättigheter, inklusive barnets rättigheter, jämställdhet samt hiv/aids.

Utvecklingssamarbetets möjligheter i länder som befinner sig i omvandling eller kris skall också beaktas. Möjligheterna att påverka utvecklingen i positiv riktning kan vara stora i exempelvis konfliktdrabbade länder, i samband med återuppbyggnad och i länder där systemskifte pågår.

Humanitära insatser

Humanitära insatser har en viktig uppgift i arbetet för utveckling. Insatserna måste svara mot behov i akuta, ofta livshotande situationer, där snabb hjälp också kan dämpa skadeverkningar på långsiktig utveckling. Humanitära insatser kan verka utvecklingsfrämjande, särskilt i långvariga krissituationer där det saknas inhemska institutioner som kan driva den lokala utvecklingen. Utvecklingsinsatser kan spela en viktig roll när det gäller att bygga upp inhemska beredskap och kapacitet att förebygga och hantera kriser. Insatserna bör också underbygga den långsiktiga utvecklingen.

Samtidigt har det humanitära arbetet särdrag som skiljer det från det långsiktiga utvecklingssamarbetet. Humanitära insatser kan inte underställas mottagarländerns eller andra aktörers politiska prioriteringar. Humanitära insatser utgår i stället från den internationella humanitära rätten och de humanitära grundprinciperna om opartiskhet, neutralitet och oberoende. Insatserna skall göras helt på grundval av de nödlidandes behov. De får inte innebära ställningstagande för eller emot part i väpnad konflikt och de skall genomföras på ett självständigt sätt i förhållande till politiska, militära, ekonomiska och andra intressen hos givare och mottagare.

Sveriges, såväl som det internationella samfundets, samlade stöd till humanitära insatser har ökat avsevärt under senare år. Samtidigt har förutsättningarna på många sätt försvårats. Övergrepp mot civila i väpnade konflikter har ökat. Särskilt utsatta är fattiga kvinnor, barn, funktionshindrade och gamla. Situationerna där insatser görs är allt mer komplexa. Allvarliga brister kvarstår i finansieringen av internationella humanitära behov.

Det humanitära arbetet är en betydelsefull del av politiken för global utveckling. Särskilt viktigt är att värna den internationella humanitära rätten, stärka skyddet av civila, stärka finansieringen, stärka hanteringen av övergångsskeden mellan kris och återhämtning och förbättra samordningen och FN:s möjligheter att agera och leda insatser. Regeringen avser också att verka för att EU:s humanitära bistånd utvecklas i överensstämmelse med FN:s humanitära verksamhet.

Regeringens bedömning: Kvaliteten och effektiviteten i EU:s utvecklingsamarbete bör stärkas. Sverige bör vara fortsatt pådrivande.

Samordning och samverkan på plats bör stärkas mellan medlemsländer, med kommissionen och med andra aktörer. En samlad fältrepresentation av EU:s organ bör eftersträvas.

Sverige bör verka för att den Europeiska utvecklingsfonden förs samman med EU-budgeten och att detta sker i samklang med principerna i Cotonouavtalet.

Arbetet med EU-budgeten bör effektiviseras och samarbete med länder och regioner bör präglas av den syn på utveckling, mångfald och samstämmighet som kännetecknar Cotonouavtalet.

Globkoms förslag: Kommittén anser att Sverige noggrant bör följa och vara aktivt pådrivande i den nödvändiga reformeringen av EG:s utvecklingsamarbete. Skulle det visa sig att kommissionen under innevarande mandatperiod (1999 – 2004) misslyckas med att effektivisera sin administration bör Sverige ta initiativ till en diskussion om vilken arbets- och resursfördelning som bör råda mellan EU och medlemsstaterna, dvs. på allvar ta upp frågan om en åternationalisering av vissa biståndsresurser. Kommittén anser vidare att Sverige bör verka för att alla EU-länder snarast når målet att avsätta 0,7 procent av BNI till utvecklingsamarbete.

Remissinstanserna: Ett fåtal remissinstanser ser en åternationalisering av EU-biståndet som ett alternativ.

Skälen för regeringens bedömning: EU:s utvecklingsamarbete är en viktig del av Sveriges utvecklingsamarbete. Sammantaget står EU:s medlemsländer för mer än hälften av världens utvecklingsamarbete. Det gemensamma utvecklingsamarbetet inom EU har kritiserats för ineffektivitet. Reformansträngningar pågår och måste fortsätta. Fortsatt effektivisering behövs, liksom en tydligare inriktning på fattigdomsbekämpning. Regeringen avser att vara fortsatt pådrivande för ökad kvalitet och effektivitet i EU:s utvecklingsamarbete.

Regeringen menar att fortsatt decentralisering är nödvändig. En samlad fältrepresentation av EU:s organ bör eftersträvas. Samordningen och samverkan i berörda länder, både mellan medlemsstaterna, med kommissionens delegationer och med andra aktörer, är av särskild betydelse för ökad effektivitet i utvecklingsamarbetet. Utvecklingen av gemensamma landstrategier, harmoniserade procedurer och administrativa och budgetära reformer är nödvändiga för att underlätta samarbetsländernas möjligheter att på bästa sätt ta till vara biståndet. I detta arbete bör även samarbetet med FN och andra aktörer vidareutvecklas.

En mer effektiv övergripande styrning av EU:s utvecklingsamarbete från medlemsländernas håll behövs. En ökad decentralisering bidrar, tillsammans med bättre övergripande styrning genom landstrategier, till ökat engagemang och större delaktighet i EU-samarbetet från både samarbetsländerna och EU:s medlemsstater. Det gemensamma målet skall vara ett effektivt och dynamiskt samarbete för global

fattigdomsbekämpning. Mot denna bakgrund menar regeringen att den europeiska utvecklingsfonden bör inlemmas i EU-budgeten. En förutsättning för detta är att arbetet med budgeten effektiviseras och öppenheten värnas samt att samarbetet med enskilda länder och regioner präglas av den syn på utveckling, mångfald och samstämmighet som kännetecknar Cotonouavtalet. Inlemmandet av europeiska utvecklingsfonden i EU:s allmänna budget får heller inte innebära att andelen av biståndsvolymen som går till länderna under Cotonouavtalet minskar.

6.4.3 Multilaterala organ

Regeringens bedömning:

Sverige bör fortsatt verka för att de multilaterala organens verksamhet effektiviseras och stärks och att ökat samarbete sker mellan olika multilaterala organ.

Utvecklingsländernas inflytande behöver stärkas i de internationella finansiella institutionerna. Särskilda insatser för att höja kapacitet och förmåga hos utvecklingsländerna att få en starkare röst i dessa fora bör genomföras.

Utvecklingsländernas förmåga att delta i internationella handelsförhandlingar bör stärkas, liksom deras möjligheter att dra nytta av WTO:s regelverk.

FN:s arbete för utveckling bör stärkas bl.a. genom långsiktiga, stabila finansieringsplaner grundade på gemensamt ansvarstagande, tydligare mandat, inrättande av effektiva styrformer och förbättrad samordning.

De regionala utvecklingsbankernas verksamhet bör stärkas genom fortsatta interna reformer, en breddad syn på fattigdomsbekämpning och stärkt samordning och harmonisering.

Globkoms förslag: Kommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning. Kommittén förslår dessutom att Sverige bör verka för att UNDP:s roll att företräda de fattiga ländernas intressen stärks.

Remissinstanserna: Ett antal remissinstanser menar att Sverige bör ta initiativ till en reformering av FN-systemet och betonar vikten av att de multilaterala institutionerna blir mer demokratiska.

Skälen för regeringens bedömning: De multilaterala organen är viktiga instrument för det svenska utvecklingssamarbetet. De bör användas för att föra ut svensk politik på bred front. Kontakterna berikar och utvecklar också det svenska tänkandet. Svensk politik bör präglas av en helhetssyn på det globala systemet och de olika organens arbete. De olika aktörernas komparativa fördelar bör utnyttjas. Sverige bör ha effektiv representation, välavvägda instrument och hög profil i styrelseorgan för att politiken för global utveckling skall få genomslag. Frågan om samstämmighet bör drivas genomgående liksom behovet av ökad samverkan och samordning mellan olika aktörer, bl.a. mellan EU och FN. Effektiviteten bör också fortsatt stärkas.

FN har en ledande politisk roll i de globala ansträngningarna att uppnå millennieutvecklingsmålen. I FN förenas arbetet för fred och säkerhet, mänskliga rättigheter, jämställdhet, demokrati och miljöhänsyn med strävan mot global utveckling och fattigdomsbekämpning. FN har dessutom en unik funktion genom sin globala legitimitet och kopplingen mellan normativt och operationellt arbete. Sverige bör fortsätta att ha hög profil när det gäller att ge politiskt och resursmässigt stöd till FN:s arbete för utveckling. Sambanden mellan det normativa och det operationella arbetet behöver stärkas ytterligare. Samordningen inom FN-systemet har förbättrats men fortsatta steg måste tas. Detsamma gäller samordningen med andra multilaterala aktörer, särskilt de internationella finansiella institutionerna, och med insatser som görs av enskilda givarländer. FN:s resurser för operationellt arbete är blygsamma, globalt sett, och behöver ökas om de ofta höga förväntningarna på FN skall kunna infrias.

De internationella finansiella institutionerna har genom sina mandat och sina omfattande resurser en avgörande betydelse för många utvecklingsländer. Deras påverkan är både direkt, genom lån - och rådgivning, och indirekt genom att deras verksamhet bidrar till internationell finansiell stabilitet.

Tillgång till lånekapital krävs om utvecklingsländer skall kunna genomföra de reformer och investeringar som krävs för faktisk tillväxt och fattigdomsminskning. Världsbanken har breddat sin syn på utveckling från enbart BNP:s tillväxt till kvalitet, miljöhänsyn och fördelning av tillväxt. Detta har lett till ett bredare arbete för utveckling och fattigdomsbekämpning. Världsbanken har kommit långt och har en stor betydelse som kunskapscentrum på utvecklingsområdet.

Makroekonomisk och finansiell stabilitet är en förutsättning för ekonomisk tillväxt och fattigdomsbekämpning. IMF bistår medlemsländer genom ekonomisk - politisk rådgivning, långivning och kapacitetsuppbyggande åtgärder. Det är viktigt att befästa och utveckla IMF:s roll när det gäller att verka för makroekonomisk och finansiell stabilitet. IMF:s roll, som från början var inriktad på kortfristig krisfinansiering och rådgivning, har i det närmaste permanentats i de fattigaste länderna. I den pågående debatten om IMF:s roll i fattiga länder avser Sverige att vara en aktiv part. IMF:s bedömning av utvecklingsländernas makroekonomiska ramverk är central, inte minst för olika givare, och bör bestå. Utvecklingsländerna bör få ett bättre inflytande i IMF och Världsbanken såväl vad gäller låneprogram som den övergripande policyverksamheten.

De regionala utvecklingsbankernas sinsemellan olika roller och mandat återspeglar skillnaderna mellan de olika regionerna. I några fall är de större finansiärer i regionen än vad Världsbanken är. Regionalbankernas främsta fördel är deras regionala kännedom och förmåga att bidra till stärkta regionala samarbetsformer. Institutionerna är genuint ägda av de regionala medlemmarna som har aktie- och röstmajoritet. Låntagarländernas röst och inflytande är därför stort i de regionala utvecklingsbankerna. Dessa banker har således ofta en nära och god dialog med låntagarländerna i centrala frågor, vilket gör dem till viktiga samarbetspartners i det svenska utvecklingssamarbetet. De regionala utvecklingsbankerna behöver stärka arbetet med en breddad syn på

fattigdomsbekämpning och utveckling. De bör basera sin verksamhet på nationella fattigdomsstrategier som tagits fram genom brett folkligt deltagande.

Världsbankens och några av regionalbankernas dubbla roller som långgivare och kunskapsbanker har på senare år kompletterats med ytterligare en, som gåvomedelsgivare. De stora summor som framför allt Världsbanken förfogar över gör att hela det globala utvecklingssamarbetet påverkas, inte minst FN:s operationella arbete. En fortsatt internationell diskussion behövs om konsekvenserna av denna förändring för det globala utvecklingssamarbetet.

De internationella finansiella institutionerna har sedan många år varit föremål för en internationell debatt och kritik vad gäller deras roller, inriktning och legitimitet. Världsbanken och IMF har visat lyhördhet och förändrat sin politik på flera områden, bl.a. genom ökad öppenhet, utlokalisering av verksamhet och ett tydligare fokus på fattigdomsbekämpning som övergripande mål. Det finns likväl ett behov av en fortsatt diskussion, inte minst i ljuset av den betydelse som dessa institutioner har för att skapa förutsättningar för utveckling. Fortsatta åtgärder krävs dessutom för att på olika sätt stärka utvecklingsländernas inflytande i dessa organ.

Multilaterala organisationer spelar också en avgörande roll för att stärka utvecklingsländernas förmåga att driva sina intressen i internationella handelsförhandlingar. Sverige och andra rika länder har inom ramen för WTO utfäst sig att ge det nödvändiga stödet. Vid sidan av det direkt förhandlingsrelaterade stöd som WTO-sekretariatet ger till utvecklingsländer stödjer Sverige fortsatt också ett antal multilaterala organisationer och andra specifikt tillkomna organisationer som bistår vid policyformulering, tvistelösning och tillämpningen och användandet av det internationella regelverket.

6.5 Samarbetet med Central- och Östeuropa

Regeringens bedömning: Utvecklingssamarbetet med länderna i Central- och Östeuropa bör inriktas på åtgärder som främjar deras närmande till europeiska samarbetsstrukturer och värdegemenskaper, som en viktig del i kampen mot fattigdomen.

Skälen för regeringens bedömning: Utvidgningen av EU kommer att innebära att tyngdpunkten i östsamarbetet förskjuts. Länderna på Västra Balkan, som i Sveriges utvecklingssamarbete hittills omfattats av politikområde 8 (det allmänna internationella utvecklingssamarbetet), kopplas allt närmare EU i en process vars långsiktiga mål är att länderna blir medlemmar av EU. För många av länderna är skillnaden i levnadsvillkor och ekonomiska och social utveckling ett stort hinder för en reell integrering i övriga Europa. Bekämpningen av fattigdom är nära kopplad till ländernas förmåga att integreras med det övriga Europa. Närmare europeisk integration är också den övergripande politiska målsättning som flertalet av de aktuella länderna själva har. För

Ryssland, Ukraina, Moldavien och, förutsatt en demokratisk utveckling, även Vitryssland handlar det om ett allt mer utvecklat samarbete med EU med utgångspunkt i de s.k. partnerskaps- och samarbetsavtalen (PSA). Detta innebär att skäl finns att se på samarbetet med Östeuropa och Västra Balkan i ett sammanhang där europeisk integration är en mäktig drivkraft för utveckling och fattigdomsbekämpning.

Central- och Östeuropa uppvisar, liksom andra regioner, stora variationer mellan länder och utvecklingsnivå. Även om de östeuropeiska länderna nu utvecklas snabbt kommer flera av dem under lång tid att brottas med omfattande problem, inte minst vad gäller fattigdom. På så sätt finns likheter mellan flera östländer och utvecklingsländer i andra världsdelar. Central- och Östeuropa bör därför inte avgränsas från annat utvecklingssamarbete.

Mot denna samlade bakgrund föreslår regeringen i avsnitt 6.1 att samarbetet med Central- och Östeuropa (politikområde 9) förs samman med det internationella utvecklingssamarbetet (politikområde 8). Målet för det internationella utvecklingssamarbetet, dvs att det skall bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor, blir då gällande även för det samarbete som bedrivs med Central- och Östeuropeiska länder. Utvecklingssamarbetet med de europeiska länderna bör inriktas på åtgärder för att främja de olika ländernas anpassning till europeiska samarbetsstrukturer och värdegemenskap, enligt ländernas egna prioriteringar.

Huvudområden för samarbetet med länderna i Central- och Östeuropa som hittills tillhört politikområde 9 kommer fortsatt att vara gemensam säkerhet, demokratins fördjupning, ekonomisk omvandling, social trygghet, miljö samt utbildning och forskning. Ett jämställdhetsperspektiv skall prägla samarbetet. Som en del i strävandena mot en närmare integration med EU, bör samarbetet främja ländernas relation med Sverige. Med samarbetsländernas behov som utgångspunkt inriktas insatserna på sådana områden där Sverige har erkänd och efterfrågad kompetens. Stöd till utbyte mellan svenska myndigheter och deras motsvarigheter i Central- och Östeuropa spelar här en viktig roll. Där så är lämpligt bör den svenska resursbasen utnyttjas.

Relationsbyggandet med Sverige är också ett led i övergången till ett reguljärt grannlandssamarbete, och ett nära samarbete inom ett utvidgat EU.

Konflikter kan uppstå mellan de instrument som styr det europeiska integrationsarbetet och nationella fattigdomsstrategier. Sverige bör därför verka för att de nationella fattigdomsstrategierna i respektive land samordnas med arbetet för europeisk integration.

Regeringen avser att återkomma till utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa respektive Västra Balkan och europaintegrationen i kommande budgetpropositioner.

Regeringens bedömning: Sverige bör verka för effektivisering av det internationella utvecklingssamarbetet genom avbindning, bättre samordning, enklare procedurer och noggrannare uppföljning.

Utvecklingsländerna bör svara för samordningen mellan bilaterala och multilaterala givare. Sverige bör stödja och stärka landets egen kapacitet för samordningsansträngningar.

Sverige bör verka för att de multilaterala institutionerna, liksom andra aktörer, utgår från utvecklingsländernas egna prioriteringar och planer för fattigdomsminskning.

Sverige bör vara pådrivande i det fortsatta arbetet inom EU och OECD/DAC för en fortsatt avbindning av utvecklingsbiståndet.

Sverige bör inta en ledarroll i arbetet med harmonisering av procedurer och rutiner och driva dessa frågor vidare på bred front i alla relevanta forum. Målet bör vara att alla aktörer anpassar sig till samarbetslandets system.

Globkoms förslag: Kommittén menar att Sverige bör avbinda allt bilateralt bistånd och samtidigt verka för internationell avbindning. Kommittén menar vidare att stöd bör ges för att förstärka utvecklingsländers kapacitet för analys, utvärdering, revision och resultatstyrning. I övrigt överensstämmer kommitténs förslag med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: En stor del av de remissinstanser som lämnat synpunkter på förslaget att Sverige bör avbinda allt internationellt bistånd och samtidigt verka för total avbindning avvisar förslaget. Remissinstanser som *Svensk Projektexport*, *Svenskt Näringsliv*, *Swedfund*, *AB Svensk Exportkredit*, *Lantmäteriverket* samt flera andra verk och utlandsmyndigheter betonar att de stödjer avbindning i princip men att de motsätter sig en ensidig svensk avbindning. En mindre del av remissinstanserna stödjer kommitténs förslag. Remissinstanserna stödjer resonemangen om ett fortsatt starkt svenskt engagemang för reformering och ökad samordning av de multilaterala organisationernas arbete och att utvecklingsländernas egna prioriteringar bör vara utgångspunkt för arbetet.

Skälen för regeringens bedömning: Svenskt utvecklingssamarbete måste sträva mot att bli än mer effektivt. Det arbete som bedrivs bör vara ändamålsenligt, målorienterat och kostnadseffektivt. En viktig del är att utvecklingssamarbetet i princip bör kopplas till de nationella fattigdomsstrategierna. Arbetet med att effektivisera utvecklingssamarbetet innehåller även flera andra komponenter. Bland dessa kan nämnas avbindning, harmonisering av procedurer, enklare biståndsformer samt ökad uppföljning av resultat av biståndet så att kunskap och framgångsrika metoder kan tas tillvara. OECD/DAC är ett viktigt forum för fortsatta framsteg på dessa områden.

Upphandling av varor och tjänster i utvecklingssamarbetet bör ske i fri konkurrens. Utvecklingssamarbete bör inte vara bundet till svenska företag. Det är en fråga om effektivitet. Bindning ökar generellt sett kostnaderna ur samarbetslandets perspektiv. Den medför att landet kan hamna i lägen där man inte har möjlighet att upphandla till så låga kostnader som möjligt. Ett effektivt utnyttjande av resurser kräver därför avbindning av allt internationellt utvecklingssamarbete. Avbindning innebär ökad frihandel och fria marknader. Det ger också en signal till utvecklingsländerna om vikten av avreglering av de egna marknaderna för att gynna fri konkurrens.

Beslut och åtgärder för att öppna marknader och avskaffa hinder för fri konkurrens bör ske i ordnade och överenskomna former. Europa är en mycket betydelsefull handelspartner för många utvecklingsländer. Därför är beslut i EU avgörande. Frågan om avbindning har redan varit föremål för rekommendationer från bl.a. OECD. Den kommer att diskuteras vidare inom både EU och OECD. I dessa diskussioner bör Sverige arbeta för avbindning.

Andelen bundet utvecklingssamarbete ligger för svensk del under 10 procent. Detta är lågt jämfört med många andra OECD-länder. Avbindning av allt internationellt utvecklingssamarbete skulle därför ge svenskt näringsliv stora möjligheter till affärer genom ett ökat marknadstillträde.

I det internationella arbete som pågår vad gäller avbindning är det angeläget att göra åtskillnad mellan det normativa policyarbetet och det praktiska genomförandet. Vad gäller genomförandet måste detta ske genom gemensamma steg inom EU och OECD. Bara på så sätt kommer det att vara möjligt att finna stöd för en fortsatt avbindning hos samtliga medlemsstater. Unilaterala avbindningar av enskilda länder riskerar att leda till snedvriden konkurrens. Detta är inte syftet med avbindningen.

Medan arbetet för en fortsatt avbindning fortgår, behövs effektiva kontrollmekanismer för att se till att gällande upphandlingsregler åtföljs. Upphandlingar skall genomföras korrekt och öppet, med lika möjligheter för alla anbudsgivare. Upphandlingsreglerna måste också utvecklas. Det är viktigt för utvecklingsländerna att upphandlingsprocessen vägleds av kvalitet och livstidskostnad för produkterna i stället för att ensidigt vägledas av det lägsta priset vid upphandlingstillfället.

Stärkt samordning

Det samlade internationella utvecklingssamarbetet omfattar idag, förutom utvecklingsländerna, omkring 30 givarländer, 20 internationella finansiella institutioner, ett 50-tal FN-organ och tusentals enskilda organisationer och privata aktörer. Många av dessa aktörer finns på plats i samma länder och gör insatser på samma områden. De olika aktörernas agerande styrs ofta av olika synsätt, villkor och procedurer. Omfattande effektivitetsförluster görs och orimliga krav ställs genom de skilda procedurer och krav som olika givare ställer på samarbetslandet när det gäller underlag, budgetering, bokföring, rapportering och

besöksdelegationer. Utgångspunkten måste vara utvecklingslandets förutsättningar, strukturer, planer och administrativa rutiner. Bättre samordning behövs om utvecklingssamarbete och humanitära insatser skall fungera effektivt. Riskerna är stora för dubbelarbete, målkonflikt och bristande samstämmighet.

Sverige och vissa andra bilaterala aktörer har gått i täten för att stärka samordningen på landnivå. Betydande ansträngningar har också gjorts under senare år av bland andra FN-systemet, Världsbanken, IMF, de regionala utvecklingsbankerna och EU i syfte att stärka samordningen. Men mycket arbete återstår. Erfarenheter visar att samordning fungerar bäst när den sker på plats i utvecklingslandet under ledning av utvecklingslandet självt. Denna princip bör vara vägledande för alla aktörer. De nationella strategierna med utvecklingslandets egna prioriteringar och planer för fattigdomsbekämpning är ett viktigt instrument. I idealfallet tar utvecklingslandet självt ledningen för den samordning som krävs. Detta görs genom en övergång till mer generell stöd till sektorer och program. En sådan övergång kräver att det finns tydliga nationella planer för verksamheten och kapacitet att genomföra dem. Ju större kapacitet att genomföra och rapportera om verksamheten ett land har desto större andel av stödet kan kanaliseras som sektorprogramstöd eller budgetstöd. Sverige avser därför att utöka dessa former av utvecklingssamarbete i de länder som har en sådan kapacitet. Innan samarbetslandet har kapacitet att samordna givarna är samordning mellan givaraktörer ett sätt att förenkla arbetet för utvecklingslandet. Genom en utökad arbetsfördelning kan betydande effektivitetsvinster åstadkommas. I humanitära krissituationer är FN ofta bäst skickat att ta ledningen. Det kan i praktiken ta tid att uppnå väl fungerande biståndssamordning. Utvecklingslandet kan behöva stöd i samordningsansträngningarna.

Ett omfattande arbete har gjorts, bl.a. inom OECD/DAC, när det gäller harmonisering av procedurer och krav men fortsatta ansträngningar behövs. Målet bör vara att överenskommelser om harmonisering genomförs och att alla givare anpassar sig till utvecklingslandets rutiner i enlighet med DAC:s rekommendationer. Sverige bör inta en ledande roll i arbetet inom DAC för förenklade och harmoniserade procedurer.

Resultatstyrning

Det viktiga arbete som påbörjats av FN och Världsbanken för ökad resultatstyrning och uppföljning av globalt utvecklingssamarbete stöds kraftfullt av Sverige. Arbetet kommer att leda till att givarländer måste kunna visa tydligare resultat av sitt utvecklingssamarbete, särskilt vad gäller faktiska effekter på fattigdomssituationen i de fattiga länderna. Att visa hur målen i de internationella åtagandena och de nationella fattigdomsstrategierna konkret skall uppnås blir allt viktigare i resultatstyrningen.

Utvecklingsprocessen är komplicerad och omfattar många olika typer av åtgärder, i första hand av utvecklingslandet självt, men dessutom av ett stort antal externa aktörer. Även om externa insatser kan följas upp på olika sätt är det i praktiken svårt att mäta det konkreta resultatet av

enskilda givarländers insatser. Bristen på data i många utvecklingsländer försvårar arbetet ytterligare. Det som i praktiken är möjligt att mäta är den sammanlagda effekten av alla åtgärder och insatser i ett visst land över en viss tidsperiod. Här är millennieutvecklingsmålen² – med sina respektive indikatorer – ett viktigt verktyg.

Resultat på utvecklingssamarbetets område bör således redovisas på två sätt. För det första bör det ske genom en uppföljning av svenska åtgärder inom ramen för den breda internationella agendan gentemot det åttonde målet och åtaganden från konferensen om finansiering för utveckling i Monterrey, för det andra genom bredare bedömningar av hur inhemska och externa åtgärder påverkar fattigdomssituationen i specifika länder och regioner. Den senare formen av bedömning bör göras i samverkan med andra aktörer. Fortsatta gemensamma ansträngningar behövs för att förbättra indikatorer och statistik.

Utvecklingsländernas egna ansträngningar för resultatuppföljning bör stärkas. Arbetet bör därför där så är möjligt utföras i nära samarbete med berörda länder och i möjligaste mån överlåtas till ländernas egna revisionsorgan.

6.7 Gemensamt åtagande att öka volymen

Regeringens bedömning: Sverige bör aktivt verka för ökat internationellt bistånd och för att FN:s 0,7-procentmål uppnås av fler länder, både inom EU och i övriga OECD.

Målsättningen att en procent av Sveriges BNI avsätts för internationellt utvecklingssamarbete ligger fast.

Globkoms förslag: Kommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens bedömning. Kommittén föreslår att biståndet bör nå en procent av BNI senast 2005 och att Sverige tillsammans med andra likasinnade länder tar initiativ till nya former för kraftigt utökade resursöverföringar till utvecklingsländerna.

Remissinstanserna: Remissinstanserna stödjer att Sveriges utvecklingssamarbete skall utgöra en procent av BNI senast år 2005. Remissinstanserna stödjer även att Sverige skall verka för ett ökat internationellt bistånd.

Skälen för regeringens bedömning: Sverige tillhör en liten grupp länder som sedan länge svarat upp mot FN:s rekommendation att rika länder bör avsätta minst 0,7 procent av BNI till internationellt utvecklingssamarbete. För svensk del återspeglar detta den vikt som vi lägger vid frågan om fattigdomsbekämpning och global utveckling och den betydelse som vi ser att utvecklingssamarbetet har som katalysator för utveckling. De flesta andra länder har haft en lägre ambitionsnivå.

Åtagandena från den internationella konferensen om finansiering för utveckling i Monterrey 2002 innebär att den internationellt nedåtgående trenden vad gäller volymen på det totala internationella

² Se bilaga 5

utvecklingssamarbetet kan brytas. Konferensen underströk utvecklingssamarbetets betydelse vid sidan av andra nationella och internationella åtgärder och finansieringskällor. Utvecklingssamarbetets roll i det bredare perspektivet betonades, liksom betydelsen av en volymökning. Enighet fanns om att det krävs både kvalitet och kvantitet inom utvecklingssamarbetet. Både EU och USA åtog sig att öka volymen. EU utfäste sig att till 2006 som grupp nå upp till 0,39 procent av BNI. Sverige uppnår redan mer än 0,7 procent av BNI. Enprocentmålet för svenskt utvecklingssamarbete ligger fast. Minst 0,25 procent av BNI skall nå de minst utvecklade länderna, i enlighet med FN:s rekommendation.

Åtagandena från konferensen om finansiering för utveckling i Monterrey delas av många länder. Flera medelinkomstländer och fattiga länder lämnar i dag bidrag till det internationella utvecklingssamarbetet. Ansvar att öka omfattningen av det internationella utvecklingssamarbetet faller på de rika länderna som grupp. Betydligt mer måste göras av flera rika länder för att möta de åtaganden som gjorts. Kraftfulla politiska ansträngningar krävs även fortsättningsvis för att påverka andra länder inom EU och OECD när det gäller att leva upp till utfästelserna. Gemensamma åtaganden måste följas av gemensamt ansvarstagande.

6.8 Aktörer i det internationella utvecklingssamarbetet

6.8.1 Offentliga aktörer

Regeringens bedömning: Samarbetet mellan svenska offentliga aktörer och deras motsvarigheter i utvecklingsländerna bör vidareutvecklas som del av det internationella utvecklingssamarbetet.

Skälen för regeringens bedömning: Inom ramen för samarbetet med Central- och Östeuropa har vänortsutbyte och s.k. "twinning" fått förnyad aktualitet. Goda erfarenheter finns av samarbete mellan svenska kommuner, landsting, länsstyrelser och deras östeuropeiska motparter. Exempel på framgångsrikt samarbete finns sedan lång tid tillbaka även utanför denna region. Det är regeringens bedömning att denna typ av samarbete bör utökas och fördjupas. Ett utökat samarbete på samhällets olika nivåer bidrar till mänskliga möten, kontakter och ett långsiktigt och varaktigt samarbete.

Regeringens bedömning: Samarbetet med enskilda organisationer, nationellt såväl som internationellt bör stärkas.

Samarbetet med de svenska organisationerna bör fortsätta både vad gäller det konkreta utvecklingssamarbetet och policyutformning på utvecklingsområdet i syfte att stärka fattigdomsbekämpningen.

Globkoms förslag: Kommitténs bedömning överensstämmer med regeringens bedömning. Kommittén menar att ett ömsesidigt folkligt samarbete för att främja de utvecklingspolitiska målen bör stimuleras. Sverige bör ge ett kraftfullt stöd till framväxten av ett starkt civilt samhälle i utvecklingsländerna. Det svenska stödet bör bygga på behov och efterfrågan från organisationer i berörda länder. Kommittén lämnar ytterligare förslag kring det civila samhällets deltagande i det globala samarbetet och arbetsgrupper kring globala nyttigheter, nätverksarbete inom utvecklingsländer, kompetens- och kapacitetsutveckling samt forskning kring organisationssamarbete och kring mellanfolkligt samarbete. Kommittén för även resonemang om att stöd skall kunna utgå direkt från UD och Sida till det civila samhällets organisationer i utvecklingsländer.

Remissintanserna: Flertalet remissinstanser stödjer kommitténs syn på betydelsen av enskilda organisationer för utveckling och demokratisering. Vissa remissinstanser anser dock att utredningen gett en förenklad bild av de enskilda organisationernas roll och att resonemanget kring stöd från UD och Sida direkt till enskilda organisationer i syd inte är oproblemiskt.

Skälen för regeringens bedömning: Erfarenheter visar att enskilda organisationer i utvecklingsländer ofta spelar en mycket viktig roll i utvecklingsprocessen, både genom praktiskt arbete och opinionsbildning. Särskilt betydelsefulla är organisationer med bred demokratisk förankring och de som verkar bland de fattiga. Organisationerna är inte sällan bärare av grundläggande värderingar när det gäller mänskliga rättigheter och demokrati. En mångfald av organisationer bidrar till den pluralism som är viktig i alla demokratiska samhällen. Många enskilda organisationer bidrar även till utvecklingen av socialt kapital, vilket är av stor betydelse för att underlätta kollektivt och individuellt agerande. Organisationernas roll kan vara särskilt viktig i länder där det brister vad gäller mänskliga rättigheter och demokrati. Detta gäller bl.a. fackföreningar och partier, men också professionella och andra intresseföreningar, Kooperation, religiösa samfund, konsumentorganisationer, kvinnoorganisationer, ungdomsorganisationer och nätverk som representerar eftersatta eller diskriminerade grupper.

På senare år har det skett en stark framväxt av organisationer och nätverk utan tydlig medlemsbas, inte minst i utvecklingsländer. Många gör ett viktigt arbete, men det finns en risk att de blir helt beroende av finansiering utifrån och i första hand svarar mot enskilda intressen och åsikter utan någon tydlig demokratisk förankring och kontroll.

Regeringen vill se ett brett samarbete med svenska, inhemska och internationella organisationer som verkar för fattigdomsbekämpning. De erfarenheter och insikter som svenska enskilda organisationer får i samarbete med organisationer i andra länder är en viktig kunskapskälla för svenska myndigheter och beslutsfattare. Enskilda organisationer, folkrörelser och religiösa samfund har ofta stor spännvidd i sina aktiviteter och i sitt engagemang. Många av dem är viktiga opinionsbildare och genomförare av samarbete. Fortsatt samarbete med enskilda organisationer är en förutsättning för att de utvecklingspolitiska målen skall uppnås. En nära dialog med enskilda organisationer är av stor vikt när svensk politik för global utveckling formuleras och genomförs.

6.8.3 Näringslivet och fackföreningsrörelsen

Regeringens bedömning: Utvecklingsländernas ansträngningar för att skapa regelverk och institutioner som gynnar näringsliv och investeringar bör stödjas. Fortsatt stöd bör ges till näringslivsutveckling i utvecklingsländerna.

Erfarenheter och kunskaper inom svenskt näringsliv och fackföreningsrörelse bör tas tillvara i utvecklingssamarbetet.

Garanti och kreditinstrument bör vidareutvecklas i syfte att främja inhemsk resursmobilisering i de minst utvecklade länderna.

Globkoms förslag: Kommitténs förslag överensstämmer i stora delar med regeringens bedömning. Kommittén föreslår även en utredning kring frågan huruvida företags och pensionsfonders rapporteringsskyldighet på det sociala och miljömässiga området bör regleras i svensk lag och att statlig medverkan i en nationell fristående organisation för främjande av företags sociala ansvar bör prövas. Kommittén föreslår vidare att Sverige i samarbete med svenskt näringsliv verkar för utveckling och harmonisering av internationella regler för företagens sociala ansvar. Kommittén menar att svensk fackföreningsrörelse i ökad utsträckning bör utnyttjas som en resurs i politiken för global utveckling och i främjandet av företagens sociala ansvar. Kommittén anser att arbetsmarknads- och arbetslivsfrågor måste få en ökad aktualitet i utvecklingssamarbetet. Effekten av etablerandet av ekonomiska frizoner bör särskilt uppmärksammas. Kommittén menar att frågan bör prövas huruvida den statsstödda exportkreditgivningen skall förenas med villkor om uppfyllande av mänskliga rättigheter och förstärkta villkor avseende miljöhänsyn. Kommittén anser att informationsutbytet mellan Regeringskansliet och näringslivet kring frågor som rör MR-situationen i olika länder samt företagens möjligheter att i olika länder bidra till främjandet av de mänskliga rättigheterna och en hållbar utveckling kan stärkas ytterligare. Kommittén föreslår också att Sida ges i uppdrag att säkerställa att dess handels- och investeringsstödjande verksamhet är förenlig med mänskliga rättigheter och hållbar utveckling.

Remissinstanserna: Remissinstanserna stödjer i princip utredningens resonemang kring näringslivets roll i utvecklingssamarbetet. Vissa anser dock att näringslivets positiva roll för utveckling borde ha getts mer utrymme. Flera remissinstanser hänvisar till arbetet inom OECD och Global Compact för att förstärka företagens miljöansvar och respekt för mänskliga rättigheter. Bland andra LO och TCO finner det anmärkningsvärt att fackföreningarna behandlas i så liten utsträckning i utredningen. Några remissinstanser understryker vikten av att inte bara involvera det svenska näringslivet utan även det lokala i utvecklingsländerna.

Skälen för regeringens bedömning: De senaste åren har en bred samsyn växt fram om näringslivets nyckelroll för utveckling. Detta gäller dels den privata sektorn i utvecklingsländerna, som har en avgörande roll när det gäller sysselsättning och tillväxt, dels multinationella företag som spelar en allt viktigare roll när det gäller investeringar i utvecklingsländerna. En slutsats från konferensen om finansiering för utveckling i Monterrey och världstoppmötet om hållbar utveckling i Johannesburg 2002 är att alla länder bör öka sina ansträngningar att skapa förutsättningar för näringslivet att ta aktiv del i utvecklingsarbetet.

Utvecklingsländernas möjligheter att utvecklas beror i hög grad på i vilken mån man lyckas att skapa gynnsamma inhemska förutsättningar för den privata sektorn. Lagar och regler måste utformas på ett sätt som främjar företagande. Fungerande institutioner krävs både på rätts- och bankområdet. Korruption måste bekämpas och god samhällsstyrning främjas. Detta gynnar inte bara utvecklingen av det inhemska näringslivet utan även möjligheterna till utländska direktinvesteringar i utvecklingsländer. Utvecklingsländernas ansträngningar på dessa områden skall stödjas.

Det föreligger inte någon motsättning mellan utvecklingsländernas behov och prioriteringar och ett brett utnyttjande av svenska resurser. Svenska företag bidrar till tillväxt i många utvecklingsländer. Det svenska näringslivet har kunskaper och erfarenheter, såväl i policyfrågor som av det praktiska genomförandet, som kan vara en tillgång för svenskt utvecklingssamarbete. De partnerskap och andra former av nätverk som skapats mellan svenska företag och företag i såväl utvecklingsländer som länder i Central- och Östeuropa kan ytterligare förstärka samarbetet. Många svenska företag ligger numera långt framme internationellt när det gäller miljötänkande, social hänsyn och icke korrupta affärsrelationer. Erfarenheter från den svenska fackföreningsrörelsens arbete på dessa områden bör komma utvecklingsländerna till del.

Näringslivet och fackföreningsrörelsen kan sammantaget göra mycket för att bidra till politiken för global utveckling. Svenska staten, det svenska näringslivet och fackföreningsrörelsen bör därför, även om verksamheterna styrs och drivs på olika sätt, kunna komplettera varandra väl i arbetet för utveckling. Formerna för samverkan bör utvecklas. Svenska myndigheters kontakter med näringslivet och fackföreningsrörelsen på utvecklingsområdet bör präglas av intresse och öppenhet och samarbetsmöjligheter bör tas tillvara i syfte att stärka fattigdomsbekämpningen.

Politiken som presenteras i denna proposition bygger på den nya syn på utveckling som vuxit fram under senare år. Vikten av en friare handel och fungerande marknadsekonomi är viktiga inslag, liksom nyttan av en mångfald av aktörer, nationella och internationella, offentliga och privata i utvecklingsansträngningarna. Det betonas att insatser och program bör bygga på samarbetsländernas egna prioriteringar och planer, och att ansvaret för utvecklingen skall finnas hos länderna själva. Det är i samarbetsländerna som policydialog och givarsamordning skall ske, det är där insatser och program utformas och upphandling skall äga rum. Utländska satsningar, offentliga eller privata, blir komplement till ländernas egna utvecklingsansträngningar. Detta minskar inte det bilaterala samarbetets möjligheter att bidra till att bygga långsiktiga och strategiskt viktiga mellanstatliga relationer med utvecklingsländerna.

Sverige kan förena en stark tilltro till näringslivets och fackföreningsrörelsens roll i utvecklingsarbetet med denna övergripande syn på utveckling och fattiga länders egna utvecklingsansträngningar. De kunskaper och de erfarenheter svenskt näringsliv, men också många andra delar av det svenska samhället, har av internationellt utvecklingssamarbete bör utnyttjas. Existerande samverkansmodeller bör också studeras och analyseras. Svenskt näringsliv och svensk förvaltning bör följa utvecklingen för att ta tillvara nya möjligheter och utveckla de instrument som kan främja svenska intressen. Det förblir viktigt att främja den svenska kunskapsbasen för att hävda Sveriges position i en miljö som ofta domineras av betydligt större och mer inflytelserika länder. Därigenom kan kunskap spridas i samarbetsländerna om framsynta modeller och lösningar. Samråd och samarbete bör ske mellan utvecklingssamarbetet och det statliga export- och importfrämjandet så att olika erfarenheter, kompetenser och resurser tillvaratas och kan samverka.

Alltför höga affärsmässiga risker kan vara ett hinder för privata investeringar i många utvecklingsländer. Här behövs nya former av partnerskap mellan privat och offentlig sektor för att reducera kommersiella eller politiska risker och därigenom få till stånd investeringar. Mekanismer krävs för att underlätta tillgången på nödvändigt inhemskt och externt riskkapital. Innovativa garanti- och kreditinstrument bör prövas i syfte att skapa nytt riskkapital inriktat på investeringar som bidrar till hållbar utveckling. På så sätt skapas även förutsättning för att lokala kapitalmarknader utvecklas.

7 Förvaltning och lärande

7.1 Förvaltning

Regeringens förslag: Genomförandet av politiken för global utveckling skall årligen redovisas till riksdagen i form av en resultatskrivelse. Hela Regeringskansliet har ett ansvar för uppfyllandet av målet.

Regeringens bedömning: Målkonflikter bör tydliggöras och bli föremål för medvetna och övervägda politiska val.

Ansvar för redovisningen till riksdagen bör åvila Utrikesdepartementet.

Globkoms förslag: Kommittén föreslår att en koordineringsfunktion för politiken för global utveckling upprättas i Regeringskansliet. Kommittén föreslår att koordineringsfunktionen bl.a. skall ansvara för att: sammanställa departementens rapportering vad gäller deras bidrag till måluppfyllelsen av politiken för global utveckling, återrapportera till riksdagen, ta fram bakgrundsanalyser, ta initiativ interdepartementala arbetsgrupper och att identifiera departementsöverskridande frågor.

Remissinstanserna: Remissinstanserna stödjer i huvudsak förslaget om en koordineringsfunktion.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Några konkreta åtgärder när det gäller organisation av den övergripande förvaltningen av politiken för global utveckling föreslås inte i denna proposition. De organisatoriska formerna för genomförande av politiken kommer att bli föremål för senare överväganden.

Allmänt kan konstateras att den organisation som har att förvalta politiken för global utveckling måste präglas av samstämmighet på alla nivåer. Ett integrerat synsätt skall vara vägledande. Politikens mål och innehåll måste vara tydligt för alla delar av organisationen. Medvetenhet och kunskaper om utvecklingsfrågor måste också finnas i alla delar av organisationen. Politikens olika delar behöver hållas ihop och Sverige måste agera på ett samlat sätt i internationella sammanhang.

Politiken för global utveckling måste styras genom effektiv resultatstyrning och uppföljning. Löpande styrning sker genom regleringsbrev, samarbetsplaner och dialog. Ansvar för genomförandet av politiken för global utveckling delas av alla politikområden och departement. Resultatstyrning kräver precisa målformuleringar och redovisning av effekter av den verksamhet som bedrivs. Här kan de internationella utvecklingsmålen komma till praktisk användning.

En rad instrument står till regeringens förfogande inom ramen för politiken för global utveckling. Olika mål gäller dock för olika politikområden och konflikter kan uppstå. Några generella riktlinjer kan

knappast formuleras för att i ett slag lösa alla tänkbara målkonflikter. Målkonflikter skall emellertid tydliggöras och bli föremål för medvetna och övervägda politiska val. Politiken för global utveckling har satt upp ett gemensamt mål för samtliga politikområden. Hela Regeringskansliet skall bidra till att målet om en rättvis och hållbar global utveckling kan uppfyllas. Det innebär att det som görs inom ett politikområde i strävan mot en rättvis och hållbar utveckling inte skall motverkas av det som görs inom ett annat. Här kan det internationella "samstämmighetsindex" som är under utveckling bli ett viktigt instrument (se avsnitt 5.5).

Regeringen har för avsikt att årligen för riksdagen redovisa resultaten gällande genomförandet av politiken för global utveckling. Redovisningen skall bl.a. omfatta insatser som görs inom olika politikområden för att stärka politiken för global utveckling och vad som görs från svenskt håll för ökad samstämmighet i EU:s samlade agerande.

För det internationella utvecklingsarbetet skall målet för politikområdet kompletteras med operativa delmål utformade inom ramen för specifika planeringsinstrument för olika länder, multilaterala organ och områden. En utgångspunkt skall vara landets eller organisationens egna strategier och planer för fattigdomsbekämpning och utveckling. De internationella utvecklingsmålen utgör en grund för formulering av de operativa målen. När det är fråga om långsiktigt samarbete i form av budgetstöd bör resultatuppföljning göras av landet självt eller genom samarbete mellan givare. Mätning av resultat inom utvecklingsarbetet är förenat med betydande utmaningar. Arbetet med att vidareutveckla resultatstyrningen blir en viktig del i det fortsatta arbetet.

7.2 Lärande

Regeringens förslag: En självständig funktion för utvärdering av det internationella utvecklingsarbetet behövs. En utredning skall tillsättas för att överväga lämpliga former härför.

Regeringens bedömning: Samverkan med andra länder, särskilt i EU, bör stärkas på utvärderingsområdet.

I syfte att stärka lärandet om samstämmighet mellan olika politikområden bör fortsatt stöd lämnas till utformningen av ett internationellt "samstämmighetsindex" och internationell forskning kring samstämmighet.

Utvecklingsländernas utvärderingskapacitet bör stärkas.

Regeringskansliet bör även fortsättningsvis ha tillgång till en internationellt förankrad funktion för analys av globala utvecklingsfrågor.

Ett medborgarforum med företrädare för riksdagen, organisationer, näringslivet, forskare, expertgrupper och andra intressenter, samt regering och myndigheter bör inrättas i syfte att främja en bred samhällsdialog om svensk politik för global utveckling.

Regeringens utåtriktade informations- och kommunikationsarbete bör stärkas i syfte att sprida kunskap och skapa debatt om global utveckling.

Prop. 2002/03:122

Globkoms förslag: Kommittén anser att utvärderingsfunktionen och analysarbetet kring globala utvecklingsfrågor i Sverige generellt bör förstärkas. Ökade informationsinsatser om multilateralt samarbete och globala nyttigheter behövs för att skapa medvetenhet om globaliseringen. Kommittén föreslår att ett medborgarforum inrättas och att en koordineringsfunktion för politiken för global utveckling upprättas i Regeringskansliet.

Remissinstanserna: Remissinstanserna stödjer i huvudsak förslagen om ett medborgarforum, en koordineringsfunktion, styrning, lärande och analys. Flera remissinstanser påpekar vikten av självständiga utvärderingsorgan.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Lärande om politikens effekter utgår oftast från bedömningar inom enskilda politikområden. Strävan mot en ökad samstämmighet i politikutförningen kräver också ökad kunskap om effekterna av den samlade politiken. Internationellt pågår ett arbete med att utveckla ett index för att bedöma graden av samstämmighet i de rika länders politik för utveckling. Dessutom planeras ett antal forskningsaktiviteter för att fördjupa kunskapen om samstämmighet, dels hur olika politikområden enskilt och gemensamt bidrar till utveckling, dels hur enskilda utvecklingsländer kan bedöma det samfälliga effekterna av rika länders politik. Det är av stor vikt för vårt eget kunnande och lärande att ta aktiv del i dessa processer.

Utvärdering är en central del av mål- och resultatstyrning. Politiken för global utveckling bör utvärderas löpande i alla dess delar. Till viss del bör detta ske genom interna utvärderingar inom verksamheten. Detta för att kunskap om framgångsrika och mindre framgångsrika metoder skall återföras till verksamheten och på så sätt säkerställa att den förda politiken blir ändamålsenlig och effektiv.

I syfte att ytterligare stärka och öka trovärdigheten i utvärderingsarbetet skall utvärderingar dessutom genomföras av en i förhållande till verksamheten oberoende aktör. En självständig utvärdering av utvecklingssamarbetet skall säkerställas och formerna för detta utredas. Den bör granska och göra strategiska analyser. Uppföljning och utvärdering bör vara tydligt skilt från den verksamhet som skall granskas och analyseras.

Stora fördelar kan finnas i gemensamma insatser av aktiva och intresserade länder när det gäller utvärdering av det internationella utvecklingssamarbetet. Sådan utvärdering kan omfatta olika typer av verksamhet, inklusive frågor om samstämmighet, samordning och harmonisering. Sverige bör verka för stärkt samarbete med andra länder i denna fråga. Utvecklingssamarbetet bör i möjligaste mån utvärderas i nära samarbete med samarbetslandet självt. Generellt bör utvecklingsländernas egna kapacitet att utvärdera effekterna av utvecklingssamarbetet stärkas. Utvecklingsländernas kapacitet och

förmåga att själva följa upp resultaten och dra lärdomar av och utvärdera effekterna av utvecklingsinsatser bör stödjas.

För att utvärderingar skall få önskad effekt på policybildning måste de analyseras och användas på ett effektivt sätt. Här krävs ökad kapacitet. Frågorna rörande global utveckling är komplexa och olika kompetenser krävs ofta för att kunna göra mer heltäckande analyser. Insatser för att bredda den allmänna kompetensen på utvecklingsområdet kommer att göras i Regeringskansliet och bland myndigheter. Den internationella expertgrupp för utvecklingsfrågor (Expert Group on Development Issues, EGDI) som idag finns inom Regeringskansliet spelar en viktig roll för analys och kunskapsutveckling på området. Ett fortsatt behov finns av en internationellt förankrad funktion för långsiktig analys av globala utvecklingsfrågor. Kunskap och data om utveckling som tas fram bör göras tillgängliga för utvecklingsländer, organisationer och allmänhet.

Globaliseringen och den pågående förändringen av omvärlden ställer allt högre krav på kunskaper och analys. Detta är viktigt i det politiska beslutsfattandet, men även för en fruktbar öppen samhällsdebatt. En planerad utredning om behovet av bredare omvärldsanalys kommer att ingå som en väsentlig del i de kommande övervägandena om förvaltningen av den föreslagna politiken. Vidare bör erfarenhets- och kompetensutbyte med andra länder och organisationer utvecklas i olika form.

En öppen dialog behövs i samhället när det gäller de globala utvecklingsfrågorna. Myndigheter och andra offentliga aktörer kan spela viktiga roller när det gäller att spegla olika sektorer och perspektiv. Formerna för samverkan med organisationer och näringsliv bör stärkas. Ökat samarbete behövs med forskningsinstitutioner och den akademiska världen. Här finns stor potential för ömsesidigt lärande. Samhällsdebatten om global utveckling kan vidareutvecklas och här spelar media en viktig roll. Olika aktörer behöver mötas och utbyta erfarenheter och perspektiv. Regeringen avser mot den bakgrunden att inrätta ett medborgarforum med företrädare för såväl riksdagen, organisationer, näringslivet, forskare och andra expertgrupper samt regering och myndigheter. Syftet är att främja en levande dialog mellan olika delar av det svenska samhället om Sveriges politik för global utveckling.

Information, kommunikation och opinionsbildning är viktiga verktyg för att sprida kunskap och skapa debatt om den politik som förs. Detta förstärker i längden politiken. Informationsarbetet kring den svenska politiken för global utveckling bör stärkas i förhållande till utvecklingsländer, andra givarländer och multilaterala organisationer. Samverkan bör ske med enskilda organisationer, näringsliv och andra aktörer.

Sammanfattning av *En rättvisare värld utan fattigdom* (SOU 2001:96). Betänkande av den parlamentariska kommittén om Sveriges politik för global utveckling

Varje människa har rätt till ett *värdigt liv*. Att utrota fattigdomen i världen är mänsklighetens största moraliska, politiska och ekonomiska utmaning och en förutsättning för fred, stabilitet och hållbar utveckling. En värld med skriande orättvisor förblir en otrygg värld för alla – inte bara för fattiga människor, utan också för välbeställda individer och stater. Att bekämpa fattigdomen och skapa en rättvisare värld ligger i allas intresse. Visionen måste vara en värld där alla människor har sina grundläggande politiska, ekonomiska och sociala rättigheter tillgodosedda.

Många *framsteg* har gjorts. Under de senaste 30 åren har den genomsnittliga förväntade livslängden i världen ökat med 20 år. Barnadödligheten har halverats. Antalet elever i grundskola har fördubblats. Allt fler flickor börjar skolan. Många länder, framför allt i Asien, har på kort tid utvecklats från fattiga länder till medelinkomstländer. Demokratiska styrelseskick har introducerats i ett stort antal länder. Detta visar att fattigdom kan bekämpas och att utveckling är möjlig om den politiska viljan finns.

Men ändå lever vi i en värld med *utbredd fattigdom* vid sidan av stor rikedom. Fler än 80 länder hade lägre per capita-inkomst år 2000 än 1990. I stora delar av världen dör ett barn av tio före fem års ålder, i flera länder två av tio. En halv miljon kvinnor dör årligen i samband med graviditeten. 130 miljoner barn går fortfarande inte i skolan, de flesta av dem är flickor. Minst 1,2 miljarder människor försöker överleva på mindre än en dollar om dagen och de allra sämst ställda halkar efter. Överallt är det till största delen kvinnor som är fattiga och kvinnornas andel av de fattiga ökar.

Erfarenheterna av gångna decenniernas utveckling visar att fortsatt tillväxt i den globala ekonomin måste ske med långt större *hänsyn till miljön* och naturresurserna. Dagens produktions- och konsumtionsmönster är inte långsiktigt hållbara, framför allt inte i en värld med snabbt växande befolkning. Ansvar för att utveckla långt mera effektiva metoder för energi- och resurshanteringen vilar i första hand på de rika länderna men måste samtidigt ägnas starkt ökad uppmärksamhet i utvecklingssamarbetet.

Utredningen inleder med att beskriva de *omvärldsförändringar* som ägt rum och de nya förutsättningar som gäller för arbetet med att bekämpa fattigdomen i utvecklingsländer (Kapitel 1). Inledningsvis konstateras att fattigdomen påverkas av omvärldens politik på en lång rad politikområden, av de internationella och regionala regelverkens utformning och tillämpning, av tillgången på globala nyttigheter och av nationell politik i utvecklingsländerna samt tillgång på resurser och rådgivning via bl.a. biståndet.

Biståndet kan inte ensamt bekämpa världens fattigdom. En lång rad andra politikområden och policyinstrument står till regeringens förfogande och måste också användas. Svensk politik inriktad på nationella frågor har ofta effekter även för fattiga människor och länder. Hållbara lösningar på många globala problem kräver internationellt samarbete och medverkan från utvecklingsländer. Utredningen konstaterar att motiven att agera är två: *solidariteten och det upplysta egenintresset*.

Tre nya förhållningssätt föreslås för svensk politik för global utveckling

Utredningen föreslår tre nya förhållningssätt för en svensk Politik för Global Utveckling (PGU) (Kapitel 2).

En breddning av politikområdet

Kommittén förslår att den svenska politiken för global utveckling skall innehålla tre delområden: utvecklingshänsyn inom samtliga berörda politikområden, samarbete kring främjande av globala nyttigheter och bistånd.

Ett sydperspektiv

För det andra föreslås ett *sydperspektiv* som avses leda till ökat inflytande och ökade valmöjligheter för både fattiga människor och länder. Biståndssamarbetet måste innebära ökad respekt för *demokratiska processer* i utvecklingslandet och ökat ansvarstagande från utvecklingsländers regeringar för utformning och genomförande av politiken. Detta måste kombineras med större möjligheter för utvecklingsländerna att fritt välja sina rådgivare. Insatser krävs också för att stärka rösterna från syd i det internationella samarbetet.

Ett rättighetsperspektiv

För det tredje förslår kommittén att ett rättighetsperspektiv skall ligga till grund för det breddade politikområdet för global utveckling och betonar att detta måste kombineras med stöd till demokratiska processer. Ett rättighetsperspektiv sätter den enskilda människan i fokus, och tydliggör olika människors olika behov. I ett rättighetsperspektiv utgår man från de internationella konventionerna om mänskliga rättigheter (MR). De utgör en gemensam global värdegrund som dessutom är juridiskt bindande. De mänskliga rättigheterna täcker flertalet komponenter i en utvidgad definition av fattigdom, som inkluderar brist på möjligheter, makt och säkerhet. De fäster uppmärksamheten på staters ansvar att respektera, skydda och förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla människor. En trovärdig strävan att uppfylla de mänskliga rättigheterna föreslås vara ett

centralt kriterium för att ansvaret för biståndsmedels användning skall kunna lämnas över till mottagarlandet.

Prop. 2002/03:122
Bilaga 1

Tre mål för Sveriges politik för global utveckling (PGU)

Att minska fattigdomen skall kvarstå som en övergripande inriktning. De nuvarande sex biståndsmålen har ibland bidragit till otydlighet när det gäller det övergripande målet att minska fattigdomen. Ett mål föreslås för respektive delområde i det breddade politikområdet PGU.

En rättvisare global utveckling

Strävan är att åstadkomma en rättvisare och mer uthållig global utveckling genom tillväxt och en mer rättvis fördelning av globala resurser utifrån perspektivet att fattigdomen i världen skall minska. Genom detta mål vill kommittén understryka behovet av kunskap och medvetenhet om internationella fördelningsmässiga effekter av olika politikval. En avvägning kommer ibland att krävas mellan önskan att höja vår egen levnadsstandard och att avstå från detta till förmån för fattiga människor i andra delar av världen eller för framtida generationer. Målet, en rättvisare global utveckling, belyser behovet av att göra politikval som samtidigt tillfredsställer svenska nationella intressen och fattiga människors behov i utvecklingsländer.

En förebyggande och hållbar hantering av gemensamma globala angelägenheter

Kommittén vill understryka det dubbla motivet, dvs. det solidariska motivet och det upplysta egenintresset, när det gäller att bidra till en mer framsynt och hållbar hantering av gemensamma globala problem, t.ex. minskning av växthusgaser, bevarandet av biologisk mångfald, säker vattenförsörjning, skydd av ozonlagret, finansiell stabilitet och förhindrandet av att smittsamma sjukdomar sprids – frågor som i dag innefattas i begreppet globala nyttigheter. Det tydliga egenintresset av att globala risker och problem hanteras effektivt bör påverka formerna för ansvarstagande och finansiering på nationell nivå. Kommittén betonar också att förebyggande åtgärder ofta är betydligt mer kostnadseffektiva än insatser som sätts in efter att en kris brutit ut – därav betoningen av behovet av framsynhet.

En förbättring av den fattiga människans levnadsvillkor

Fattigdom innebär brist på möjligheter, makt och säkerhet. Genom att fokusera på den enskilda människan vill kommittén understryka behovet av att utgå från hennes förutsättningar och behov i alla fattigdomens dimensioner. Till goda levnadsvillkor hör ett demokratiskt samhälle med respekt för mänskliga rättigheter och med jämställdhet mellan kvinnor och män. Dit hör också en miljömässigt hållbar utveckling som garanterar även framtida generationers sociala behov och välfärd. Genom

förbättrad kunskap om olika politikvals effekter på enskilda människor kan effektiviteten i måluppfyllelsen förbättras. Kommittén betonar att även kommande generationers medborgare tillhör målgruppen.

Sverige har åtagit sig att verka för de *internationellt framförhandlade utvecklingsmålen*. De målen bör vara utgångspunkt för en nödvändig operationalisering av de mål kommittén föreslår. Kompletterande operativa mål skall fastställas för de aspekter av fattigdom som inte finns tydligt uttryckta i de internationella målen såsom brist på demokrati, rättssäkerhet och mänskliga rättigheter. Genom att använda de internationella målen förstärks kopplingen mellan multilateralt och bilateralt utvecklingssamarbete.

Utvecklingshänsyn måste tas inom samtliga berörda politikområden

Utredningen ger exempel på ett antal politikområden där brist på samstämmighet med PGU kan uppstå om man inte tar hänsyn till effekter för fattiga människor och fattiga länder (Kapitel 3). Ett viktigt exempel är handelspolitiken. Slutsatsen är att utvecklingshänsyn måste tas i samtliga berörda politikområden. Utredningen konstaterar att en tydlighet måste skapas om hur avvägningen mellan olika mål skall ske. Fler analyser av hur andra politikområden än biståndet kan bidra till fattigdomsminskning bör genomföras. Kommittén slår fast att de internationella utvecklingsmålen skall gälla samtliga berörda politikområden. Analys av hur olika instrument inom olika politikområden kan bidra till fattigdomsbekämpning bör genomföras regelbundet.

Det krävs en ökad tillgång till globala nyttigheter

Utredningen uppmärksammar att en ökad tillgång till *globala nyttigheter* är en viktig del i kampen mot fattigdomen (Kapitel 4). Olika exempel på globala nyttigheter diskuteras, som t.ex. konflikthantering och konfliktförebyggande åtgärder, stabilitet i det internationella finansiella systemet, miljöförbättrande åtgärder, bekämpning av smittsamma sjukdomar och kampen mot organiserad brottslighet. Det finns även ett svenskt nationellt intresse av en ökad tillgång till en rad globala nyttigheter. Redan i dag satsas biståndsmedel på att främja en ökad tillgång till globala nyttigheter i olika mottagarländer. Globala nyttigheter är ett komplement till nationella offentliga nyttigheter som utbildning, hälsosystem och infrastruktur. Olika länder och människor prioriterar olika nyttigheter beroende på utvecklingsnivå. Var och hur den globala nyttigheten skall produceras kommer att variera beroende på dess art. I många fall kommer den att innebära lokala insatser i utvecklingsländer, bilateralt finansierade insatser i dessa länder, multilateralt eller regionalt samarbete.

Kommittén föreslår att svenska satsningar inledningsvis skall koncentreras till ett urval av dessa globala nyttigheter: kampen mot smittsamma sjukdomar, kampen mot korruption och penningtvätt, konfliktförebyggande åtgärder, säkerställande av säker vattenförsörjning samt en hållbar hantering av världens klimat och skogar.

När en global nytthet bedöms främja såväl en minskning av fattigdomen i utvecklingsländerna som svenska intressen skall samarbete och samfinansiering sökas över departementsgränser. Svenskt näringsliv bör stimuleras att utveckla produkter och tjänster som kan bidra till ett ökat utbud av globala nyttheter som är centrala för fattigdomsbekämpning.

Utvecklingsländernas politik och fattigdomsstrategier

Huvudansvaret för enskilda länders utveckling ligger hos respektive lands regering. Den egna politiken är helt avgörande för hur pass framgångsrikt fattigdomen kan minskas. Det finns ingen given modell lika för alla, utan varje land måste forma sin politik utifrån sina unika förutsättningar. Vissa *grundförutsättningar* förefaller dock vara allmängiltiga för att nå långsiktigt uthållig minskning av fattigdomen (Kapitel 5). Varaktig fattigdomsbekämpning främjas i länder som strävar mot att skapa ett demokratiskt samhälle med brett folkligt deltagande, i länder som strävar mot att uppfylla de mänskliga rättigheterna, med särskild uppmärksamhet på olika gruppers speciella situation och på framtida generationer samt i länder som för en fattigdomsbekämpande ekonomisk politik och har tillräcklig kapacitet att genomföra denna. Effektiv utveckling kan endast bedrivas om det finns en politisk vilja i det enskilda landet att genomföra en sådan politik samt om landet har det fulla ansvaret för utformning av politiken och dess genomförande. Parlamentens roll behöver stärkas liksom lagstiftningen, den institutionella kapaciteten och den offentliga förvaltningen.

Kommittén tar fasta på att *fattigdomen är flerdimensionell* och tar sig många uttryck: brist på möjligheter, makt och säkerhet. Den ser olika ut för olika människor. Därmed kommer insatser att krävas på många olika områden, insatser som syftar till resurstillväxt och deltagande på världsmarknaden, till ekonomisk och social utjämning, till en demokratisk samhällsutveckling, till hållbar utveckling, till jämställdhet, till förstärkt konflikthantering, till främjande av mänskliga rättigheter samt rent humanitära insatser. Insatserna måste utformas så att de angriper de specifika orsakerna till fattigdom för olika människor utifrån lokala förhållanden. De måste stärka människors kapacitet att påverka och förändra sin situation.

Biståndets roll

Syftet med det landbaserade biståndssamarbetet är att stödja utvecklingsländernas nationella politik och prioriteringar. Ett förtroendefullt samarbete mellan biståndsgivare och mottagare bör bygga på en gemensam värdegrund och tydligt redovisade mål (Kapitel 6). Sverige har inte tillräckligt starkt uppmärksammat målet att minska fattigdomen. Kommittén föreslår att klara och tydliga kriterier används vid val av länder med vilka Sverige önskar bedriva ett långsiktigt mellanstatligt samarbete. Följande kriterier föreslås:

Låginkomstländer eller länder med utbredd fattigdom vars regeringar

- driver en politik som är inriktad på hållbar fattigdomsminskning,
- driver en pågående process mot demokrati och jämställdhet,
- har en trovärdig strävan att förverkliga de mänskliga rättigheterna.

Ett aktivt och selektivt samarbete bör prägla biståndet till de länder som inte bedöms ha förmåga eller kapacitet att fullt ut genomföra politiken, men som kan accepteras utifrån de föreslagna urvalskriterierna. Det selektiva stödet måste anpassas till de olika ländernas förutsättningar och ta fasta på de dimensioner av fattigdomen (brist på möjligheter, makt och säkerhet) där bristerna är störst. Dessutom skall stödet förstärka regeringars kapacitet att självständigt kunna genomföra sin politik. Många olika kanaler kan användas i det selektiva samarbetet och det civila samhällets organisationer kan ofta spela en viktig roll.

Den långsiktiga strategin från svenskt håll skall vara att utvecklingsländerna får kapacitet att självständigt genomföra sin politik. För länder som bedöms uppfylla kriterierna och som har kapacitet och förmåga att genomföra politiken bör ett *generellt budgetstöd med självständigt resultatansvar* komma ifråga. Samarbetet bör bygga på att landet har klara mål för sin utvecklingsstrategi samt självt beslutar om hur målen skall uppnås. Landet skall ha egen kontroll och utvärdering av resultaten samt eget ansvar för upphandlingen av varor och tjänster för att genomföra strategier. En *förstärkning av resultatuppföljningen* föreslås, och denna bör i ökad utsträckning genomföras av mottagarlandet självt, alternativt i samarbete mellan olika givares revisionsverk. Avrapportering till riksdagen om biståndssamarbetet med enskilda länder föreslås ske två gånger per mandatperiod eller när omvärldsförändringar så påkallar. Efter hänsynstagande till faktorer bortom mottagarlandets kontroll, och under förutsättning att kriterierna är fortsatt uppfyllda, skall nya medel fördelas i förhållande till hur väl landet lyckats att nå uppsatta mål.

Kommittén konstaterar att vägen till ett generellt samarbete i form av budgetstöd kräver stora insatser och ökad svensk närvaro i samarbetslandet. Antalet länder med vilka Sverige önskar bedriva ett långsiktigt samarbete bör därför begränsas till ett hanterbart antal och bedöms i ett inledningsskede inte kunna överstiga 20 länder. Denna minskning av antalet samarbetsländer bör komma till stånd under den närmaste femårsperioden.

Vid utarbetande av landstrategier skall en *mål-medel-analys* utarbetas som utgår från en identifikation av vem som är fattig och varför. Analysen skall omfatta alla dimensioner av fattigdom och utmynna i prioriteringar och insatsförslag som kan förväntas vara effektivast i att bidra till fattigdomsbekämpning. Särskild uppmärksamhet skall ägnas barns och funktionshindrades situation samt jämställdhet. Utvecklingsländernas egna fattigdomsstrategier skall vara utgångspunkten för landstrategierna. Representanter från samarbetslandet bör vara delaktiga i arbetet och en bred medverkan av olika svenska aktörer, t.ex. näringslivet och det civila samhället, bör även eftersträvas. Kommittén föreslår en *förstärkning av resultatankandet* i biståndet.

I länder som inte är föremål för långsiktigt samarbete, kan kunskapsinriktat bistånd och stöd till produktionen av globala nyttigheter,

via bl.a. *multilaterala kanaler* komma ifråga. Strategier bör även utarbetas för när biståndet till enskilda länder skall *avslutas* och samarbetet i stället skall övergå till politiska, kommersiella och kulturella relationer. Kommittén anser att Sverige bör *avbinda* allt bilateralt bistånd och samtidigt verka för en total internationell avbindning av biståndet. Sverige bör även aktivt verka för att det *regionala samarbetet* i olika regioner stärks.

Kommittén beskriver i avsnittet 6.5 de *svenska profilfrågorna* i biståndet. Där beskrivs ämnesområden som redan varit framgångsrika i biståndssamarbetet t. ex. miljö, jämställdhet och demokrati. De förutsätts vara viktiga även i framtiden. Kampen mot hiv/aids, att överbrygga den ”digitala klyftan” och att utvinna och spara energi och vatten på ett mer ekonomiskt och miljömässigt effektivt sätt, är enligt kommittén andra områden som kommer att kräva stor uppmärksamhet. Den snabba teknikutvecklingen inom dessa och andra områden bör göra det möjligt för de fattigaste länderna att ”hoppa över” vissa steg i utvecklingsprocessen. I detta avsnitt beskrivs också en rad områden som kommittén anser tillhöra den svenska resursbasen och som kan komma att efterfrågas i biståndssamarbetet.

Många aktörer

De multilaterala institutionerna

En rad aktörer och kanaler bör användas för att genomföra svensk politik för global utveckling (Kapitel 7). Den nuvarande uppdelningen av flertalet *multilaterala institutioner* på enskilda sakfrågor förmår inte skapa de integrerade lösningar som krävs. Samordningen mellan de olika fackorganens verksamhet behöver stärkas och flera organisationsöverskridande arbetsgrupper för specifika frågekomplex bildas. En bidragande orsak till den oklara ansvarsfördelningen är att organisationerna har olika huvudmän i medlemsländerna, vilka i sin tur inte är samordnade sinsemellan.

Kommittén anser att det svenska stödet till och samfinansiering via de multilaterala organisationerna spelar en betydelsefull roll, som förväntas öka i samband med en gradvis övergång till generellt budgetstöd och utökad finansiellt stöd till produktion av globala nyttigheter. Sverige skall fortsatt stödja arbetet med en bättre finansiering av det multilaterala systemet liksom det s.k. HIPC initiativet för skuldavskrivning.

Som FN-medlem bör Sverige verka för fortsatta reformer inom FN. Reformarbetet bör i första hand inriktas på effektivisering av styrelsearbetet och ledningsstrukturen. Den svenska politiken bör även inriktas på att stärka UNDP:s roll att företräda de fattiga länderna.

EU

Den mest uppenbara svagheten i EU:s politik för fattigdomsbekämpning och utveckling är bristen på måluppfyllelse i biståndet, en ineffektiv organisation och bristande samstämmighet mellan handels- respektive jordbrukspolitikerna och utvecklingspolitiken. Sverige bör verka för att

utvecklingshänsyn tas inom samtliga politikområden även på EU-nivå. EU bör vara en viktig aktör i produktionen av globala offentliga nyttigheter i samarbete med andra internationella organisationer. Sverige bör noggrant följa reformeringen av EU:s utvecklingsarbete och fortsätta att resa krav på bättre uppföljning av budget, resultatstyrning och rapporteringssystem. Uteblir tillräckliga förbättringar under kommissionens mandatperiod, bör Sverige ta initiativ till en diskussion om den arbets- och resursfördelning som bör råda mellan EG och medlemsstaterna.

Näringslivet

Näringslivets roll som förmedlare av kunskap och tillväxt blir allt viktigare. Samtidigt behövs en aktiv social dialog i arbetslivet, vilket förutsätter väl fungerande fackföreningar. Det svenska *näringslivets* och *fackföreningarnas* erfarenhet och kunnande bör användas bättre i det svenska biståndet genom att de i ökad omfattning inkluderas redan i planeringsstadiet av landstrategier.

Näringslivets möjligheter att verka internationellt har fortsatt att öka bl.a. tack vare en medveten svensk politik att verka för starka internationella regelverk på det ekonomiska området. De förstärkta regelverken underlättar näringslivets expansion, vilket i sin tur bidrar till ekonomisk utveckling. Regelverken på de sociala och miljömässiga områdena är svagare. Näringslivets egna ställningstaganden vad gäller respekt för mänskliga rättigheter och miljö blir därmed mycket viktiga. Kommittén föreslår att en utredning tillsätts för att utreda om det föreligger behov av lagstiftning vad gäller företags och pensionsfonders rapporteringsskyldighet på det sociala och miljömässiga området samt om det föreligger behov av villkor gällande socialt ansvarstagande och förstärkta villkor avseende miljöhänsyn i samband med exportkreditgivning. Ett utökat informationsutbyte mellan regeringskansli och näringsliv vad gäller mänskliga rättigheter skall eftersträvas.

Det civila samhället

Det svenska civila samhällets organisationer kan bidra med värdefulla erfarenheter när det gäller att skapa en ökad koherens mellan målen för den svenska politiken för global utveckling och politiken inom olika politikområden. Därför föreslår kommittén att ett *medborgarforum* inrättas med syfte att skapa en plattform för diskussion och erfarenhetsutbyte och ökad insyn i den svenska politiken för global utveckling.

Det *globala civila samhället* växer sig allt starkare och skapar många nya allianser som ofta är framgångsrika i att förstärka medvetenheten om globalt ansvar och global nytta. Det civila samhället bör vara representerat i de rådgivande specialistgrupper som föreslås skapas för arbetet med att främja globala nyttigheter.

Det svenska biståndet till enskilda organisationer kan dels vara ett stöd till organisationer i utvecklingsländer för att stärka deras självständighet

och kapacitet, dels vara ett stöd för att skapa ett gynnsamt samhällsklimat för dem att verka i. Utifrån ett sydperspektiv bör det svenska *stödet till det civila samhället i utvecklingsländer* bygga på behov och efterfrågan från organisationer i berörda länder. Det behöver inte vara avhängigt av att det finns en samarbetspartner i Sverige.

Det civila samhällets organisationer i Sverige får en allt viktigare roll som samhällspåverkare och opinionsbildare vad avser såväl mål och medel som kvalitet och kvantitet. Enskilda organisationer har en viktig roll att spela i genomförandet av bistånd. Engagemanget hos enskilda organisationer i höginkomstländerna är en stor resurs i biståndssamarbetet.

Kommittén förutser att ett samarbete mellan organisationer i Sverige och i utvecklingsländerna kommer att ha ett värde också när samarbetet inte är direkt biståndsrelaterat. Kommittén föreslår att utformningen och finansieringen av ett stöd till ett sådant ”mellanfolkligt samarbete” utreds.

Förstärkt mål- och resultatstyrning

Allt fler fackdepartement internationaliseras och allt fler frågor blir gränsöverskridande. Det självständiga agerandet från myndigheter i internationella fora har vuxit sig starkare, och ökade krav på både vertikal och horisontell samordning kan konstateras (Kapitel 8). Instrument inom många olika politikområden har effekter på fattigdomen i utvecklingsländer. Kommittén föreslår därför att en *koordineringsfunktion* för PGU inrättas i regeringskansliet med ansvar för bl.a. följande:

- att sammanställa departementens rapportering vad gäller deras bidrag till målpåfyllelse av PGU,
- att återrapportera till riksdagen,
- att ta fram bakgrundsanalyser,
- att ta initiativ till interdepartementala arbetsgrupper,
- att identifiera departementsöverskridande frågor.

När det gäller *utvärdering och uppföljning* av politiken konstaterar kommittén att många utvärderingar inte kommer till användning och att de utvärderade parterna sällan har en aktiv del i utvärderingen. Kommittén föreslår därför att värdlandet mer systematiskt integreras i utvärderingen. Det framtida uppföljnings- och utvärderingsarbetet bör inkludera hela PGU. Utvärderingsarbetet i de multilaterala organisationerna bör uppmärksammas mer.

Kommittén konstaterar att ett effektivt informations- och kommunikationsarbete är en förutsättning för att skapa och bibehålla ett starkt stöd för PGU. Kunskapen bland allmänheten om multilateralt globalt samarbete behöver stärkas. Kommittén föreslår att opinionsbildning i första hand bör bedrivas av enskilda organisationer och politiska partier. Kommittén föreslår vidare att samtliga politikområden inom PGU utvecklar sitt informationsarbete.

Regeringskansliet och berörda förvaltningar har att hantera allt mer kunskapsintensiva och komplexa fattigdomsfrågor, och förändringstakten är snabb. För att öka potentialen för svenskt inflytande krävs en förstärkning av spetskompetens inom departement och verk på prioriterade områden samt en utökad korsbefruktning mellan existerande kompetens. En central databas och vidareutbildning i centrala frågor med bred medverkan från bl.a. utvecklingsländer, det civila samhället, forskarsamhället och näringslivet föreslås.

Kompetensen inom utrikesförvaltningen och Sida behöver förnyas och förstärkas för fördjupad och breddad analys av utvecklingsländernas politik för fattigdomsminskning utifrån ett syd- och rättighetsperspektiv. Handelspolitik, demokrati och mänskliga rättigheter bör särskilt uppmärksammas. Ett utökat samarbete med andra biståndsgivare, multilaterala organisationer och externa experter bör också eftersträvas. Med tanke på det långsiktiga landsamarbetet som föreslås förutser kommittén att Sida kommer att behöva decentralisera mer personal till samarbetsländerna.

De globala frågornas hantering

När det gäller *styrning och analys på global nivå* konstaterar kommittén att denna behöver förstärkas (Kapitel 8). Den snabba förändringstakten som följt i globaliseringens spår har skapat ett tryck på förändring och anpassning av de globala institutionerna. Ett behov finns av en global diskussion om hur existerande svagheter i systemet skall åtgärdas samtidigt som människors tilltro till det internationella samarbetet och den demokratiska legitimiteten förstärks. Kommittén föreslår att stöd ges till en global fond för att främja utvecklingsländernas medverkan i det globala samarbetet. Fortsatt stöd krävs också för det arbete som utförs inom globala nätverk kring olika avgränsade frågor med bred medverkan.

Kommittén föreslår att *Sverige tar initiativet* till en fördjupad fortsatt *internationell diskussion* om hur de globala ödesfrågorna skall hanteras och finansieras. Sverige bör dessutom aktivt tillsammans med andra likasinnade länder ta initiativ till nya former för kraftigt *utökade resursöverföringar* till fattiga människor och fattiga länder.

Förteckning över remissinstanser

Remissinstanser	Ytt- rande	Avstår	Ej svarat
Afrikagrupperna	X		
Ambassaden Abidjan	X		
Ambassaden Abu Dhabi		X	
Ambassaden Abuja	X		
Ambassaden Addis Abeba	X		
Ambassaden Alger			X
Ambassaden Amman			X
Ambassaden Ankara		X	
Ambassaden Athen			X
Ambassaden Bangkok	X		
Ambassaden Belgrad			X
Ambassaden Berlin	X		
Ambassaden Bern			X
Ambassaden Bogota	X		
Ambassaden Brasilia	X		
Ambassaden Buenos-Aires			X
Ambassaden Bukarest			X
Ambassaden Bryssel	X		
Ambassaden Budapest	X		
Ambassaden Canberra			X
Ambassaden Colombo			X
Ambassaden Dakar	X		
Ambassaden Damaskus		X	
Ambassaden Dar es Salaam	X		
Ambassaden Dhaka	X		
Ambassaden Dublin		X	
Ambassaden Gaborone			X
Ambassaden Guatemala			X
Ambassaden Haag		X	
Ambassaden Hanoi	X		
Ambassaden Harare	X		
Ambassaden Havanna			X
Ambassaden Helsingfors	X		
Ambassaden Islamabad	X		
Ambassaden Jakarta	X		
Ambassaden Kairo	X		
Ambassaden Kampala	X		
Ambassaden Kiev	X		
Ambassaden Kinshasa			X
Ambassaden Kuala Lumpur			X
Ambassaden Köpenhamn	X		
Ambassaden Lissabon		X	
Ambassaden Ljubljana		X	
Ambassaden London	X		
Ambassaden Luanda	X		
Ambassaden Lusaka	X		

Ambassaden Luxemburg	X		
Ambassaden Madrid		X	
Ambassaden Managua	X		
Ambassaden Manila			X
Ambassaden Maputo	X		
Ambassaden Mexico	X		
Ambassaden Moskva	X		
Ambassaden Nairobi	X		
Ambassaden New Delhi		X	
Ambassaden Oslo			X
Ambassaden Ottawa		X	
Ambassaden Paris	X		
Ambassaden Peking	X		
Ambassaden Prag		X	
Ambassaden Pretoria	X		
Ambassaden Pyongyang			X
Ambassaden Rabat	X		
Ambassaden Reykjavik		X	
Ambassaden Riga		X	
Ambassaden Riyadh		X	
Ambassaden Rom	X		
Ambassaden Sarajevo	X		
Ambassaden Santiago de Chile			X
Ambassaden Seoul	X		
Ambassaden Singapore		X	
Ambassaden Sofia		X	
Ambassaden Tallin	X		
Ambassaden Teheran			X
Ambassaden Tel Aviv			X
Ambassaden Tokyo	X		
Ambassaden Warszawa	X		
Ambassaden Washington	X		
Ambassaden Wien	X		
Ambassaden Vientiane	X		
Ambassaden Vilnius	X		
Ambassaden Windhoek	X		
Ambassaden Zagreb	X		
Amnesty			X
Anders Forsse	X		
Attac Sverige	X		
Barnombudsmannen	X		
BLLF Bonded Labour Liberation Front - Sweden	X		
Broderskapsrörelsen	X		
Caritas Sverige			X
Centerpartiets Internationella Stiftelse	X		
Commonwealth Medical Association Trust	X		
Delegationen OECD	X		
Delegationen OSSE			X
Diakonia	X		
Ekonomistyrningsverket, (ESV)	X		
Exportkreditnämnden, (EKN)	X		
Fair Trade Center			X
Finansinspektionen	X		

Fiskeriverket	X		
Folkbildningsrådet	X		
Folkhälsoinstitutet	X		
Forum Syd (Inkl. Adoptionscentrum, Afrikagrupperna, BLLF Sweden, Broderskapsrörelsen, Caritas, Civis, Diakonia, IM, KFUK-KFUM:s riksförbund, Kristna fredsrörelsen, Latinamerikakommittén i Jönköping, PACS, PMU-Interlife, Rädda Barnen, SHIA, SIRC, Svalorna Larinamerka, Svenska Missionsrådet, Vänortsföreningen Jönköping-Bangladesh, Världsbutikerna för rättvis handel, UBV)	X		
Framtidsjorden	X		
Frivilligorganisationernas fond för mänskliga rättigheter	X		
Fältbiologerna			X
Färnebo folkhögskola	X		
Förbundet för invandrar- och minoritetsmedia i Sverige			X
Föreningen för utvecklingsfrågor, (FUF)			X
Föreningen Sveriges Dövblinda, (FSDB)			X
Företagarnas Riksorganisation		X	
Försvarsmakten	X		
Generalkonsulatet Gdansk		X	
Generalkonsulatet Hamburg			X
Generalkonsulatet Hongkong		X	
Generalkonsulatet Istanbul			X
Generalkonsulatet Jerusalem	X		
Generalkonsulatet Kanton			X
Generalkonsulatet Los Angeles		X	
Generalkonsulatet New York			X
Generalkonsulatet St Petersburg			X
Generalkonsulatet Shanghai	X		
Green Forum			X
Greenpeace			X
Göteborgs universitet	X		
Handelshögskolan i Stockholm		X	
Handikappförbundens samarbetsorgan, (HSO)			X
Handikappombudsmannen, (HO)	X		
Högskolan i Gävle	X		
Högskolan i Jönköping			X
ILO-kommittén		X	
International Experience, (Inex)	X		
Institutet för Framtidsstudier			X
Institutet för tillväxtpolitiska studier	X		
Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet, (IKFF)	X		
IOGT/NTO-rörelsen	X		
Jarl Hjalmarsson-stiftelsen			X
Jämställdhetsombudsmannen, (JämO)	X		
Karlstads universitet	X		
Katolska kyrkan, Justitia et Pax	X		
Kommerskollegium	X		
Konsulatet Mariehamn			X
Kooperation Utan Gränser/SCC + LRF, KF, HSB	X		
Kristdemokratiska kvinnoförbundet	X		
Kristdemokraternas råd för demokrati och utveckling			X
Kristna Fredsrörelsen			X
Kulturarv utan gränser	X		

Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien			X
Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien	X		
Kungl. Tekniska högskolan, (KTH)	X		
Kungl. Vetenskapsakademien	X		
Kvinna till kvinna	X		
Landsorganisationen i Sverige, (LO)	X		
Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer, (LSU)+ Forum Syd	X		
Lantmäteriverket	X		
Liaison Committee Sweden (Liaison Committee of NGDOs to the EU)	X		
Life and Peace Institute			X
Linköpings universitet	X		
Livsmedelsekonomiska institutet	X		
Livsmedelsverket		X	
LO-TCOs biståndsnämnd	X		
LRF/Swede Agri + KF, Kooperation utan gränser, HSB	X		
Lunds universitet	X		
Lutherhjälpen/SKM/EFS			X
Läkare i Världen Sverige			X
Läkare utan gränser	X		
Migrationsverket	X		
Miljöförbundet Jordens Vänner	X		
Naturskolan i Hillevik			X
Naturskyddsföreningen, (SNF)	X		
Naturvårdsverket	X		
Nordiska Afrikainstitutet, (NAI)	X		
Näringslivets internationella råd, (NIR)			X
Nätverket Jubel	X		
Nätverket utbildning för alla	X		
Olof Palmes internationella centrum, (OPIC)	X		
Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning, (HomO)	X		
Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, (DO)	X		
PACS	X		
PeaceQuest			X
Pingstmissionens u-landshjälp, (PMU Interlife)			X
Plan Sverige			X
Policygruppen för global livsmedelssäkerhet	X		
Reportrar utan gränser			X
Representationen Bryssel	X		
Representationen FN	X		
Representationen Genève	X		
Representationen Strasbourg	X		
Riksantikvarieämbetet	X		
Riksarkivet	X		
Riksbanken	X		
Riksförbundet för sexuell upplysning, (RFSU)	X		
Riksförbundet för sexuellt likaberättigande, (RFSL)	X		
Riksförbundet för Social och Mental Hälsa, (RSMH)			X
Riksförbundet för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna, (FUB)			X
Riksorganisationen centerkvinnorna	X		

Rikspolisstyrelsen	X		
Riksrevisionsverket, (RRV)	X		
Riksskatteverket	X		
Rädda Barnen	X		
Röda Korset	X		
SALA/International Development Agency			X
Sametinget			X
Samverkansforum för kvinnor i Sverige, (SAMS)			X
Skogsstyrelsen	X		
Smittskyddsinstitutet	X		
Socialdemokratiska kvinnoförbundet	X		
Socialstyrelsen		X	
SOS-barnbyar			X
Statens jordbruksverk	X		
Statens kulturråd	X		
Statens räddningsverk	X		
Statistiska centralbyrån, (SCB)	X		
Statskontoret	X		
Stiftelsen kvinnoforum	X		
Stiftelsen Stockholms internationella fredsforskningsinstitut, (SIPRI)			X
Stockholm Environment Institute, (SEI)	X		
Stockholm International Water Institute, (SIWI)			X
Stockholms arbetarekommun	X		
Stockholms FN-förening	X		
Stockholms universitet	X		
Studieförbundet Näringsliv och Samhälle, (SNS)			X
Studieförbundet vuxenskolan	X		
Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete, (Sida)	X		
Swedfund International	X		
Swedish Consultants	X		
Svensk Exportkredit	X		
Svensk Handel, (Importrådet)	X		
Svensk projektexport, (SPE)	X		
Svenska Afghanistankommittén	X		
Svenska avdelningen av internationella Juristkommissionen			X
Svenska Bankföreningen		X	
Svenska ekodemiker			X
Svenska FAO-kommittén			X
Svenska FN-förbundet			X
Svenska freds- och skiljedomsföreningen			X
Svenska handelskammarförbundet			X
Svenska handikapporganisationers internationella biståndsstiftelse, (SHIA)	X		
Svenska Helsingforskommittén			X
Svenska institutet	X		
Svenska Institutet i Alexandria			X
Svenska Kommunförbundet	X		
Svenska Kyrkan			X
Svenska Missionsförbundet	X		
Svenska Missionsrådet	X		
Svenska Unescorådet	X		

Svenska Unicef-kommittén	X		
Svenska UNIFEM-kommittén	X		
Svenskt Internationellt Liberalt Centrum			X
Svenskt Näringsliv	X		
Sveriges akademikers centralorganisation, (SACO)		X	
Sveriges Dövas Riksförbund, (SDR)			X
Sveriges konsumenter i samverkan			X
Sveriges Kristna Råd, (SKR)	X		
Sveriges Kvinnolobby	X		
Sveriges Lantbruksuniversitet, (SLU)	X		
Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, (SMHI)	X		
Sveriges Muslimska Råd			X
Sydsam		X	
Synskadades Riksförbund, (SRF)			X
Tjänstemännens Centralorganisation, (TCO)	X		
Umeå universitet	X		
Uppsala universitet	X		
Utbildning för Biståndsverksamhet, (UBV) + Framtidsjorden, Svalorna	X		
Utrikespolitiska Institutet			X
Verket för innovationssystem, (Vinnova)	X		
Verket för näringslivsutveckling, (Nutek)	X		
World Energy Council	X		
Vänskapsföreningen Sverige - Guinea-Bissau	X		
Vänsterns Solidaritetsforum			X
Vänsterpartiets kvinnopolitiska utskott	X		
Världsnaturfonden, (WWF)	X		

Sammanställning över remissinstansernas yttranden över *En rättvisare värld utan fattigdom* (SOU 2001:96)

Prop. 2002/03:122
Bilaga 3

En rättvisare värld utan fattigdom har skickats till 247 remissinstanser på remiss.

Utöver dessa har 25 inkommit med yttrande på eget initiativ. Av de 247 som anmodades respektive bereddes möjlighet att yttra sig inkom 170 med svar, vilket innebär att 69 procent av instanserna inkommit med svar.

Remissinstanserna välkomnar kommitténs utredning och är i princip positiva till utredningens huvuddrag, såsom de föreslagna förhållningssätten och målen för Sveriges politik för global utveckling. Ett flertal remissinstanser är dock kritiska mot utredningens brist på konkretion och menar att det är oklart hur vissa av förslagen skall genomföras i praktiken.

Förhållningssätt i Sveriges politik för global utveckling

En breddning av politikområdet

Utredningen föreslår att den svenska politiken för global utveckling skall innehålla tre delmoment: utvecklingshänsyn inom samtliga berörda politikområden, samarbete kring främjandet av globala nyttigheter och bistånd. I stort sett samtliga remissinstanser som har yttrat sig i frågan om ett breddat förhållningssätt stödjer grundtanken i utredningens förslag.

Ett sydperspektiv

Merparten av de remissinstanser som yttrat sig i frågan stödjer förslaget att ett sydperspektiv skall genomsyra utvecklingssamarbetet. Remissinstanserna stödjer i huvudsak principen om att utgångspunkten skall tas hos de fattiga själva. Ett flertal remissinstanser har synpunkter på hur sydperspektivet skall kunna genomföras i praktiken. Bl.a. ställs frågor kring vem som skall kunna anses representera de fattiga och hur man skall kunna säkerställa att de fattigas perspektiv tas hänsyn till. Vidare menar en stor del av de remissinstanser som yttrat sig att utredningens resonemang kring sydperspektivet brister i konkretion, vilket bl.a. föranleder att det i vissa remissinstansers mening är svårt att avgöra vad som i praktiken avses med sydperspektivet. Ett flertal utlandsmyndigheter påpekar vikten av att sydperspektivets konsekvenser analyseras.

Flera remissinstanser invänder även mot sydperspektivet som begrepp och menar att det vore olyckligt om man använde ett vädersträck som utgångspunkt för utvecklingssamarbetet. Bland förslagen till alternativa begrepp kan man finna utvecklingsperspektiv och de fattigas utvecklingsperspektiv.

Förslaget att ett rättighetsperspektiv skall ligga till grund för det breddade politikområdet får starkt stöd av remissinstanserna. Många ser det som mycket positivt att den enskilda människan sätts i fokus och att mänskliga rättigheter skall utgöra en grund för utvecklingssamarbetet. Några remissinstanser, t.ex. det gemensamma folkrörelseyttrandet, framhåller att det är viktigt att inte nedvärdera vikten av kollektivt agerande för uppfyllandet av målen för en svensk politik för global utveckling. Sida och flera andra remissinstanser föreslår att rättighetsperspektivet modifieras till ett demokrati och rättighetsperspektiv, eftersom de anser att demokrati och mänskliga rättigheter måste ses i ett sammanhang. Ett flertal utlandsmyndigheter pekar på vikten av att rättighetsperspektivet förtydligas och görs operationaliserbart om det skall kunna användas i det löpande utvecklingssamarbetet.

Några remissinstanser nämner en potentiell motsättning mellan det föreslagna sydperspektivet och rättighetsperspektivet. Vissa remissinstanser anser vidare att rättighetsperspektivet inte genomsyrar analys och förslag i betänkandet.

Ett flertal remissinstanser föreslår tillägg till utredningens tre förhållningssätt. Många – däribland Sida och flera av de svenska Utlandsmyndigheterna – anser att ett jämställdhetsperspektiv bör läggas till de övriga perspektiven. Sida betonar jämställdhetsaspektens betydelse för effektiv fattigdomsbekämpning och demokratisk utveckling. Många remissinstanser uttrycker oro över att det tidigare uttryckliga jämställdhetsmålet utgår som delmål för svenskt utvecklingssamarbete. I det gemensamma remissyttrande som utarbetats av ett antal folkrörelser föreslås vidare att folkligt inflytande skall införas som ett grundläggande förhållningssätt. Folkrörelserna menar att folkligt inflytande förstärker och kompletterar de övriga förhållningssätten. De anser vidare att folkligt inflytande är en av grundförutsättningarna för en demokratisk hållbar utveckling.

Motiv

Relativt få remissinstanser har kommenterat betänkandets förslag till det dubbla motivet: solidaritet och det upplysta egenintresset. Av dessa ger flera sitt stöd till betoningen på internationell solidaritet och det upplysta egenintresset som grund för svenskt agerande. Några remissinstanser anser dock att det finns en spänning mellan solidaritet och egenintresse som måste klargöras.

Flera enskilda organisationer är kritiska till den framskjutna roll som det upplysta egenintresset ges. Några menar att solidaritet måste ges ett mer konkret innehåll.

Målen för Sveriges politik för global utveckling

De tre föreslagna målen för Sveriges politik för global utveckling; en rättvisare global utveckling, en förebyggande och hållbar hantering av

gemensamma globala angelägenheter och en förbättring av den fattiga människans levnadsvillkor får i huvudsak stöd av remissinstanserna. Dock anser många av remissinstanserna att målen är otydliga och att det saknas målhierarkier, vilket i framtiden riskerar att resultera i svårigheter att lösa målkonflikter. Vissa remissinstanser framhåller i linje med detta att riktlinjer för hantering av målkonflikter bör utarbetas. Flera pekar på potentiella intressekonflikter som kan komma att uppstå och menar att diskussionen om hur detta skall hanteras fått för lite utrymme i betänkandet.

Krav på en målformulering där betydelsen av hållbar utveckling ingår återfinns i flera yttranden.

En rättvisare global utveckling

Vad gäller målet en rättvisare global utveckling kritiserar flera remissinstanser utredningen för att det är oklart vad som avses med rättvisare. Några remissinstanser föreslår att målet måste kopplas till delmål och andra föreslår att det måste utvecklas kriterier för vad som skall anses vara en rättvisare global utveckling. Några föreslår att målet bör formuleras en rättvis global utveckling och ytterligare andra menar att målet bör vara en rättvis och hållbar global utveckling. Några remissinstanser föreslår att rättvis fördelning bör vara målet för Politiken för global utveckling.

En förebyggande och hållbar hantering av gemensamma globala angelägenheter

De remissinstanser som yttrat sig avseende målet en förebyggande och hållbar hantering av gemensamma globala angelägenheter är i princip positiva. Några framhåller dock att det snarare handlar om ett medel än ett mål. Endast ett mindre antal remissinstanser har kommenterat detta mål överhuvudtaget, mer än i allmänt positiva ordalag.

En förbättring av den fattiga människans levnadsvillkor

Remissinstanserna stödjer i huvudsak att de sex hittillsvarande delmålen för biståndet avskaffas och att fattigdomsbekämpning sätts i fokus. Några remissinstanser anser dock att delmålen väl speglar fattigdomsbegreppets mångdimensionalitet och anser därför att de bör bevaras. Som nämnts ovan menar dessutom många remissinstanser att det är olyckligt att jämställdhet mellan kvinnor och män föreslås tas bort som ett delmål i den svenska utvecklingspolitiken.

Bland remissinstanserna framkommer även förslag till omformulering av det föreslagna målet för utvecklingssamarbetet. Bl.a. Sida menar att den fattiga människan bör framhävas som aktör med möjlighet att påverka sin egen situation. I linje med detta föreslår Sida att målet för utvecklingssamarbetet bör omformuleras till "att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor".

Endast ett fåtal remissinstanser har kommenterat målen för samarbetet med Central- och Östeuropa. Utredningens konstaterande, att målen för Central- och Östeuropa bör kunna bibehållas och sorteras in under de tre målen för Sveriges politik för global utveckling, får både kritik och stöd av remissinstanserna. Bl.a. kan nämnas att vissa utlandsmyndigheter påpekar att Östsamarbetet styrs av en annan uppsättning mål än utvecklingsarbetet, vilket föranleder att biståndet får en annan profil. Ambassaderna menar därför att Östsamarbetet bör fortsätta att ha delvis andra mål och tidshorisonter.

Operativa delmål bör komplettera de övergripande målen

Många remissinstanser anser att de övergripande målen är för visionära och behöver kompletteras med mätbara och operativa delmål för att resultatstyrning av utvecklingsinsatser skall bli meningsfull. Ett antal remissinstanser anser att de internationella utvecklingsmålen skall prägla politiken för global utveckling.

Utvecklingshänsyn inom samtliga politikområden

I stort sett samtliga remissinstanser som yttrat sig i frågan instämmer i utredningens resonemang om att andra politikområden utöver biståndet har stor effekt på utvecklingen i utvecklingsländer och på fattiga människors levnadsvillkor. Flera remissinstanser understryker handels- och jordbrukspolitikens betydelse. Migrationspolitik, kulturpolitik och miljöpolitik lyfts fram som andra viktiga områden. Några remissinstanser poängterar vikten av att en sammanhållen politik även bör omfatta politikområden som försvar och säkerhet.

Koordineringsfunktionen inom Regeringskansliet

Huvuddelen av remissinstanserna som yttrat sig avseende förslaget, stödjer att en koordineringsfunktion upprättas inom Regeringskansliet i syfte att hantera departementsöverskridande frågor. Vissa remissinstanser betonar vikten av klara mandat och roller samt uttrycker farhågor om att den föreslagna koordineringsfunktionen inte är tillräcklig för att säkerställa samstämmigheten. Några remissinstanser anser att koordineringsfunktionen bör få en auktoritativ roll och att ansvaret bör ligga på statssekreterarnivå eller hos ett eget statsråd.

Globala Nyttigheter

Remissinstanserna välkomnar den roll globala nyttigheter ges i utredningen.

Många remissinstanser har synpunkter på vilka globala nyttigheter som Sverige skall prioritera och föreslår tillägg, t.ex. utbildning för alla, hälsa, jämställdhet, tillgång till preventivmedel, kulturmiljö och kontroll av

vapenhandel. Flera anser dock att inventering och analys av begreppet globala nyttigheter bör föregå beslut om vad Sverige skall prioritera. Vissa remissinstanser betonar även att biståndsanslaget inte bör finansiera insatser som i första hand är av ett nationellt intresse samt att medel för stödandet av globala nyttigheter skall hämtas från det budgetanslag som har huvudansvar för det aktuella politikområdet.

Biståndets roll

Huvuddelen av de remissinstanser som har yttrat sig om förslagen gällande Sveriges landbaserade utvecklingssamarbetes utformning stödjer att antalet långsiktiga samarbetsländer måste fokuseras och begränsas. Dock menar de flesta att antalet inte behöver begränsas till exakt 20 länder, vilket utredningen föreslår.

Remissinstanserna är i stor utsträckning kritiska till de föreslagna kriterierna för länderval, indelningen i kategorier och kopplingen mellan landkategori och biståndsform. Remissinstanserna menar att en strikt tillämpning av de föreslagna kriterierna kan innebära att svåra samarbetsländer diskvalificeras för svenskt utvecklingssamarbete. Stark kritik framförs mot de föreslagna kriterierna och kategorierna som alltför statiska. Vad gäller kopplingen mellan biståndsform och landkategori menar flera remissinstanser att val av biståndsinsats i större utsträckning skall präglas av flexibilitet. Några remissinstanser förordar att biståndsinsatser inriktas mot prioriterade områden, inte enbart länder.

Flera remissinstanser anser det önskvärt att sträva mot generell budgetstöd. Vissa instanser är dock mycket skeptiska och menar att endast ett fåtal länder kommer att uppfylla kriterierna för budgetstöd och att budgetstöd inte alltid är den bästa formen av bistånd.

En stor del av de remissinstanser som lämnat synpunkter på förslaget att Sverige bör avbinda allt bilateralt bistånd och samtidigt verka för total avbindning avvisar förslaget. Vad framför allt remissinstanserna från näringslivet invänder mot är att Sverige enligt utredningens förslag avbinder sitt bistånd i en snabbare takt än andra länder. Remissinstanser såsom, Svensk projektexport, Svenskt Näringsliv, Swedfund, AB Svensk Exportkredit, samt flera utlandsmyndigheter och myndigheter betonar att de stödjer avbindning i princip men att de anser att svensk avbindning måste ske i samma takt som internationellt. Vidare menar vissa remissinstanser att utvecklingsländerna inte skulle gynnas av avbindning, men att den däremot skulle vara förödande för svenskt näringsliv och den svenska resursbasens engagemang i utvecklingssamarbetet. Flera remissinstanser anser att det ligger en motsägelse mellan utredningens förslag till total avbindning och behovet av en svensk resursbas för att driva de svenska profilfrågor som utredningen förordar. Några remissinstanser påpekar risken för att det svenska opinionsstödet för bistånd skulle minska vid en ensidig svensk avbindning.

Det finns även ett antal remissinstanser som i huvudsak stödjer förslaget om att Sverige skall avbinda biståndet. Sida stödjer förslaget att Sverige skall verka för internationell avbindning och avbinda allt svenskt bilateralt bistånd. Sida samt flera enskilda organisationer anser vidare att formerna för stöd via enskilda organisationer, forskningssamarbete och

liknande bör diskuteras i ljuset av biståndets övergripande mål och inte i termer av bindning/avbindning.

Flera remissinstanser är positiva till de profilfrågor som betänkandet föreslår. Jämställdhet, hiv/aids, funktionshindrades rättigheter, sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, energi och vatten framhålls av flera remissinstanser. Konfliktförebyggande, IT, kultur, utbildning och forskning är andra exempel. Ett fåtal remissinstanser lyfter fram arbetet för homosexuellas rättigheter som en viktig fråga för Sverige att driva.

Europeiska unionens bistånd

De remissinstanser som yttrat sig gällande den Europeiska Unionen stödjer utredningens förslag att Sverige inom ramen för EU skall verka för att EU:s politikval styrs av samma prioriteringar som de som styr Sveriges politik för global utveckling. Många delar den kritik mot EU:s gemensamma bistånd som utredningen ger uttryck för. Vidare stödjer remissinstanserna att Sverige skall arbeta för en reformering av EU:s jordbruks- och handelspolitik. Ett fåtal remissinstanser ser en åternationalisering av EU-biståndet som ett alternativ.

De multilaterala organisationerna

Remissinstanserna stödjer i huvudsak förslaget om ett fortsatt starkt svenskt engagemang för reformering och ökad samordning av de multilaterala organisationernas arbete och att utvecklingsländernas egna prioriteringar bör vara utgångspunkt för arbetet. Några remissinstanser nämner att ett rättighetsperspektiv måste genomsyra även de multilaterala organisationer, såsom WTO, Världsbanken och IMF.

Flera remissinstanser framför kritik mot att behovet av demokratisering av det internationella finansieringsinstitutionerna inte diskuterats tillräckligt. Samma sak gäller WTO. Flera efterlyser en fördjupad diskussion om demokrati på global nivå.

Ökade behov av utvecklingsfinansiering

Remissinstanserna stödjer att Sveriges utvecklingssamarbete skall utgöra en procent av BNI senast år 2005. Remissinstanserna stödjer även att Sverige skall verka för ett ökat internationellt bistånd. Några instanser nämner att Sverige specifikt skall arbeta för att FN:s 0,7% mål uppnås av fler länder. Vikten av skuldavskrivningar betonas av flera remissinstanser.

Vissa remissinstanser betonar behovet av riskfinansiering och är kritiska mot att betänkandet inte tillräckligt belyser den viktiga roll som tillgången på riskkapital spelar.

Huvuddelen av remissinstanserna stödjer utredningens resonemang kring näringslivets roll i utvecklingssamarbetet. Vissa remissinstanser anser dock att näringslivets positiva roll för utveckling borde ha getts mer utrymme. Många pekar på näringslivets oundgängliga betydelse för tillväxt och sysselsättning. Flera poängterar också företagets ansvar och behovet av ett förstärkt regelverk. Flera hänvisar till arbetet inom OECD och Global Compact för att förstärka företagets miljöansvar och respekt för mänskliga rättigheter. Några remissinstanser menar att betänkandet saknar förslag till en nationell strategi för hur det svenska näringslivet skall stimuleras och stöttas i sina strävanden att bidra till Politiken för global utveckling.

Flera remissinstanser understryker vikten av att inte bara involvera det svenska näringslivet utan även det lokala näringslivet i utvecklingsländerna.

Bl.a. LO och TCO finner det anmärkningsvärt att den andra parten på arbetsmarknaden – fackföreningarna – behandlas i sådan liten utsträckning i utredningen. De anser att högre prioritet bör ges strävandena att stärka och bygga fackliga organisationer på nationell och global nivå. De fackföreningar som inkommit med remissvar understryker vidare vikten av en välfungerande arbetsmarknad och betydelsen av fackliga rättigheter.

Det civila samhällets organisationer

Flertalet remissinstanser stödjer utredningens syn på betydelsen av enskilda organisationer för utveckling och demokratisering. Vissa remissinstanser anser dock att utredningen gett en förenklad bild av enskilda organisationers roll.

De remissinstanser som yttrat sig om att organisationerna i utvecklingsländernas efterfrågan skall styra samarbetet stödjer i huvudsak resonemanget. Dock framhåller vissa remissinstanser att det även finns risker med en efterfrågestyrning.

Vissa remissinstanser framhåller att stöd till och vikten av framväxande internationella nätverk inom det civila samhället och det globala civila samhället förbises i utredningen.

Utredningens förslag om att inrätta ett medborgarforum får starkt stöd av framför allt enskilda organisationer.

Styrning, lärande och analys

Remissinstanserna stödjer i huvudsak utredningens förslag kring styrning, lärande och analys. Framför allt lyfts betydelsen av ökad kompetens i utvecklingsfrågor på departement och myndigheter fram. Några remissinstanser menar att betänkandet är otydligt i varifrån denna kompetensförsörjning skall tas.

Ett flertal remissinstanser påpekar vikten av att det finns tydliga instrument för styrning, samordning och uppföljning av biståndet. Flera remissinstanser menar att oberoende uppföljningsmekanismer bör inrättas

samt att det nationellt och internationellt bör inrättas självständiga utvärderingsorgan med hög kompetens, kvalitet och oväld.

Prop. 2002/03:122

Bilaga 3

Millennietoppmötet i New York den 6-8 september 2000

Förord

Förenta Nationernas Millenniedeklaration är en milstolpe på vägen in i ett nytt århundrade. Den antogs av Millennietoppmötet som hölls från den 6 till den 8 september 2000 i New York och är ett uttryck för 147 stats- och regeringschefers och totalt 191 nationers oro för framtiden.

Mötet var den dittills största samlingen av världens ledare.

Deklarationen tog form under månader av diskussioner. Hänsyn togs till slutsatser och förslag från regionala konferenser och Millennieforum där enskilda organisationers och individers röster gjort sig hörda. Det gläder mig att många av de åtaganden och mål som jag föreslog i min Millennierapport ingår i deklARATIONEN.

Min avsikt med att föreslå Millennietoppmötet var att utnyttja den symboliska kraften i millennieskiftet för att uppmärksamma de reella behoven hos människor världen över. När jag lyssnade på världens ledare och läste deklARATIONEN som de antog slog jag av hur anmärkningsvärt väl ledarnas krav på handling sammanföll med utmaningarna vi står inför.

Ledarna har satt upp de specifika målen att halvera antalet människor som lever i extrem fattigdom, att förse människor med rent vatten och ordna grundutbildning åt alla, att stoppa spridningen av hiv/aids och nå andra utvecklingsmål. De har krävt att FN:s fredsoperationer stärks så att utsatta samhällen kan räkna med oss när de är hotade. Och de har bett oss att bekämpa orättvisor och ojämlikhet, terror och brottslighet och att bevara vårt gemensamma arv, jorden, åt kommande generationer.

I deklARATIONEN har världens ledare anvisat klara riktlinjer för hur denna organisation skall anpassas till det nya århundradets krav. Med rätta är de bekymrade över Förenta Nationernas effektivitet. De vill se handling och, framför allt, resultat. För min del bekräftar jag att jag själv och min personal hängivet skall genomföra det mandat vi fått. Men ytterst är det ledarna själva som *är* Förenta Nationerna. Det står i deras makt att uppnå de mål som de har fastställt och därför är det också deras ansvar. Till dem och deras medborgare, världens alla människor, säger jag: bara *ni* kan bestämma om Förenta Nationerna skall svara på utmaningen.

Kofi A. Annan

Förenta Nationernas generalsekreterare

³ Ingen auktoriserad översättning av "United Nations Millennium Declaration" finns tillgänglig. Den svenska översättningen är ombesörjd av FN:s informationskontor för de nordiska länderna, Svenska FN-förbundet.

Förenta Nationernas Millenniedeklaration

I. Värderingar och principer

1. Vi, stats- och regeringschefer, har varit samlade till möte i Förenta Nationernas högkvarter i New York från den 6 till den 8 september 2000, i gryningen till ett nytt millennium, för att åter betyga vår tro på organisationen och dess stadga som oumbärliga grundstenar för en fredligare, rättvisare och mer välmående värld.

2. Vi erkänner att vi, utöver våra förpliktelser i våra egna länder, har ett kollektivt ansvar för att principerna om människors värdighet, jämlikhet och jämställdhet på det globala planet respekteras och efterlevs. Vi som ledare är därför ansvariga inför alla människor i världen, särskilt de mest sårbara och utsatta, och framför allt världens barn som är dess framtid.

3. Vi bekräftar åter vår anslutning till de ändamål och principer som är inskrivna i Förenta Nationernas stadga och som visat sig vara tidlösa och universella. I själva verket har deras relevans och kraft att inspirera ökat i takt med att länder och folk blivit allt mer sammanlänkade och beroende av varandra.

4. Vi är beslutna att skapa en rättvis och bestående fred i hela världen i enlighet med stadgans mål och principer. Vi ålägger oss på nytt att stödja alla ansträngningar att upprätthålla principen om alla staters suveräna likställdhet, respekt för deras territoriella integritet och politiska oberoende, lösning av tvister med fredliga medel i enlighet med rättvisans principer och internationell rätt, rätt till självbestämmande för folk som fortfarande lyder under kolonialt styre och utländsk ockupation, icke-inblandning i staters inre angelägenheter, respekt för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, respekt för allas lika rättigheter utan åtskillnad på grund av ras, kön, språk eller religion samt internationell samverkan vid lösning av internationella problem av ekonomisk, social, kulturell och humanitär art.

5. Vi tror att den centrala utmaning vi står inför idag är att se till att globaliseringen blir en positiv kraft för världens alla människor. Ty även om globaliseringen erbjuder stora möjligheter delas vinsterna för närvarande på ett mycket ojämnt sätt, och även kostnaderna sprids ojämnt. Vi medger att utvecklingsländer och länder med övergångsekonomier har särskilt svårt att möta denna utmaning. Därför kan globaliseringen gynna alla på ett rättvist sätt endast genom omfattande och varaktiga ansträngningar att skapa en gemensam framtid som bygger på medmännisklighet och kulturell mångfald. Dessa ansträngningar måste innehålla riktlinjer och åtgärder på det globala planet som möter behoven hos utvecklingsländerna och länderna med

övergångsekonomier och formuleras och genomförs med deras aktiva deltagande.

Prop. 2002/03:122
Bilaga 4

6. Vi anser att vissa grundläggande värderingar är särskilt viktiga i de internationella relationerna under det tjugoförsta århundradet. Dessa är:

- **Frihet.** Män och kvinnor har rätt att leva sina liv och fostra sina barn i värdighet, fria från hunger och från fruktan för våld, förtryck och orättvisor. Demokratisk samhällsstyrning i vilken medborgarna är delaktiga och vilken är grundad på folkets vilja är den bästa garantin för dessa rättigheter.
- **Jämlikhet.** Ingen individ och ingen nation får förnekas möjligheten att dra nytta av utveckling. Lika rättigheter och möjligheter för kvinnor och män måste garanteras.
- **Solidaritet.** Globala utmaningar måste mötas på ett sätt som fördelar kostnaderna och bördorna i överensstämmelse med grundläggande principer om social rättvisa. De som lider eller gynnas minst förtjänar hjälp från dem som gynnas mest.
- **Tolerans.** Människor måste respektera varandra trots skillnader i tro, kultur och språk. Skillnaderna inom och mellan samhällen bör varken fruktas eller undertryckas utan vårdas som värdefulla tillgångar för mänskligheten. En kultur av fred och samtal mellan alla civilisationer bör aktivt främjas.
- **Respekt för naturen.** Klokhet och försiktighet måste visas i hushållningen med alla levande arter och naturtillgångar, i enlighet med grunderna för hållbar utveckling. Endast på det sättet kan de omätbara rikedomar som naturen försett oss med bevaras och överlämnas till våra efterkommande. De rådande ohållbara mönstren för produktion och konsumtion måste ändras med tanke på vår egen framtid och kommande generationers välfärd.
- **Delat ansvar.** Ansvar för hanteringen av ekonomisk och social utveckling världen över och av hot mot internationell fred och säkerhet måste delas av världens länder och bör utövas multilateralt. Som den mest universella och mest representativa organisationen i världen måste Förenta Nationerna ha den centrala rollen.

7. För att omsätta dessa värderingar i handling har vi identifierat viktiga mål som vi tillmäter speciell betydelse.

II. Fred, säkerhet och nedrustning

8. Vi skall göra vårt yttersta för att befria våra folk från krigets gissel som i konflikter inom och mellan länder har krävt mer än 5 miljoner liv under det senaste årtiondet. Vårt mål är också att eliminera de faror som massförstörelsevapnen utgör.

9. Vi beslutar därför:

- Att stärka respekten för lag och rätt i internationella så väl som nationella angelägenheter och särskilt säkerställa medlemsstaters efterlevnad av beslut som fattats av Internationella domstolen i mål där de är parter, i enlighet med Förenta Nationernas stadga.
- Att göra Förenta Nationerna effektivare när det gäller att upprätthålla fred och säkerhet genom att ge organisationen de resurser och medel som den behöver för att förebygga konflikter, lösa tvister fredligt, sätta in fredsbevarande operationer och medverka efter konflikter med freds- och återuppbyggnad. I detta sammanhang erinrar vi om rapporten från expertpanelen om Förenta Nationernas fredsoperationer och uppmanar generalförsamlingen att snarast behandla panelens rekommendationer.
- Att stärka samarbetet mellan Förenta Nationerna och regionala organisationer i enlighet med föreskrifterna i stadgans kapitel VIII.
- Att tillse att stater som är parter till fördrag på områden som vapenkontroll och nedrustning, internationell humanitär rätt och mänskliga rättigheter efterlever dessa. Vi uppmanar alla stater att överväga att underteckna och ratificera Rom-stadgan för den internationella brottmålsdomstolen.
- Att vidta samordnade åtgärder mot internationell terrorism och snarast möjligt tillträda alla relevanta internationella konventioner.
- Att fördubbla våra ansträngningar för att fullgöra vårt åtagande att ta itu med världens drogproblem.
- Att intensifiera våra ansträngningar att bekämpa transnationell brottslighet i alla dess dimensioner, inklusive handel med och smuggling av människor samt penningtvätt.
- Att minimera de icke önskvärda effekterna av Förenta Nationernas ekonomiska sanktioner som drabbar oskyldiga människor, att genomföra regelbundna granskningar av sådan sanktioner och eliminera oönskade effekter av sanktioner som drabbar tredje part.
- Att eftersträva avskaffande av massförstörelsevapen, särskilt kärnvapen, och hålla alla möjligheter öppna för att uppnå detta mål, inklusive sammankallande av en internationell konferens för identifiering av vägar att undvika faran av ett kärnvapenkrig.
- Att vidtaga gemensamma åtgärder för att stoppa den illegala handeln med små och lätta vapen, i synnerhet genom större öppenhet vid vapenaffärer och stöd åt regionala nedrustningsåtgärder, varvid rekommendationerna från Förenta Nationernas kommande konferens om illegal handel med

små och lätta vapen skall beaktas.

Prop. 2002/03:122

Bilaga 4

- Att uppmana alla stater att överväga anslutning till konventionen om förbud att använda, lagra, tillverka och sälja antipersonella minor och att förstöra sådana minor. Staterna uppmanas också att ansluta sig till det reviderade protokollet till konventionen om konventionella vapen.

10. Vi uppmuntrar enträget medlemsstaterna att iaktta den olympiska freden, individuellt och kollektivt, nu och i framtiden, och att stödja Internationella olympiska kommittén i dess ansträngningar att främja fred och förståelse mellan människor genom sporten och det olympiska idealet.

III. Utveckling och fattigdomsutrotning

11. Vi skall göra vårt yttersta för att befria våra medmänniskor - män, kvinnor och barn - från den extrema fattigdomens elände och förnedring, som mer än en miljard människor lever i just nu. Vi förbinder oss att förverkliga allas rätt till utveckling och att befria hela mänskligheten från nöd.

12. Vi beslutar därför att skapa en miljö - på både nationell och global nivå - som underlättar utveckling och fattigdomsutrotning.

13. Om dessa mål skall nås krävs bland annat god samhällsstyrning i varje land. Även på det internationella planet krävs god styrning, och dessutom öppenhet i de finansiella och monetära systemen och i handeln. Vi är anhängare av ett öppet, rättvist, regelstyrkt, förutsägbart och icke-diskriminerande multilateralt system för handel och finansiella transaktioner.

14. Vi är oroade av de hinder som utvecklingsländerna möter när de försöker mobilisera resurser som de behöver för att finansiera sin pågående utveckling. Vi kommer därför att göra allt vi kan för att konferensen om finansiering av utveckling, som skall hållas under 2002, skall bli framgångsrik.

15. Vi åtar oss också att möta de minst utvecklade ländernas särskilda behov. I detta sammanhang välkomnar vi Förenta Nationernas tredje konferens om de minst utvecklade länderna i maj 2001 och vi kommer att göra vårt bästa för att den blir en framgång. Vi uppmanar de industrialiserade länderna:

- Att antaga, helst vid den konferensen, riktlinjer för tullfrihet och borttagande av importkvoter för i det närmaste all export från de minst utvecklade länderna.
- Att utan dröjsmål tillämpa det utvidgade programmet om skuldlettningar för de svårt skuldsatta fattiga länderna och att gå med på att avskriva alla offentliga bilaterala skulder som dessa länder har i utbyte mot att

länderna visar beslutsamhet att minska fattigdomen.

Prop. 2002/03:122
Bilaga 4

- Att ge mer generöst utvecklingsbistånd, särskilt till länder som gör ärliga ansträngningar att använda sina resurser till minskning av fattigdomen.

16. Vi är också beslutna att grundligt och effektivt behandla låg- och medelinkomstländernas skuldproblem genom olika nationella och internationella åtgärder, avsedda att göra dessa skulder hanterbara på lång sikt.

17. Vi beslutar också att angripa de särskilda problem som möter små utvecklingsländer som är öar genom att snabbt och fullständigt genomföra handlingsprogrammet från Barbados och resultatet av generalförsamlingens tjuogoandra extra möte. Vi uppmanar enträget världssamfundet att vid utvecklingen av ett sårbarhetsindex beakta de särskilda behov som finns hos små utvecklingsländer som är öar.

18. Vi erkänner de speciella behov och problem som kustlösa länder har och uppmanar både bilaterala och multilaterala givare att öka det finansiella och tekniska biståndet till dessa länder för att möta deras särskilda utvecklingsbehov och hjälpa dem att lösa sina geografiska problem genom att underlätta transporter av varor till och från dem genom andra länder.

19. Vi beslutar vidare:

- Att till år 2015 halvera det antal människor vars inkomster är lägre än en dollar per dag och det antal som inte har tillräckligt med mat, och till samma år halvera den del av mänskligheten som inte har tillgång till rent dricksvatten på nära håll eller inte har råd att skaffa vatten.
- Att garantera att alla barn, både flickor och pojkar, senast år 2015 har möjlighet att fullfölja hela den primära skolutbildningen och att flickor och pojkar har samma tillgång till utbildning på alla nivåer.
- Att till samma år ha minskat mödradödligheten med tre fjärdedelar och dödligheten bland barn under fem år med två tredjedelar av de nuvarande talen.
- Att då ha stoppat och börjat minska spridningen av hiv/aids, malaria och andra utbredda sjukdomar som plågar mänskligheten.
- Att ge särskild hjälp till barn som blivit föräldralösa på grund av hiv/aids.

- Att år 2020 ha uppnått betydande förbättringar av levnadsvillkoren för åtminstone 100 miljoner människor som bor i slum, som föreslagits i ”städer-utan-slum-initiativet”.

20. Vi beslutar också:

- Att främja jämställdhet och stärkande av kvinnors makt över sina egna liv som effektiva vägar att bekämpa fattigdom, hunger och sjukdomar och stimulera en utveckling som verkligen är hållbar.
- Att utveckla och genomföra strategier som ger ungdomar i hela världen en reell chans att få bra och produktiva arbeten.
- Att uppmuntra läkemedelsindustrin att göra de nödvändigaste läkemedlen mer tillgängliga och åtkomliga till lägre priser för alla som behöver dem i utvecklingsländerna.
- Att utveckla ett nära samarbete med den privata sektorn och organisationer i det civila samhället i kampen för utveckling och fattigdomsutrotning.
- Att garantera att fördelarna av ny teknik, särskilt informations- och kommunikationsteknik, är tillgängliga för alla i enlighet med Ecosocs ministerdeklaration 2000.

IV. Skydd av vår gemensamma miljö

21. Vi skall göra vårt yttersta för att befria hela mänskligheten, framför allt våra barn och barnbarn, från hotet om ett liv på en planet som är oåterkalleligt förstörd av mänskliga aktiviteter och vars naturtillgångar inte längre räcker för människornas behov.

22. Vi bekräftar på nytt vårt stöd för principerna om hållbar utveckling, däribland dem som ingår i Agenda 21, antagen vid Förenta Nationernas konferens om miljö och utveckling.

23. Vi beslutar därför att i alla åtgärder som rör miljön följa en ny etik för god hushållning och förvaltning, och som ett första steg beslutar vi:

- Att göra alla ansträngningar för att garantera att Kyoto-protokollet träder i kraft, helst innan tioårsjubileet av Förenta Nationernas konferens om miljö och utveckling 2002, och att vi inleder den erforderliga minskningen av utsläpp av växthusgaser.
- Att intensifiera våra kollektiva ansträngningar för hushållning, skydd och hållbar utveckla alla typer av skogar.
- Att verka för fullständig implementering av konventionen om biologisk mångfald och konventionen för kamp mot ökenspridning i länder som drabbats av extrem torka och/eller ökenspridning, särskilt i Afrika.

- Att sätta stopp för den ohållbara exploateringen av vattentillgångar genom att utveckla strategier för vattenhushållning på regional, nationell och lokal nivå för att främja både rättvis tillgänglighet och tillräcklig tillgång.
- Att intensifiera samarbetet för att minska antalet och verkningarna av naturkatastrofer och katastrofer som orsakats av mänskliga aktiviteter.
- Att garantera fri tillgång till information från kartläggningen av det mänskliga genomet.

V. Mänskliga rättigheter, demokrati och god samhällsstyrning

24. Vi skall göra vårt yttersta för att främja demokratin och stärka rättssäkerheten, liksom respekten för alla internationellt erkända mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, inklusive rätten till utveckling.

25. Vi beslutar därför:

- Att helt och fullt respektera och försvara den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna.
- Att målmedvetet arbeta för fullständigt skydd och stärkande i alla våra länder av medborgerliga, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter för alla.
- Att stärka kapaciteten i alla våra länder att tillämpa demokratins principer och arbetssätt samt respektera mänskliga rättigheter, inklusive minoriteters rättigheter.
- Att bekämpa alla former av våld mot kvinnor och efterleva konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor.
- Att vidta åtgärder för att garantera respekt för och skydd av invandrares, migrerande arbetares och deras familjers mänskliga rättigheter, stoppa rasistiska och främlingsfientliga handlingar som ökar i många länder och främja större harmoni och tolerans i alla samhällen.
- Att arbeta gemensamt för att bredda den politiska verksamheten genom aktivt deltagande av alla medborgare i alla våra länder.
- Att garantera mediernas frihet att spela sin viktiga roll och allmänhetens rätt att få tillgång till information.

VI. Skydd av de sårbara och utsatta

26. Vi skall göra vårt yttersta för att garantera att barn och andra civila som drabbas oproportionerligt hårt av naturkatastrofer, folkmord, väpnade konflikter och andra humanitära nödsituationer får allt det bistånd och allt det skydd som de behöver för att de skall kunna återgå till ett normalt liv så snart som möjligt.

Vi beslutar därför:

- Att utvidga och stärka skyddet av civila i komplexa nödsituationer i enlighet med internationell humanitär rätt.
- Att stärka det internationella samarbetet, inklusive fördelningen av bördorna för och samordningen av humanitärt bistånd till länder som härbärgerar flyktingar, och att hjälpa flyktingar, även internflyktingar, att frivilligt återvända till sina hem i trygghet och värdighet för att på ett smidigt sätt återintegreras i sina samhällen.
- Att uppmuntra till ratificering och fullständig tillämpning av konventionen om barnets rättigheter och dess frivilliga protokoll om barn i väpnade konflikter och om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi.

VII. Åtgärder för att möta Afrikas särskilda behov

27. Vi skall medverka till att demokratin stärks i Afrika och bistå Afrika i dess kamp för varaktig fred, utrotning av fattigdomen och hållbar utveckling och därigenom ge Afrika en betydande roll i världsekonomin.

28. Vi beslutar därför:

- Att fullt ut stödja de politiska och institutionella strukturer som byggs upp i de nya demokratierna i Afrika.
- Att uppmuntra och understödja regionala och subregionala mekanismer för förebyggande av konflikter och främjande av politisk stabilitet, och att garantera ett tillförlitligt flöde av resurser till fredsbevarande operationer i världsdelen.
- Att vidta särskilda åtgärder för att möta utmaningar som fattigdomsutrotning och hållbar utveckling i Afrika, bland annat skuldavskrivning, förbättrad tillgång till marknader, ökat offentligt utvecklingsbistånd och växande flöden av utländska direkta investeringar, liksom överföring av teknologi.
- Att hjälpa Afrika att bygga upp sin kapacitet att ta itu med spridningen av hiv/aids och andra infektionssjukdomar.

VII. Åtgärder för att möta Afrikas särskilda behov

27. Vi skall medverka till att demokratin stärks i Afrika och bistå Afrika i dess kamp för varaktig fred, utrotning av fattigdomen och hållbar utveckling och därigenom ge Afrika en betydande roll i världsekonomin.

Prop. 2002/03:122
Bilaga 4

28. Vi beslutar därför:

- Att fullt ut stödja de politiska och institutionella strukturer som byggs upp i de nya demokratierna i Afrika.
- Att uppmuntra och understödja regionala och subregionala mekanismer för förebyggande av konflikter och främjande av politisk stabilitet, och att garantera ett tillförlitligt flöde av resurser till fredsbevarande operationer i världsdelen.
- Att vidta särskilda åtgärder för att möta utmaningar som fattigdomsutrotning och hållbar utveckling i Afrika, bland annat skuldavskrivning, förbättrad tillgång till marknader, ökat offentligt utvecklingsbistånd och växande flöden av utländska direkta investeringar, liksom överföring av teknologi.
- Att hjälpa Afrika att bygga upp sin kapacitet att ta itu med spridningen av hiv/aids och andra infektionssjukdomar.

VIII. Ett starkare Förenta Nationerna

29. Vi skall göra vårt yttersta för att göra Förenta Nationerna till ett mer effektivt verktyg i arbetet för att genomföra alla dessa prioriteringar: kampen för utveckling åt världens alla folk; kampen mot fattigdom, okunnighet och sjukdomar, kampen mot orättvisa; kampen mot våld, terror och brott och kampen mot misskötseln och förstörelsen av vårt gemensamma hem.

30. Vi beslutar därför:

- Att åter bekräfta generalförsamlingens centrala ställning som Förenta Nationernas mest representativa organ och det viktigaste överläggande och policyskapande organet och att möjliggöra för församlingen att effektivt spela denna roll.
- Att intensifiera våra ansträngningar att genomföra en omfattande reformering av säkerhetsrådet och därvid beakta alla aspekter.
- Att ytterligare stärka ekonomiska och sociala rådet, och därvid bygga på de förbättringar som nyligen genomförts, för att hjälpa det att fullfölja den uppgift som det tilldelats i stadgan.
- Att stärka Internationella domstolen för att den skall garantera rättvisa och rättssäkerhet i internationella relationer.

- Att uppmuntra regelbundna samråd och regelmässig samordning mellan de viktigaste organen inom Förenta Nationerna.
- Att säkerställa att organisationen i rätt tid och på ett förutsägbart sätt förses med de resurser som den behöver för att kunna utföra sina uppgifter.
- Att uppmana sekretariatet att på bästa sätt utnyttja dessa resurser enligt tydliga regler och procedurer som beslutats av generalförsamlingen i alla medlemsstaters intresse, genom att använda de bästa metoder och teknologier som står till buds och genom att koncentrera verksamheten på uppgifter som prioriterats genom beslut av medlemsstaterna.
- Att främja anslutning till konventionen om säkerhet för Förenta Nationernas och andra anslutna organisationers personal.
- Att säkerställa bättre policysamstämmighet och samordning mellan Förenta Nationerna, dess fackorgan, Bretton Woods-institutionerna, Världshandelsorganisationen och andra multilaterala organ i syfte att åstadkomma en helt samordnad inställning till freds- och utvecklingsproblemen.
- Att ytterligare stärka samarbetet mellan Förenta Nationerna och nationella parlament genom deras världsorganisation, Interparlamentariska unionen, på olika områden, bland annat fred och säkerhet, ekonomisk och social utveckling, folkrätt och mänskliga rättigheter samt demokrati och genderfrågor.
- Att öka möjligheterna för den privata sektorn, icke-statliga organisationer och det civila samhället i allmänhet att bidra till förverkligandet av organisationens mål och program.

31. Vi anmodar generalförsamlingen att regelbundet övervaka de framsteg som görs för att genomföra åtagandena i denna deklaration och ålägger generalsekreteraren att framlägga periodiska rapporter om detta för behandling av generalförsamlingen och som grund för framtida åtgärder.

32. Vi bekräftar ånyo högtidligen, vid detta historiska tillfälle, att Förenta Nationerna är hela den mänskliga familjens oundgängliga gemensamma verktyg, med vilket vi skall försöka förverkliga våra universella förhoppningar om fred, samarbete och utveckling. Därför utlovar vi vårt oreserverade stöd för dessa gemensamma mål och uttalar vår beslutsamhet att nå dem.

*Resolution A/RES/55/2
8 september 2000*

FN:s millennieutvecklingsmål⁴

<i>Mål och delmål enligt Millenniedeklarationen</i>		<i>Indikatorer för uppföljning och mätning</i>
Mål 1. Utrota extrem fattigdom och hunger		
Delmål 1	Halvera andelen människor som lever på mindre än en dollar per dag till 2015.	1. Andel av befolkning under 1 USD per dag. 2. Klyftan mellan fattiga och rika. 3. Den fattigaste femtedelens andel av den inhemska konsumtionen.
Delmål 2	Halvera andelen människor som lider av hunger till 2015.	4. Förekomst av underviktiga barn (under 5 år). 5. Andel av befolkning under miniminivån för energiintag.
Mål 2. Garantera grundskoleutbildning för alla barn		
Delmål 3	Alla barn i hela världen, såväl flickor som pojkar, skall kunna avsluta sin grundskoleutbildning. Ett mål som skall vara genomfört 2015.	6. Andel (netto) inskrivna i grundskola. 7. Andel elever som skrivs in i årskurs 1 och som avslutar årskurs 5. 8. Andel läskunniga i åldern 15-24 år.
Mål 3. Främja jämställdhet mellan könen och kvinnors egenmakt		
Delmål 4	Avskaffa könsdiskriminering i grund- och gymnasieskolan, helst till 2005, och i all utbildning senast 2015.	9. Andel flickor räknat per pojkar i grundskola, gymnasieskola och högre utbildning. 10. Andel läskunniga flickor räknat per läskunniga pojkar i åldern 15-24 år. 11. Andel kvinnor i lönearbete utanför jordbrukssektorn. 12. Andel kvinnor i parlament.
Mål 4. Minska barnadödligheten		
Delmål 5	Minska dödligheten bland barn under fem år med två tredjedelar till 2015.	13. Andel barn som dör före fem års ålder. 14. Andel barn som dör före ett års ålder. 15. Andel barn under ett år som vaccineras mot mässling.
Mål 5. Förbättra mödrahälsan		

⁴ Källa och ansvarig för översättning: Läget i världen 2002 (LIV 02). Berörda FN-organ och Svenska FN-förbundet, 2002.

Delmål 6	Minska mödradödligheten med tre fjärdedelar till 2015.	16. Andel kvinnor som dör i samband med graviditet och förlossning. 17. Andel förlossningar där utbildad hälsovårdspersonal deltar.
Mål 6. Bekämpa hiv/aids, malaria och andra sjukdomar		
Delmål 7	Hejda och minska spridningen av hiv/aids till 2015.	18. Förekomst av hiv bland gravida kvinnor i åldern 15-24 år. 19. Användning av preventivmedel. 20. Antal barn som blivit föräldralösa på grund av hiv/aids.
Delmål 8	Hejda och minska förekomsten av malaria och andra stora folksjukdomar till 2015.	21. Förekomst av malaria och dödsfall som har samband med sjukdomen. 22. Andel befolkning i riskzoner för malaria som får förebyggande behandling. 23. Förekomst av tuberkulos och dödsfall som har samband med sjukdomen. 24. Andel fall av tuberkulos som har upptäckts och botats genom vårdinsatser.
Mål 7. Trygga en hållbar utveckling		
Delmål 9	Integrera principerna om hållbar utveckling i den nationella politiken och i de nationella programmen och vända trenden med förlorade naturresurser.	25. Andel landarea som täcks av skog. 26. Skyddad landarea för biologisk mångfald. 27. BNP i förhållande till energiförbrukning. 28. Koldioxidutsläpp (per capita).
Delmål 10	Halvera andelen människor som saknar tillgång till rent dricksvatten till 2015.	29. Andel befolkning med hållbar tillgång till förbättrad vattenförsörjning.
Delmål 11	Förbättra förhållandena för minst 100 miljoner människor som bor i slum till 2020.	30. Andel befolkning med tillgång till förbättrade sanitära anordningar. 31. Andel befolkning med tillgång till säker besittningsrätt.
Mål 8. Utveckla ett globalt partnerskap för utveckling		

<p>Delmål 12</p>	<p>Vidareutveckla ett öppet, reglerat, förutsägbart, icke-diskriminerande handels- och finanssystem.</p> <p>Inkluderar - ett åtagande om gott ledarskap, utveckling och fattigdomsminskning, både nationellt och internationellt.</p>	<p><i>Några av indikatorerna kommer att granskas separat för de minst utvecklade länderna, Afrika, kustlösa länder och små utvecklingsländer som är öar.</i></p> <p>Statligt bistånd 32. Statligt bistånd i procent av OECD/DAC-ländernas bruttonationalinkomst BNI.</p>
<p>Delmål 13</p>	<p>Ta hänsyn till de speciella behoven hos de minst utvecklade länderna.</p> <p>Inkluderar - tullfrihet och icke kvoterad export för de minst utvecklade länderna, - förbättrade program för skuldlättnader för de svårast skuldsatta fattiga länderna (med hänvisning till Världsbankens skuldlättnadsprogram för ”Heavily Indebted Poor Countries, HIPC”), - avskrivningar av bilaterala skulder,</p>	<p>Målet är 0,7%, varav 0,15% till de minst utvecklade länderna. 33. Andel statligt bistånd till grundläggande samhällsservice (grundutbildning, primär hälsovård, näringsstandard, rent vatten och sanitet). 34. Andel bundet statligt bistånd. 35. Andel miljöbistånd till små utvecklingsländer som är öar. 36. Andel bistånd till transportsektorn till kustlösa länder.</p>
<p>Delmål 14</p>	<p>- ökat statligt bistånd till länder som åtar sig att minska fattigdomen.</p> <p>Ta hänsyn till de speciella behoven hos små utvecklingsländer som är öar.</p>	<p>Marknadstillträde 37. Andel tullfri och icke kvoterad export (räknat i värde och exklusive vapen). 38. Genomsnittstullar och kvoter för jordbruksprodukter, textil och konfektion. 39. Inhemska och exportrelaterade jordbrukssubventioner i OECD-länderna.</p>
<p>Delmål 15</p>	<p>(Genom handlingsprogrammet för hållbar utveckling för små utvecklingsländer som är öar och resultatet från generalförsamlingens tjugioandra specialsession.)</p> <p>Ta ett helhetsgrepp på utvecklingsländernas skuldproblem genom nationella och internationella åtgärder i syfte att nå en hållbar skuldnivå på lång sikt.</p>	<p>40. Andel statligt bistånd till utveckling av utvecklingsländernas kapacitet att delta i handelsöverläggningar.</p> <p>Hållbar skuldsituation 41. Andel statliga skuldavskrivningar till de länder som ingår i Världsbankens HIPC-initiativ. 42. Skuldtjänsten som andel av export av varor och tjänster. 43. Andel statligt bistånd som ges i form av skuldlättnader. 44. Antal länder som når beslutsrespektive slutpunkten inom HIPC-initiativet.</p>

Delmål 16	I samarbete med utvecklingsländer, utveckla och genomföra strategier för bra och produktiva arbeten för ungdomar.	45. Andelen arbetslösa i åldern 15-24 år.
Delmål 17	I samarbete med läkemedelsföretag, tillhandahålla livsviktiga läkemedel till överkomliga priser i utvecklingsländer.	46. Andel befolkning med säker tillgång till livsviktiga läkemedel till överkomliga priser.
Delmål 18	I samarbete med den privata sektorn, göra ny teknik, framför allt inom information och kommunikation, tillgänglig.	47. Telefonlinjer per 1.000 personer. 48. Persondatorer per 1.000 personer.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 15 maj 2003

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Winberg, Ulvskog, Lindh, Sahlin, Pagrotsky, Östros, Messing, Engqvist, Lövdén, Ringholm, Bodström, Karlsson J. O., Sommestad, Karlsson H., Nykvist, Lund, Andnor, Nuder, Johansson, Hallengren, Björklund

Föredragande: statsrådet Karlsson J. O.

Regeringen beslutar proposition 2002/03:122 Gemensamt ansvar:
Sveriges politik för global utveckling